

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kopejtková Kateřina

Jméno člověka v soukromém právu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Ondřej Frinta, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 14. 6. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 223 592 znaků včetně mezer.

Kopejtková Kateřina

V Lysé nad Labem dne 14. 6. 2021

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. Ondřeji Frintovi, Ph.D., za odborné vedení práce, cenné připomínky a rady. Zároveň bych ráda poděkovala všem, kteří mě při psaní této práce podporovali.

Obsah

Úvod	1
1 Význam jména člověka	3
1.1 Pojem „jméno člověka“ v právu.....	3
1.2 Význam jména člověka	5
1.3 Užívání jména.....	6
2 Historický vývoj	8
2.1 Starověký Řím.....	8
2.2 Vývoj na našem území do první republiky	10
2.2.1 Osobní jméno.....	10
2.2.2 Příjmení.....	10
2.3 Vývoj na našem území od první republiky do současnosti	12
3 Právo na jméno	13
3.1 Právo na jméno ve vnitrostátním právu.....	13
3.2 Právo na jméno v mezinárodním právu.....	14
3.3 Naplnění závazků z mezinárodních smluv v českém právním řádu	16
4 Jméno člověka a jeho ochrana	18
4.1 Předmět ochrany jména	18
4.2 Aktivní legitimace k ochraně jména.....	22
4.3 Prostředky ochrany jména dle občanského zákoníku.....	24
4.4 Pseudonym	26
4.4.1 Ochrana pseudonymu	26
5 Osobní jméno	28
5.1 Určení osobního jména dítěte.....	29
5.1.1 Určení osobního jména soudem.....	31
5.2 Volba osobního jména.....	32
5.3 Zákonná pravidla volby osobního jména	34
5.4 Více jmen	36
5.5 Cizojazyčná osobní jména českých občanů	36
5.5.1 Česká podoba cizojazyčného osobního jména	37
5.5.2 Osobní jméno v jazyce národnostní menšiny	37
5.5.3 Osobní jméno podle práva a tradic jiného státu EU	37
5.5.4 Více jmen na základě cizí právní úpravy.....	38
5.6 Srovnání právní úpravy osobního jména ve vybraných cizích zemích	38
6 Příjmení	41
6.1 Pojem příjmení a jeho význam.....	41
6.1.1 Rodné příjmení	41
6.2 Určení příjmení při narození	43
6.3 Ženská příjmení	46
6.4 Více příjmení.....	47
6.5 Příjmení podle práva a tradic jiného státu EU.....	48
6.6 Judikatura Soudního dvora v oblasti příjmení.....	48
6.6.1 C-148/02 Garcia Avello proti Belgickému státu	50
6.6.2 C-353/06, Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul proti Standesamt Niebüll	52
6.6.3 C-208/09 Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshauptmann von Wien.....	53
6.6.4 C-391/09 Malgożata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn proti Vilniaus miesto savivaldybės administracija a další	56
6.7 Příjmení v jazyce národnostní menšiny.....	58
6.8 Srovnání právní úpravy příjmení ve vybraných evropských zemích	59

7	Změna osobního jména a příjmení	61
7.1	Problematika změny osobního jména a příjmení.....	61
7.2	Změna osobního jména.....	62
7.2.1	Změna osobního jména nezletilého dítěte v souvislosti s osvojením.....	62
7.3	Změna příjmení.....	63
7.3.1	Změna příjmení z důvodu manželství.....	63
7.3.1.1	Při uzavírání manželství	63
7.3.1.2	Během manželství	64
7.3.1.3	Změna příjmení v případě manželství s cizincem	65
7.3.1.4	Příjmení manželů a jeho vliv na příjmení dětí.....	65
7.3.1.5	Příjmení manželů po rozvodu.....	66
7.3.2	Změna příjmení z důvodu registrovaného partnerství.....	66
7.3.3	Změna příjmení z důvodu osvojení	68
7.3.3.1	Osvojení nezletilého	68
7.3.3.2	Osvojení zletilého	69
7.3.4	Změna příjmení hanlivého, směšného či z vážného důvodu	69
7.4	Změna osobního jména a příjmení nezletilého	73
7.4.1	Názor nezletilého na změnu příjmení	74
7.4.2	Kompetenční spory vzniklé na základě § 862 odstavce 1 občanského zákoníku	75
7.5	Změna osobního jména a příjmení v případě změny pohlaví	76
8	Jméno a podnikání.....	77
8.1	Souvislost jména a podnikání.....	77
8.2	Použití jména člověka v názvu právnické osoby.....	77
8.3	Podnikání pod vlastním jménem	79
8.4	Jméno člověka součástí obchodní firmy	80
8.5	Vyvolání nebezpečí záměny užitím jména osoby jakožto nekalé soutěže	83
8.6	Jméno člověka jako součást ochranné známky	83
8.6.1	Ochranné známky v právu Evropské unie a v judikatuře Soudního dvora	87
8.6.1.1	C-404/02 Nichols plc proti Registrar of Trade Marks.....	88
8.6.1.2	C-259/04 Elizabeth Florence Emanuel proti Continental Shelf 128 Ltd..	90
	Závěr.....	93
	Seznam použitých zkratk	96
	Seznam použitých zdrojů.....	98
	Abstrakt	107
	Abstract.....	108

Úvod

Pod pojmem „jméno člověka“ si každý představí označení konkrétní fyzické osoby. Teprve zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“ nebo „OZ“) přinesl zákonnou definici, co by mělo být pod pojmem „jméno člověka“ chápáno, a to v § 77 odst. 1: *„Jméno člověka je jeho osobní jméno a příjmení, popřípadě jeho další jména a rodné příjmení, která mu podle zákona náležejí.“*

Vzhledem ke skutečnosti, že zákonodárce v minulosti dával pojmu „jméno“ různý význam a v současné právní úpravě je také tomuto pojmu přiřkládán různý význam podle zákona, ve kterém je pojem použit, je v této práci pojem „jméno“ chápáno vždy ve smyslu „jména člověka“ dle občanského zákoníku, není-li uvedeno či nevyplývá-li z kontextu jinak.

Jméno člověka je důležitým a nedílným atributem každého člověka, slouží k individualizaci a identifikaci lidí.

Jméno člověka má dvojí povahu. Ta první je přirozenoprávní, osobnostní a vyplývá z významu a funkce jména v životě každého člověka. Každý člověk má přirozené právo být uznán ve své lidské důstojnosti, a být tedy i jako člověk pojmenován a svým jménem označován. Ochranou s důrazem na tento význam jména se zabývají především mezinárodní smlouvy.

Druhá rovina jména spočívá v jeho významu společenském, jinak také statusovém, který je důsledkem pravidelného označení konkrétního člověka ve společenském styku. Především na tuto rovinu a její ochranu se soustřeďuje občanský zákoník.

Cílem práce je představit ucelený a komplexní výklad o jménu člověka v rámci českého soukromého práva, který postihne obě povahy jména a jejich ochranu.

Jméno člověka spadá do soukromého života a převážná část právní úpravy je v soukromoprávních předpisech. Vzhledem k jeho funkcím jako jsou individualizace a identifikace je zde ovšem i zájem státu na úpravě konkrétní podoby jména. Právní úprava týkající se konkrétní podoby jména je upravena v zákoně č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně souvisejících zákonů (dále jen „zákon o matrikách“ nebo „ZM“). Zákon o matrikách doplňuje a konkretizuje úpravu jména člověka především ve vazbě na část druhou občanského zákoníku. Vnitrostátní úprava

je i v oblasti jména, ovlivňována právem Evropské unie, proto práce pojímá i toto právo.

Páteř práce tvoří úprava nejvýznamnějšího soukromoprávního předpisu v České republice, občanský zákoník. Rozdělení práce odpovídá úpravě jména v občanském zákoníku. Práce je rozdělena do osmi částí.

První část představuje jméno člověka a jeho význam a věnuje mu pozornost v obou významech tohoto slova, významu pro člověka, ale také významu pojmu samotného v právních předpisech. Ve druhé části je uvedena historie právní úpravy jména člověka s ohledem na období starověkého Říma a následně se zaměřuje na právní úpravu na území českých zemí. Třetí část je již zaměřena na právo na jméno, přičemž se mu věnuje jak na úrovni vnitrostátní, tak na úrovni mezinárodní. Čtvrtá část se věnuje ochraně práva na jméno, je zde kladen důraz na ochranu jména, jak ji pojímá občanský zákoník, a je soustředěna na ochranu jména jako takového. Pátá a šestá část jsou zaměřeny na jednotlivé složky jména člověka představované osobním jménem a příjmením, obě části řeší především pravidla určení těchto dvou jednotlivých částí jména. V další části je potom samostatně upravena změna osobního jména a příjmení, jsou vypočteny jednotlivé situace, kdy může dojít ke změně jména člověka, ale i jednotlivých částí. Na samém závěru práce je vzhledem k přehlednosti shrnuta právní úprava jména člověka v souvislosti s podnikáním, která je upravena v občanském zákoníku na několika místech.

Jelikož jisté oblasti právní úpravy jména člověka jsou velmi stabilní, je v práci ve velké míře metoda popisná. Dále je použita i metoda komparativní, a to z důvodu srovnávání právní úpravy i s jinými státy, a také pro zdůraznění změn, které se v právních předpisech týkajících se jména člověka dějí.

1 Význam jména člověka

1.1 Pojem „jméno člověka“ v právu

Občanský zákoník zavádí definici jména člověka v § 77 odst. 1: *„Jméno člověka je jeho osobní jméno a příjmení, popřípadě jeho další jména a rodné příjmení, která mu podle zákona náleží.“*

Zákon tímto říká, že jméno člověka je složeno z několika částí. Jednotlivé části jména člověka se mohou během života v předpokládaných situacích v občanském zákoníku a v zákoně o matrikách měnit. Osobní jméno je nedědičné označení, které dítěti vyberou rodiče, a obvykle od sebe odlišuje osoby jedné rodiny nesoucí stejné příjmení. Naopak příjmení je dědičné a slouží k rozlišení osob se stejným osobním jménem, ale zároveň obvykle označuje skupinu osob tvořící rodinu. Rodné příjmení je první příjmení, které dítě po narození dostane, či dle dalších skutečností předvídaných zákonem, kdy je toto příjmení považováno za rodné. Všechna ostatní příjmení jsou již pouze příjmeními, a není rozlišeno, jak je osoba získala, zda například uzavřením manželství, osvojením či změnou.

Rozepsání definice jména člověka přišlo až se současným občanským zákoníkem, do té doby jméno tímto způsobem rozepsáno nebylo. V návaznosti na tuto skutečnost, byla současně s přijetím nového občanského zákoníku provedena i změna zákona o matrikách. V ustanovení § 61 odst. 2 ZM bylo doplněno, že „jménem“ v zákoně o matrikách se myslí „osobní jméno“ dle občanského zákoníku.¹ Druhý pojem, který bylo třeba s ohledem na novelu občanského zákoníku definovat, bylo „rodné příjmení“. Dříve se vycházelo z prosté skutečnosti, že rodným příjmením je příjmení uvedené v rodném listu fyzické osoby.² Dnes je přesně vytyčeno, co je myšleno pojmem „rodné příjmení“ v § 68 odst. 2 ZM.

V občanském zákoníku zákonodárce užívá prostého pojmu „jméno“ pro označení „jména člověka“ a pojmu „osobní jméno“ pouze pro část jména odlišnou od příjmení. Domnívám se, že tato forma úpravy byla v občanském zákoníku zvolena z důvodu nutnosti užití odlišných pojmů v různých částech občanského zákoníku. V části první

¹ Zákon č. 312/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

a čtvrté, které obsahují pojem „jméno“, zákonodárce potřeboval použít tohoto pojmu ve smyslu všech jeho částí, proto jej definoval v § 77 odst. 1. Doposud užívaný pojem „jméno“ z matričního zákona, který bylo třeba použít v části druhé obsahující do občanského zákoníku nově zařazené rodinné právo, by potom ovšem nekorespondoval s pojmem „jméno“ v ostatních částech občanského zákoníku, a tak zákonodárce ustanovil pojem „osobní jméno“.

S ohledem na pojem „jméno“ a jeho rozdílné užívání zákonodárcem v zákoně o matrikách a v občanském zákoníku, které se zákonodárce pokusil překlenout v § 61 odst. 2 ZM, jsem se zaměřila na užívání „jména“ zákonodárcem v zákonech. Na vzorku zákonů uvádím, k jakým závěrů jsem v tomto ohledu došla. V mnohých zákonech je pojem „osobní jméno“ zkrácen pouze na „jméno“, přestože je zcela jasné, že je myšleno „osobní jméno“, tedy stejně jako je tomu v zákoně o matrikách.³ Skutečnost, že pojmem „jméno“ je v jednotlivých zákonech myšleno skutečně „jméno osobní“, dovozují z toho, že je vždy v kombinaci s příjmením.

V mezinárodních smlouvách se užívá pouze pojem „jméno“ tak, že je ho dle mého názoru třeba vykládat podle definice v občanském zákoníku.⁴ Stejně tak pracuje zákonodárce s pojmem „jméno“ v některých vnitrostátních zákonech.⁵

Pojem „jméno“ je tak vždy třeba vykládat dle smyslu, který má v jednotlivém právním předpisu. K výkladu si dovolím závěrem shrnout, že v právních předpisech, kde se objevuje pojem „jména“ ve spojení s pojmem „příjmení“, je jméno zpravidla vykládáno jako „jméno osobní“, v ostatních případech by měl výklad „jména“ znamenat jméno člověka ve smyslu § 77 odst. 1 občanského zákoníku.

² HENYCH, Václav. *Zákon o matrikách: s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 247. ISBN 978-80-7380-525-8.

³ Srov. např.: § 55 zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů; § 55 odst. 1 písm. c) a § 177 písm. b) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním; § 50g odst. 1 písm. h) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád; § 3 odst. 3 písm. a) zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů; § 3 odst. 2 písm. a) zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech; § 6 odst. 3 písm. a) zákona č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Srov. např.: Článek 24 odst. 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech; čl. 7 odst. 1 a čl. 8 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

⁵ Srov. např.: § 7 odst. 2 písm. e) zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, přičemž v § 65e odst. 8 užívá zákonodárce pro změnu pojem „jméno“ ve smyslu „osobní jméno“; § 13 písm. a) zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.

1.2 Význam jména člověka

„V první řadě lze jméno člověka považovat za jeden z projevů jeho lidství, v němž se uskutečňuje přirozené právo člověka být uznán ve své lidské důstojnosti, a být tedy i jako člověk pojmenován a svým jménem označován. V tomto směru se projevuje osobnostní (přirozenoprávní) povaha jména. Vedle toho můžeme rozlišovat roli jména jako pravidelného označení konkrétního člověka ve společenském styku, v němž se projevuje význam jména statusový (společenský)“.⁶

Jméno člověka úzce souvisí s jeho osobností. Nepanuje ovšem shoda, zda patří mezi přirozená práva spojená s osobností člověka, a to právě vzhledem k jeho dvojímu významu.⁷ Dalším aspektem, který bývá uváděn na podporu jeho vyjmutí z přirozených práv je jeho současné zařazení v občanském zákoníku.⁸ Toto zařazení má následně vliv i na ochranu jména. Osobně se přikláním vzhledem k původnímu zařazení jména člověka mezi osobnostní práva, které bylo dlouhodobě uplatňováno, a významu jména pro člověka k zařazení mezi přirozená práva spojená s osobností člověka. K tomuto se přikláním i vzhledem ke skutečnosti, že jméno člověka obvykle bývá provázáno s právy, která se za přirozená práva spojená s osobností člověka bezvýhradně považují a minimálně pro ochranu má toto zařazení význam.

Jméno člověka je nedílným a zároveň i nezbytným atributem každého člověka. Jméno člověka je s ním spojeno po celou dobu jeho života, je ovšem významné i po jeho smrti, kdy je člověk na základě svého jména nadále identifikovatelný.⁹ Příjmení, má oproti osobnímu jménu jednu významnou funkci, a to jakožto jednotící prvek rodiny. Společné příjmení nejen označuje členy jedné rodiny, ale může být také vodítkem v případě dohledávání původu osoby.

Jméno je považováno za významnou hodnotu osobnosti člověka, slouží k jeho individualizaci, a také identifikaci. Obě uvedené vlastnosti jména jsou významné jak v soukromoprávní, tak ve veřejnoprávní rovině.

⁶ TŮMA, Pavel. Komentář k § 77. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 366–367. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁷ HURDÍK, Jan. Komentář k § 19. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 149–153. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁸ Srov. TŮMA, Pavel. Komentář k § 81. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 444–445. ISBN 978-80-7400-529-9.; TŮMA, Pavel. Komentář k § 77., op. cit. 6, s. 366–367.; PAVLÍK, Pavel. Komentář k § 77 In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 267. ISBN 978-80-7598-656-6.

⁹ PAVLÍK, Pavel. Komentář k § 77, op. cit. 8, s. 266.

K identifikaci a individualizaci konkrétní osoby pomocí jména, dochází kombinací osobního jména, případně dalších jmen a příjmení, či více příjmení, čímž vzniká jedinečné jméno člověka ve smyslu občanského zákoníku. Kombinace některých jmen a příjmení se opakují, proto k identifikaci konkrétní osoby je obvykle třeba ještě jednoho identifikačního údaje. V České republice je pro označení konkrétní fyzické osoby dále užíváno rodného čísla, data narození či bydliště, jeden z těchto údajů, společně se jménem člověka by měl vést ke stoprocentní identifikaci.

Občan České republiky prokazuje své jméno veřejnými listinami, zpravidla je užíván občanský průkaz, nebo cestovní doklad.¹⁰

1.3 Užívání jména

Užívání jména se rozlišuje v soukromém a v úředním styku. Úprava občanského zákoníku platí jen pro soukromoprávní styk, jedná se o projev uznání přirozené svobody člověka na volbu vlastního pojmenování v soukromoprávním styku.¹¹ Člověk má dle občanského zákoníku právo své jméno užívat v právním styku a je mu umožněno užívat i jiné jméno než své vlastní ve smyslu § 77 odst. 1 OZ. V případě, že člověk užívá jiné jméno než své vlastní, jsou třetí osoby před újmou při takovém jednání chráněny, jelikož dle občanského zákoníku nese člověk jednající pod jiným než svým vlastním jménem následky omylů a újem z tohoto vzniklých. Zákon tedy nezakotvuje povinnost užívat jméno člověka v právním styku. V soukromoprávním styku tak není povinnost vystupovat pod svým vlastním jménem. V běžném životě může být fyzická osoba známá například pod přezdívkou, či jakýmkoliv jiným tvarem i případně zkomoleninou svého jména, pod kterou může být známá například svým přátelům či širší veřejnosti na sociálních sítích. Od uvedeného občanský zákoník odlišuje pseudonym, který speciálně upravuje v § 79 OZ.

Naproti tomu v úředním styku je naopak zakotvena dle matričního zákona povinnost užívat osobního jména, případně jmen, má-li jich fyzická osoba zapsáno více, a všech příjmení, jenž má zapsána v matričním knize. Úřední styk není zákonem o matrikách nijak definován, výklad obvykle uvádí, že se jedná o jednání fyzické osoby se správními orgány státu, orgány samosprávy, soudy, Českou národní bankou,

¹⁰ Srov. § 2 odst. 1 zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech; § 2 odst. 1 zákona č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ TUMA, Pavel. Komentář k § 77., op. cit. 6, s. 366.

veřejným ochráncem práv a podobně.¹² Pod svým jménem a příjmením je člověk příjemcem nejrůznějších písemností, a to jak v listinné formě, tak ve formě elektronické komunikace ze strany státních orgánů.

S užíváním jména souvisí i podpis, který je vyjádřením jména v písemné formě, měl by se skládat z osobního jména a příjmení, v některých případech bývá uznatelný i v případě uvedení pouze příjmení. Podpis se vyžaduje k platnosti právního jednání učiněného v písemné formě dle § 561 OZ.¹³

¹² HENYCH, Václav, op. cit. 2, s. 237.

¹³ PAVLÍK, Pavel. Komentář k § 77, op. cit. 8, s. 269.

2 Historický vývoj

2.1 Starověký Řím

Úprava určení jména se v období starověkého Říma postupně vyvíjela, od čistě rodinné záležitosti v podobě rituálu až po požadavek oficiálního zápisu jména na tehdejších úřadech. Pokud jde o období starověkého Říma musí být i v oblasti jmen brán ohled na skutečnost, že v římské společnosti si nebyli všichni rovni, ale že se dělila na svobodné občany a na otroky.¹⁴ Postavení člověka se odráželo i v jeho jméně.

Ve starověkém Římě se určení osobního jména dítěte provádělo při obřadu, při kterém mu zároveň bylo na krk zavěšeno pouzdro z kůže, z běžného kovu, či dokonce ze zlata, nazývané *bullā*. Uvnitř *bully* se měl nacházet amulet proti zlým kouzlům. Tento obřad se prováděl po osmi až devíti dnech od narození dítěte. Přesto byly nalezeny i hroby dětí, které měly, přestože jim už bylo třináct let, na hrobu pouze napsáno, že byly dcerou či synem toho a toho, jejich *praenomen* neboli osobní jméno na hrobu uvedeno nebylo.¹⁵

Římská jména byla poměrně dlouhá a složitá, ze jména se ovšem dalo, jak rozvedu níže, zjistit příbuzenství, zda je původ rodiny římskolatinský či etruský, ale dokonce i informace, zda daný člověk absolvoval nějakou slavnou bitvu.

Každý římský občan měl nejméně dvě jména. První ze jmen vždy označovalo rod, to druhé označovalo osobu. Uvnitř rodu se zároveň užívalo zvláštního jména pro jednotlivé rodiny.

V roce 45 př. n. l. Julius Caesar vydal zákon, kterým přímo vyžadoval, aby Římané užívali jména tři, a kromě toho měli ještě zahrnout odkaz na *tribus*¹⁶. Nalezly se i staré nápisy obsahující dokonce přímo ve jméně odkaz na jméno otce a děda, poté byla identifikace poměrně dosti přesná.

V případě tří jmen bylo složení jmen následující, první bylo *praenomen* (osobní jméno), jako druhé se uvádělo *nomen gentile* (rodové jméno) a poslední bylo *cognomen* (příjmení). Konkrétním příkladem, na kterém uvedu výše uvedený rozbor pro lepší

¹⁴ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 51. ISBN 978-80-7380-566-1.

¹⁵ ÜRÖGDI, György. *Tak žil starý Řím*. Praha: Orbis, 1968. s. 126.

¹⁶ Bývá překládáno jako kmen, obvod či okres, přeloženo dle SKŘEJPEK, Michal. *Latinsko-český slovníček římského práva*. 2., rozš. vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 1. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 165. ISBN 978-80-7380-387-2.

pochopení bude jméno římského císaře Gaia Iulia Caesara, Gaius je osobní jméno, Iulius je rodové jméno a Caesar je příjmení.

Praenomen, jakožto označení uvnitř rodu i rodiny se zpravidla uvádělo zkratkou, jednalo se o jedno až tři písmena z počátku jména. Celkově se uvádělo až sedmnáct, z dnešního pohledu osobních jmen. Další jména obvykle vystihovala dobu narození (např.: Lucius – za dne), odkazovala na některé z římských božstev (např.: Marcus – Mars, římský bůh války), jméno mohlo být dáno i s ohledem na pořadí narození dítěte v rodině (např.: Secundus – druhý syn). Objevil se také zvyk, že prvorozený syn dostával jméno po otci.

Nomen gentile sloužilo k určení rodové příslušnosti. Jména v prvním pádě jednotného čísla rodů římskolatinských končila na koncovku -ius (např.: Iulius). Naproti tomu jména obsahující koncovku -as či -a (např.: Perperna) znamenala etruský původ dané osoby.

Cognomen sloužilo k rozlišení rodin uvnitř rodu, obvykle se použila nějaká výrazná fyzická či osobnostní vlastnost hlavy rodu (např.: Cato – mazaný). Pokud někdo vykonal nějaký významný čin, především vojenského charakteru, jeho *cognomen* bývalo rozšířeno o další *cognomen*, které odkazovalo na tento čin (např.: Africanus – ve jméně Publius Cornelius Scipio Africanus Major, římského politika a vojevůdce známého především z punských válek).

Jména žen byla koncipována jednodušeji. Rodové jméno v prvním pádě jednotného čísla, *nomen gentile*, měly uvedeny v ženském tvaru s koncovkou -a (např.: Cornelia).

Jména otroků byla samozřejmě odlišná od jmen občanů, dokud měli ve starších dobách pouze jednoho otroka, jeho jméno končilo na -por (Marcipor), jejich jméno bylo odvozeno od jejich pána (např.: Marcipor - otrok Marca). Později, když začali mít občané otroků více, ponechávali jim jejich původní jména a případně k nim připojili jméno jejich pána ve druhém pádě (např.: Aphrodisius Ploti Gai *servus*“ znamenalo „Aphrodisius, otrok Gaia Plotia“) Propuštěný otrok převzal osobní a rodové jméno svého pána a připojil k němu své vlastní jméno.

V období republiky se Římané, tedy občané mužského rodu nechali po dosažení takzvaného mužného věku zapsat do seznamu občanů. Seznam byl důležitý pro účely vojenské služby, v oblasti daní a voleb. Teprve Marcus Aurelius v době své vlády, to znamená v období 2. poloviny 2. století n. l., zavedl, že novorozeně musí být do 30 dnů

od narození přihlášeno na úřadě. Římským občanům byly vydávány průkazy s plným jménem.¹⁷

2.2 Vývoj na našem území do první republiky

2.2.1 Osobní jméno

V období do 13. století byla na území českých zemí pouze *jednojmennost*, užívalo se tedy vždy pouze jedno jméno, z dnešního pohledu se jednalo o jméno osobní. V těchto dobách nesloužilo jméno pouze k odlišení osob, ale volbu jména ovlivňovala především víra v jeho význam. Původně byli pojmenováváni především lidé dospělí, děti obvykle jména v raném věku neměly. Jména byla převážně slovanského původu, později začala na naše území pronikat jména ze sousedních zemí, hlavně německého původu.

Ve 14. století se na našem území začínají rozšiřovat jména církevní a jejich rozšiřování mělo vzestupnou tendenci.¹⁸ Usměrnování volby osobních jmen se objevilo už v 16. století, kdy pro katolické země platil *Katechismus Romanus*, ten nařizoval dávat dětem jména svatých, blahoslavených a podobná osobní jména.¹⁹ V 16. století došlo i k rozvoji užívání dvou, z dnešního pohledu osobních jmen. Z počátku se tento trend rozšířil u šlechty, později se objevil i u prostého lidu.²⁰

V 17. století byl vydán *Rituale Romanum*, ten varoval před jmény bájeslovnými, pohanskými, směšnými a neslušnými.²¹

2.2.2 Příjmení

Než se začalo objevovat příjmení, existovala takzvaná *jednojmennost*, každý měl tedy pouze jedno jméno, aby ovšem bylo možné odlišit dva jedince, kteří měli jméno stejné, začala se objevovat takzvaná *příjmi*. První listiny obsahující *příjmi* na území českých zemí spadají do 12. století. Lidé *příjmi* obvykle získávali až během svého života a vztahovalo se k jejich vlastnostem, bydlišti, či jinému výraznému prvku s nimi souvisejícímu, který byl společností či jimi samotnými zvolen pro jejich odlišení. Dle

¹⁷ ÜRÖGDI, György, op. cit. 15, s. 126-128.

¹⁸ KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?: původ, význam, pravopis, výskyt a obliba, kalendář : informace o jménech afrických a asijských*. 6., aktualizované a podstatně rozšířené vydání. Praha: Academia, 2017, s. 18–19. ISBN 978-80-200-2656-9.

¹⁹ Tamtéž, s. 41.

²⁰ Tamtéž, s. 18–19.

²¹ Tamtéž, s. 41.

vztahu k jiným osobám to byla například *patronymika* a *metronymika*. *Patronymika* byla odvozena od otcova jména (např.: Jan Martinův – Jan syn Martina). Dcery byly obvykle identifikovány vztahem k otci, manželky a vdovy obvykle vztahem k manželovi. *Metronymika* vznikala odvozením od jména matčina či manželčina, obvykle byla užívána, pokud žena byla významnějšího postavení než muž (např.: Zikmund Mandin - manžel Mandy). Dále například podle domovních znaků ve městech nebo podle povolání. *Příjmi* nebyla dědičná a byla spíše neformálního charakteru, během života se mohla měnit a jedna osoba mohla být označována více odlišnými *příjímími*.

Šlechtici užívali specifický druh *příjmi*, nazývaný *přídomek* či *šlechtický predikát*. V roce 1189 kníže Konrád II. Ota vydal Statut potvrzující dědičnost držby šlechtických statků. Již ve 13. století se následně začínají ustalovat *šlechtické predikáty*. Kromě funkce pojmenovací a identifikační měl šlechtický predikát na rozdíl od ostatních *příjmi* funkci sociálně zařazující, neboť zároveň demonstroval držbu pozemků, urozenost a příslušnost k určitému rodu. *Šlechtický predikát* se odvozoval od hlavního sídla šlechty. Užíval se v podobě předložky a sídla (Vilém z Pernštejna). Jedinec mohl být nazván i pomocí dvou rodových sídel (Jiřík z Kunštátu a Poděbrad). *Šlechtický predikát* dle sídla byl nejčastější a nejstálenější, v průběhu 14. a 15. století se stal téměř závazným. Jméno mohlo být doprovázeno i jiným *příjímím*, například (Jan Roháč z Dubé). Šlechta byla první společenskou vrstvou, u níž se *příjmi* stabilizovalo.²²

V období od počátku 16. století se začíná stále více objevovat neoficiální *dvoujmennost*, to znamená kombinaci osobního jména a *příjmi*.²³ Nejrychleji se *dvoujmennost*, jak bylo uvedeno, ustálila u šlechty, u měšťanů dochází ke stabilizaci *příjmi* až zhruba v 17. století, na venkově na některých místech až v 18. stol.²⁴

Koncem 18. století vydal císař Josef II. patent, z něhož vyplývala povinnost mít stabilizované dědičné příjmení. Příjmení se vytvořilo ve většině případů z *příjmi*, která byla v té době již velmi rozšířena. Zájem na zavedení přesné evidence obyvatel vyplýval z ekonomických a vojenských důvodů. Ustanovení týkající se ochrany jména bychom našli v zákoně č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský.

²² KLOUDOVÁ, Martina a PLESKALOVÁ, Jana. Šlechtický predikát. In: KARLÍK, Petr a kol., *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Praha, 2017. [cit. 2021-05-27]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/ŠLECHTICKÝ_PREDIKÁT

²³ PLESKALOVÁ, Jana. Příjmi. In: KARLÍK, Petr a kol., *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Praha, 2017. [cit. 2021-05-27]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PŘÍJMÍ>

²⁴ KLOUDOVÁ, Martina a PLESKALOVÁ, Jana. Šlechtický predikát, op. cit. 22.

V roce 1826 byl vydán Dekret dvorské kanceláře č. 36/1826 Sb. zák. pol., o omezení změny rodového jména, platný ve všech zemích Rakouska-Uherska.²⁵ Dekret platil na území českých zemí až do první poloviny 20. století.

2.3 Vývoj na našem území od první republiky do současnosti

Právní úprava osobního jména a příjmení v období první republiky je již prováděna pro osobní jméno a příjmení společně. Zákony vydávané samostatnou republikou v oblasti osobního jména a příjmení se začaly vydávat až po druhé světové válce. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném vyšel až v roce 1949 a obsahoval úpravu, kterou v současnosti najdeme v občanském zákoníku v části druhé. Po přijetí zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, byla ochrana jména upravena zde, poté byl nahrazen zákonem č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník z roku 1964“), do nějž byla úprava ochrany jména převzata. Česká republika přijala zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník s účinností od 1. 1. 2014, ten navázal v oblasti ochrany jména na občanský zákoník z roku 1964, tuto ochranu zkonkretizoval a prohloubil. Přijetím občanského zákoníku byl zrušen zákon o právu rodinném, jehož obsah byl přejat do občanského zákoníku, části druhé.

Poslední dva zákony, které považuji za vhodné v rámci historického vývoje právní úpravy v oblasti osobního jména a příjmení uvést, jsou ty, jejichž obsah byl převzat a spojen v současnosti platném zákoně č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně souvisejících zákonů. Jedná se o zákon č. 55/1950 Sb. o užívání a změně jména a příjmení, k němuž vydal na žádost Ministerstva vnitra Ústav pro jazyk český materiál nazvaný Seznam jmen vhodných k zápisu do matriky, který ovšem nebyl vyčerpávající. Pro zápis a užívání jména a příjmení byl vydán zákon č. 268/1949 Sb., o matrikách.

²⁵ KNAPPOVÁ, Miloslava, op. cit. 18, s. 41.

3 Právo na jméno

3.1 Právo na jméno ve vnitrostátním právu

Nejvyšší soud opakovaně uvádí, že „[...] obsahem práva na jméno je výlučné právo fyzické osoby mít a užívat ke svému označení jména, disponovat s ním a bránit se tomu, aby případně někdo jiný, ať již k jakémukoliv účelu, neoprávněně užíval k označení jejího jména.“²⁶ Vše, co je obsahem práva na jméno je upraveno v občanském zákoníku, od určení jména v části druhé, přes jeho užívání a disponování v části první a ochranu, kterou najdeme v části první a čtvrté.

Pohled na právo na jméno se vyvíjel, úplně původně bylo řazeno k vlastnickým právům, dokonce padaly úvahy ohledně přesunutí práva na jméno do práva rodinného, či dokonce správního.²⁷ Tyto úvahy jsou pochopitelné i z dnešního pohledu, kdy úpravu určení jména najdeme v části druhé občanského zákoníku, týkající se rodinného práva, a dále v matričním zákoně či v zákoně č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů a dalších zákonech spadajících do správního práva.

Nakonec bylo právo na jméno zařazeno k právům osobnostním. Zařazení jména k osobnostním právům bylo zvoleno především pro jeho individualizační a určující funkci, jež jméno naplňuje ve vztahu k fyzické osobě. Člověk se pod svým jménem uplatňuje ve společnosti a deklaruje obvykle, především díky příjmení, svou příslušnost k rodině.²⁸ Právo na jméno, respektive jeho ochranu se v naší právní úpravě vyvíjela. V roce 1918 byla Československou republikou převzata rakousko-uherská právní úprava. V Obecném občanském zákoníku č. 946/1811 Sb. z. s., vyhlášeném císařským patentem ze dne 1. 6. 1811 bylo právo na jméno samostatně chráněno v § 43 a bylo výslovně chráněno jméno rodové i takzvané jméno krycí, dnes nazývané pseudonym. Následně byl přijat zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ten v § 22 poskytoval ochranu jména, příjmení a krycího jména fyzických osob. Občanský zákoník z roku 1964 právo na jméno a jeho ochranu zařadil mezi všeobecná osobnostní práva. V § 11 občanského zákoníku z roku 1964 byla obecná úprava všeobecného a jednotného osobnostního práva, a jedním z těch práv bylo právě i právo na jméno, jež bylo řazeno

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 2304/99 ze dne 26. 7. 2000; shodně rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2116/2006 ze dne 31. 10. 2006.

²⁷ PAVLÍK, Pavel. Komentář k § 77, op. cit. 8, s. 266.

²⁸ Tamtéž.

vedle života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, soukromí a projevů osobní povahy. Současný občanský zákoník právo na jméno od ostatních osobnostních práv oddělil.

V současném občanském zákoníku je právní úprava jména a jeho ochrana řazena do části první, hlavy druhé, oddílu pátého, společně s bydlištěm, naproti tomu osobnost člověka je již upravena v oddílu šestém. Z hlediska systematiky došlo k vydělení jména od ostatních osobnostních práv a jeho zařazení před oddíl pojednávající o osobnosti člověka. Systematické oddělení v občanském zákoníku by mělo nyní lépe reflektovat zvláštní mimoprávní povahu jména člověka v oblasti statusu a jeho přesah do práva veřejného. Vzhledem k tomu, že Listina základních práv a svobod²⁹ (dále jen „Listina“) ve svém čl. 10 odst. 1 nadále spojuje jméno a ostatní osobnostní práva, se příkláním v tomto případě k názoru, že je nadále součástí i práv osobnostních, od nichž nemůže být úplně odděleno, což se potom odráží například i v možnostech ochrany jména.³⁰

3.2 Právo na jméno v mezinárodním právu

V rámci práva na jméno v mezinárodním právu se soustřeďuji na výčet nejvýznamnějších mezinárodních dokumentů, jichž je Česká republika signatářem, a relevantních ustanovení vztahujících se ke jménu v nich obsažených.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech³¹ článek 24 odst. 2 uvádí, požadavek, aby dítě bylo okamžitě po narození registrováno a dostalo jméno.

Na tento požadavek navazuje a dále jej rozvádí Úmluva o právech dítěte³², jedná se konkrétně o článek 7 odst.1: „*Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.*“³³

Na státu následně je, aby ve své vnitrostátní úpravě toto zajistil. Česká republika tyto své závazky naplňuje především v zákoně o matrikách a v občanském zákoníku.

²⁹ Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky

³⁰ Tamtéž, s. 267.

³¹ Vyhláška č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

³² Sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte

³³ VANDENHOLE, Wouter, LEMBRECHTS, Sara a TÜRKELLI, Gamze Erdem. *LinkChildren's rights: a commentary on the Convention on the Rights of the Child and its protocols*. Northampton: Edward Elgar Publishing, 2019, s. 100. ISBN 9781786433121.

Práva na jméno se týká také článek 8 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, ten zní: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat právo dítěte na zachování jeho totožnosti, včetně státní příslušnosti, jména a rodinných svazků v souladu se zákonem a s vyloučením nezákonných zásahů.*“ Odstavec 2, článku 8 dodává povinnost státu v případě, že je dítě částečně, či úplně zbaveno totožnosti, povinnost poskytnout dítěti potřebnou ochranu a pomoc pro urychlené obnovení.

Ve výše uvedených mezinárodních dokumentech je zdůrazněna registrace dítěte a s tím související povinnost dát dítěti jméno. Tyto úmluvy se soustřeďují na právo jméno mít a být po narození pojmenován.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod³⁴ explicitně o právu na jméno, či o jeho ochraně nemluví, právo na jméno je Evropským soudem pro lidská práva podřazováno pod článek 8 „*Právo na respektování rodinného a soukromého života*“.

Evropský soud pro lidské práva podřazení práva na jméno pod čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod deklaroval a vysvětlil v rozsudku ze dne 22. 2. 1994 *Burghartz proti Švýcarsku*³⁵. Soud vysvětlil, že uvedená úmluva sice neobsahuje žádné výslovné ustanovení týkající se jména, ale jméno musí být chráněno jakožto prostředek osobní identifikace a vazba k rodině, a patří tedy do soukromého a rodinného života. Skutečnost, že existuje veřejný zájem na regulaci jmen, není důvodem pro to, aby nebylo toto právo bráno jako součást práva na respektování soukromého a rodinného života.³⁶

Listina základních práv Evropské unie³⁷ také explicitně nevymezuje právo na jméno, ale stejně jako Evropský soud pro lidská práva, podřazuje Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „Soudní dvůr“) jméno a jeho ochranu pod obdobný článek jako v případě Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tím je článek 7 „*Respektování soukromého a rodinného života*“. V tomto článku je každému zaručeno právo na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a komunikace. Soudní dvůr svůj výklad podpořil právě výkladem Evropského soudního dvora pro lidská práva.

³⁴ Sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

³⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 2. 1994, ve věci *Burghartz proti Švýcarsku*, stížnost č. 16213/90, bod 24.

³⁶ Tamtéž, bod 24.

3.3 Naplnění závazků z mezinárodních smluv v českém právním řádu

Z jednotlivých ustanovení významných mezinárodních smluv, jichž je Česká republika signatářem, vyplývá především závazek států, aby dítě bylo, co nejdříve po narození registrováno a dostalo jméno. Zajištění práva dítě na jméno a naplnění mezinárodních závazků český zákonodárce upravuje v občanském zákoníku a v zákoně o matrikách.

V České republice je v zákoně o matrikách velmi podrobně upravena povinnost oznámení narození dítěte, jenž je předpokladem pro plnění povinnosti státu zajistit dítěti právo na jméno. Prvotně se předpokládá narození dítěte ve zdravotnickém zařízení, narození dítěte je matričnímu úřadu povinen nahlásit poskytovatel zdravotních služeb, v jehož zařízení byl porod ukončen. Pokud se porod z nějakého důvodu neodehrál ve zdravotnickém zařízení, povinnost oznámit narození dítěte přechází na lékaře poskytujícího první poporodní zdravotní služby. Uvedený poskytovatel zdravotních služeb či lékař provedou oznámení do 3 pracovních dnů od narození dítěte. Pokud by k oznámení dle předchozích dvou možností nedošlo, povinnost oznámit narození dítěte přechází na rodiče, případně jeho zákonného zástupce či soudem jmenovaného opatrovníka, u všech je zachována lhůta 3 pracovních dnů od narození dítěte, až na matku, ta může nejpozději do 3 pracovních dnů od chvíle, kdy je toto oznámení schopna učinit. V případě, že by ani poslední jmenované osoby narození dítěte neohlásili, má povinnost narození dítěte oznámit kterákoliv fyzická osoba do 3 dnů, od chvíle, kdy se o narození dítěte dozvěděla. Prvotním požadavkem je v České republice oznámení o narození dítěte, následně se dítě dostane do matričních záznamů, poté je upravena lhůta jednoho měsíce od narození dítěte, do jejíhož konce má být dítěti určeno jméno, případně přechází určení jména na soud.

Situaci, kdy je nalezeno dítě, respektive není ani jeden z rodičů znám a je třeba určit jméno dítěte, ošetřuje občanský zákoník v § 864 a tuto povinnost dává soudu. Za nalezené dítě je považováno dítě uložené do *babyboxu*³⁸, či na jiném místě bez předchozího zápisu do knihy narození.

³⁷ Listina základních práv Evropské unie. Úřední věstník. C 326, 26. 10. 2012, s. 391–407.

³⁸ *Babyboxy*, které se nevyskytují pouze v České republice, ale i v jiných zemích Evropy a také v Asii byly kritizovány ze strany Výboru pro lidské práva Organizace spojených národů právě z důvodu porušení Úmluvy o právech dítěte čl. 7 a 8.³⁸ Osobně s kritikou babyboxů nesouhlasím, jelikož zajišťují dle mého názoru hodnotu vyšší, než je právo na jméno a na právo znát svůj původ, a to právo na život. Dle Committee on the Rights of the Child, *Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention - Concluding observations: Czech Republic*, CRC/C/CZE/CO/3-4, 4. 8.

Konkrétnější postup uvádí zákon o matrikách v § 17. Pro zápis dítěte do knihy narození se vychází z výsledku šetření orgánů policie a zprávy lékaře, ta obsahuje údaj o pohlaví a pravděpodobném dni narození dítěte.

K zápisu narození dítěte do matriční knihy je místně příslušný matriční úřad, v jehož obvodu se dítě narodilo, pokud se nezjistí, kde se dítě narodilo, tak kde bylo nalezeno. Každé dítě má právo na jméno a příjmení, určí ho *ex officio* soud.³⁹

Místní příslušnost soudu k určení jména nebo i příjmení dítěte je obecný soud dítěte dle § 4 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, bude se jednat o soud, v jehož obvodu se dítě nachází. Řízení proběhne dle řízení péče soudu o nezletilé dle § 466 a následujících zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Nezletilému dítěti je jmenován poručník, jelikož nemá nikoho, kdo by vykonával rodičovskou odpovědnost.

Právní úprava nedává soudu žádný návod, jak postupovat ve výběru osobního jména a příjmení dítěte. Obvykle je vybráno příjmení typicky české, někdy také příjmení související s místem nálezu dítěte. Stejně tak není žádné vodítko pro výběr jména soudy, obvykle použijí jméno, kterým dítě oslovují pečující osoby, jimiž mohou být pěstouni na přechodnou dobu, nebo zaměstnanci ústavního zařízení. V případě nalezení dítěte v *babyboxu* se použije například jméno sestry či lékaře, jenž ho v *babyboxu* našel.⁴⁰

2011; OSN: *České a evropské babyboxy patří do středověku. Děti mají právo znát rodiče* [online]. Praha: *Economia*, 11. 6. 2012 [cit. 2021-6-1]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <https://zahranicni.ihned.cz/c1-56112550-osn-ceske-a-evropske-babyboxy-patri-do-stredoveku-deti-maji-pravo-znat-rodice>

³⁹ POLIŠENSKÁ, Petra, FEBEROVÁ, Radka a STUHLÍK, Zdeněk. *Rodinné právo - právní postavení dítěte*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 20. ISBN 978-80-7598-442-5.

⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka. Komentář k § 864. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. a kol. *Občanský zákoník II Rodinné právo (§ 655–975)*. Komentář. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2020, s. 773–774. ISBN 978-80-7400-795-8.

4 Jméno člověka a jeho ochrana

Ochranu jména najdeme na ústavní úrovni v Listině základních práv a svobod v čl. 10, kde je jméno zařazeno mezi práva na lidskou důstojnost, osobní čest a dobrou pověst. Soudy se obvykle zaměřují v tomto případě především na ochranu dobrého jména v souvislosti s dobrou pověstí a ctí.⁴¹ V současnosti je zastáván názor, že by ochrana poskytovaná tímto článkem měla být v osobnostní i v statusové rovině jména s ohledem na současnou systematiku občanského zákoníku.⁴²

Ochrana práva na jméno je zakotvena především v občanském zákoníku. V občanském zákoníku je přímo u právní úpravy jména uvedena i jeho ochrana. Ochrana uvedená pod § 78 OZ se týká zpochybnění práva ke jménu a utrpění újmy pro neoprávněný zásah do práva ke jménu, přičemž se zdůrazňuje neoprávněné užití jména. V občanském zákoníku je uvedena i ochrana jména související s podnikáním, této ochraně se budu věnovat v části práce týkající se jména a podnikání. Různé prostředky ochrany se mohou překrývat, a to nejen ty uvedené v občanském zákoníku, ale i s prostředky ochrany v jiných zákonech. V soukromém právu je tato ochrana zakotvena v zákoně o ochranných známkách, speciální ochrana pseudonymu je uvedena v autorském zákoně.

S ohledem na naplnění práva každého na ochranu soukromí je jméno jakožto jeden z osobních údajů upraveno zákonem č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, který se zabývá právy a povinnostmi při zpracovávání osobních údajů.

4.1 Předmět ochrany jména

Občanský zákoník upravuje v § 77 a § 79 jméno člověka, s důrazem na jeho ochranu.⁴³

Předmět ochrany jména a stejně tak i požadavek na úctu k němu by měl být chápán v širokém rozsahu, kromě osobního jména, příjmení, dalších jmen a rodného příjmení, která člověku dle zákona náležejí, by se dle mého názoru mělo pokračovat v původním výkladu, který byl dovozen soudy za účinnosti občanského zákoníku z roku

⁴¹ Například Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31. ledna 2017 č. j. 3 Co 186/2015; dále rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3689/2017 ze dne 28. 3. 2018.

⁴² KOKEŠ, Marian. Komentář k čl. 10. In: HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2021, s. 345. ISBN 978-80-7400-812-2.

⁴³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362/0, § 77 až § 79 OZ.

1964. Jméno dle občanského zákoníku z roku 1964, nebylo definováno tak, jak je v současném občanském zákoníku. Co vše je možné rozumět pod pojmem jméno, pokud jde o jeho ochranu, bylo dovozeno v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2304/99 ze dne 26. 7. 2000.⁴⁴ Dle Nejvyššího soudu „[p]ředmětem občanskoprávní ochrany je jméno v poměrně širokém slova smyslu, tj. vedle jména rodového (příjmení) je chráněno i jméno vlastní (křestní)⁴⁵ nebo pseudonym. Předmětem ochrany může být za určitých podmínek i část jména, počáteční písmena jména nebo zdrobnělina vlastního jména. Vlastní jméno, což obdobně platí i pro část jména (příjmení), počáteční písmena jména nebo popř. pro zdrobnělinu vlastního jména, je předmětem ochrany, jestliže se pro určitou osobu stalo natolik příznačným, že samo o sobě tvoří dostatečný individualizační znak. Za neoprávněné užití jména nelze ovšem považovat každé označení jménem, které je shodné se jménem, které někomu přísluší, nýbrž jen označení takovým jménem za okolností, jež by objektivně mohly vyvolat dojem, že jde o konkrétní fyzickou osobu. Užití jména je třeba posuzovat v kontextu s okolnostmi, které toto užití provázely. Pokud k němu dojde při komerčním využití – např. pro reklamní účely – zpravidla nepůjde o užití oprávněné.“⁴⁶ Otázkou je, jak tuto širokou ochranu jména uchopit dle současného občanského zákoníku. V současné době se odborníci dělí na dvě skupiny, ta první zastává názor, že ochrana jména by měla být omezena pouze na ty části jména, které jsou uvedeny v současném občanském zákoníku v § 77 odst. 1 a ostatní varianty vyjmenované dle uvedeného judikátu, tedy iniciály osobního jména a příjmení člověka, jejich zkratku, zdrobnělinu či jinak pozměněnou formu jména apod., pokud člověk takové označení přijal v soukromém styku za vlastní, zařazují pod pseudonym dle § 79, právě z důvodu, že zákonodárce úpravu ochrany jména jasně definoval.⁴⁷ Druhá skupina zastává názor, a já se k ní přikláním, že ochrana jména by se měla vztahovat na vše, co je uvedeno v judikátu Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 181/2004 ze dne 22. 9. 2004, jako na jméno či jeho součást s výjimkou pseudonymu z toho důvodu, že cílem zákonodárce nebylo dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku ochranu jména omezit, ale naopak

⁴⁴ Shodně v Rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 181/2004 ze dne 22. 9. 2004.

⁴⁵ Dle současné právní úpravy by správným pojmem bylo jméno osobní, srov. § 77 odst. 1 OZ.

⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 181/2004 ze dne 22. 9. 2004, dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 2304/99 ze dne 26. 7. 2000.

⁴⁷ TŮMA, Pavel. Komentář k § 77., op. cit. 6, s. 369.

zvýšit.⁴⁸ Osobně souhlasím s názorem druhé skupiny a jsem zastánkyní široké ochrany jména právě z uvedených důvodů, aby nebyla snížena doposud dosažená míra ochrany a z toho důvodu, že ne vždy bude dle mého názoru možné deriváty jména, jako jsou zdobnělina či iniciály podřadit pod pseudonym.

K porušení práva na jméno tak, aby došlo čistě k porušení práva na jméno, v praxi příliš často nedochází a neexistuje tedy na toto téma ani bohatá judikatura. Nejčastěji dochází k porušení práva na jméno společně s jinými osobnostními právy, především právem na soukromí, důstojnost či osobní čest a dobrou pověst. Dalším důvodem neexistence příliš bohaté judikatury je, že za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964 bylo právo na jméno a jeho ochrana zahrnuta mezi ostatní osobnostní práva. Soudy se tak právu na jméno příliš samostatně nevěnovaly, s větším důrazem na právo na jméno v současném občanském zákoníku, by se však tato skutečnost mohla změnit.⁴⁹

I nedávno vydaný náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2300/18 ze dne 10. 3. 2020 řešil problematiku ochrany jména společně s jinými osobnostními právy.

Ústavní soud České republiky se věnoval právu na jméno v rámci rozsudku týkajícího se politika Tomia Okamury, jehož jméno bylo novináři zkomoleno do podoby „Pitomio“. Zjednodušeně řečeno se jednalo o spojení politikova jména Tomio a slovního základu slov pitomec, pitomina, pitomost. Účelem tohoto označení politika bylo jeho označení za pitomce, či jeho názoru za pitomé, tato věc byla sporná. Zkomolení jména bylo součástí článků, které vykreslovaly politika v nepříznivém světle a formou karikatury, ta byla zdůrazněna vytvořením jeho fotografie s klaunským líčením. Kromě uvedeného byly napadnuty i články uveřejněné daným médiem o Tomiu Okamurovi, a to jak pro svůj obsah, tak kvůli konstantnímu označování politika jako „Pitomia“. Mimo jiné tímto dle názoru Tomia Okamury dokonce došlo ke vzniku přezdívky. Došlo k poměrování svobody projevu zaručené v článku 17 a článku 10 obsahujícího ochranu osobnosti. Závěr Ústavního soudu byl, pokud jde o označení „Pitomio“ následující: *„Svobodu projevu, jejíž součástí je i volnost novináře kriticky se vyjádřit k věcem veřejným, je potřeba odlišovat od paušálního hanlivého označování konkrétní osoby.“*⁵⁰

⁴⁸ PAVLÍK, Pavel. Komentář k § 77, op. cit. 8, s. 269.

⁴⁹ Srov. § 11–13 zákona č. 40/1964, občanský zákoník.

⁵⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2300/18-2 ze dne 10. 3. 2020, bod 45.

V tomto svém hodnocení vycházel především ze skutečnosti, že označení „Pitomio“ bylo užíváno opakovaně, tedy spíše jako přezdívka pro Tomia Okamuru, než že by vyjadřovalo jednotlivé názory autorů, v tomto případě, že Tomio Okamura je dle autorů článků pitomec, nebo že jeho názory považují za pitomé. Ústavní soud se nepřiklání k názoru, že by bylo možné danou osobu nazvat takto hanlivým označením. Uvádí ovšem, že by označení mohlo být podobného charakteru jako v případě řešeném před Evropským soudem pro lidská práva, kdy byl v titulku článku politik označen jako „trottel“ (blbec, pitomec, hlupák, slabomyslný apod.), autor ovšem následně rozvedl, proč politika takto označuje, a jednalo se o jednorázovou záležitost. Jednalo se dle soudu o diskusi, ne jednoduchou urážku.⁵¹ Především, nedošlo ke zkomolení politikova jména.

„Ústavní soud má za to, že podstatou ochrany jména podle čl. 10 odst. 1 Listiny, je právo každého člověka na to, aby byl bez ohledu na své společenské postavení označován vždy svým skutečným jménem. Člověk dostává jméno okamžitě po narození, jeho výběr obvykle provádějí rodiče, a zůstává mu zpravidla po celý život. Proto má pro jednotlivce hluboký osobní význam, aby jeho jméno nebylo komoleno, zvláště pak do podoby evokující hanlivé označení. Právo na jméno je proto chráněno též mezinárodními smlouvami o lidských právech (viz čl. 24 odst. 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte).“⁵²

„Ústavní soud zastává názor, že svoboda projevu nemá vést k tomu, aby byla jakákoli osoba - včetně osob veřejně činných - v očích veřejnosti samoučelně cíleně zesměšňována. Informování o věcech veřejných médií za použití prostředků dotýkajících se lidské důstojnosti, osobní cti či jména určité osoby nemůže být ospravedlněno ani snahou zabránit komukoliv získat mandát pro výkon veřejné funkce.“⁵³ Ústavní soud rozsudky předchozích soudů v této věci zrušil.

K předmětným předchozím rozsudkům dodávám, že kauza se řešila již od roku 2012, tedy za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964. Předchozí rozhodnutí se dle mého názoru otázky ochrany jména oproti Ústavnímu soudu věnovala velice okrajově.

V rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3689/2017 ze dne 28. 3. 2018, který předchází ve stejné věci jako rozhodnutí Ústavního soudu, se uvádí: „*Je tedy*

⁵¹ Srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. 7. 1997 ve věci *Oberschlick proti Rakousku* (č. 2), č. 20834/91.

⁵² Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2300/18 ze dne 10. 3. 2020, bod 55.

⁵³ Tamtéž, bod 54.

nepochybné, že i vlastní jméno, jako součást osobnostní sféry člověka zásadně požívá zákonem předpokládané ochrany. Avšak obdobně jako ostatní složky osobnosti člověka lze předpokládat i případy, kdy dotčení tohoto osobnostního statku nebude mít charakter zásahu neoprávněného, který by odůvodňoval oprávněnost příslušné žaloby na ochranu osobnosti. I v těchto případech proto budou analogicky platit zásady platné při dotčení jiných složek osobnosti člověka. Přitom významné bude i zjištění, zda se zásah týká osoby veřejně činné.⁵⁴ Nejvyšší soud svým rozhodnutím nerozporoval závěry předchozích soudů.⁵⁵

A plně se v tomto případě ztotožňuji s názorem Ústavního soudu, který rozsudek v Nejvyššího soudu v dané věci okomentoval takto: „Nejvyšší soud se v podstatě spokojil jen s obecným závěrem, že právo na jméno ostatním osobnostním právům "není nikterak nadřazeno", protože "nelze vyloučit analogickou možnost poškození jména člověka případným zkarikováním". To ale nic nevyovídá o ústavní souladnosti těchto zásahů.“⁵⁶

Dle mého názoru bylo a je právo na jméno a jeho ochranu vždy svázáno s ostatními osobnostními právy, přičemž je velmi pravděpodobné a na uvedené kauze je tato skutečnost jasně viditelná, že případné další kauzy budou také obsahovat porušení práva na jméno společně s jiným osobnostním právem. Přesto, jak uvádí Ústavní soud, je jméno specifické a je třeba se mu i v případě skutečností, jaké byly uvedeny v tomto případě věnovat zvláštní pozornost.

4.2 Aktivní legitimace k ochraně jména

Zákon rozlišuje dvě situace a podle nich určuje okruh osob oprávněných k uplatnění ochrany jména člověka. První situací je ochrana konkrétního jména člověka, tou druhou je ochrana uplatnitelná v případě, že došlo pouze k zásahu do příjmení. Okruh osob je zvolen v návaznosti na skutečnost, koho kromě přímo dotčené osoby může zásah do jména dotčené osoby ovlivnit.

Ochranu jména ve smyslu § 77 odst. 1 OZ mohou prvotně žádat osoby, do jejichž jména je přímo zasaženo. Možnost uplatnit prostředky k ochraně jména se při

⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3689/2017 ze dne 28. 3. 2018

⁵⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Co 186/2015 ze dne 31. 1. 2017; Rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 66 C 173/2013 ze dne 10. 7. 2015.

⁵⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2300/18 ze dne 10. 3. 2020, bod 55.

splnění tří podmínek přiznává i specifickému okruhu osob.⁵⁷ První podmínkou je, že je dotčený nepřítomen, dále pakliže je nezvěstný či nesvéprávný a poslední okolnost je pro situace, které zákonodárce nepředvídá doslovně, ale mohou nastat, tedy jakákoliv jiná příčina, kvůli které se nemůže hájit sám. Druhá podmínka je splněna, když svéprávný dospělý nedá výslovně najevo, že si ochranu svého jména nepřeje. Poslední podmínkou je, že se jedná o manžela, potomka, předka, či registrovaného partnera, jen těmto taxativně vyjmenovaným osobám občanský zákoník umožňuje uplatnit prostředky k ochraně jména. Uvedené osoby mohou dle tohoto ustanovení uplatnit pouze žalobu zdržovací a odstraňovací.

Specifická je ochrana příjmení, pokud se neoprávněný zásah týká příjmení a za podmínky existence důvodu spočívajícího v důležitém zájmu na ochraně rodiny. Za těchto podmínek se může domáhat ochrany samostatně manžel, ale i jiná osoba dotčenému blízká, přestože do jejich práva zasaženo nebylo. Pakliže došlo k neoprávněnému zásahu do příjmení, může být poškozeno více členů rodiny, proto jim zákonodárce dává možnost ochrany, kterou ovšem podmiňuje důležitým zájmem na ochraně rodiny. V případě ochrany příjmení není ani stanovena podmínka souhlasu ze strany dotčeného.

S možností uplatnit ochranu jména jinými osobami než přímo dotčenou osobou souvisí postmortální ochrana jména, ta zákonodárcem není výslovně zakotvena, na rozdíl od ochrany osobnostních práv, kde je výslovné zakotvení uvedeno⁵⁸. Postmortální ochrana jména byla zakotvena i v občanském zákoníku z roku 1964.⁵⁹ Z důvodu původního zakotvení postmortální ochrany jména a z východiska, že jméno nadále souvisí s osobnostními právy, jsem toho názoru, že výše uvedené osoby by měly mít právo uplatnit ochranu jména dotčené osoby, která je již po smrti.⁶⁰

⁵⁷ Okruh těchto osob je zákonem taxativně vymezen a nekryje se s okruhem osob blízkých dle § 22 OZ, nejedná se o stejnou úpravu jako u osob povolaných k ochraně osobnosti po smrti člověka dle § 82 odst. 2 OZ.

⁵⁸ Srov. § 82 odst. 2 OZ.

⁵⁹ Srov. § 15 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

⁶⁰ Srov. TŮMA, Pavel. Komentář k § 78. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 376. ISBN 978-80-7400-529-9.; RYŠKA, Michal. Komentář k § 78. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2019, s. 131. ISBN 978-80-7400-747-7.

4.3 Prostředky ochrany jména dle občanského zákoníku

Samostatně je ochrana jména speciálně upravena v § 78 OZ. Nastává ovšem polemika se skutečností, že právo na jméno je v současnosti oddělené od ostatních osobnostních práv, ale přesto mezi ně bývá zařazováno. Tato nejednotnost bývá zdrojem sporů, zda může být v případě jména uplatněna i ochrana mimo ustanovení § 78 OZ.⁶¹

Občanský zákoník v § 78 odst. 1 primárně rozlišuje dvě situace, zpochybnění práva ke jménu a jiný neoprávněný zásah do tohoto práva, přičemž zákon ve vztahu k druhé variantě zdůrazňuje neoprávněné užití jména.

Zpochybnění práva ke jménu je možno vykládat *restriktivně*, a tedy ve smyslu upření možnosti jméno vůbec užívat.⁶² Druhou možností je výklad *extenzivní*, tímto výkladem budou pod zpochybnění zahrnuty i zásahy spočívající například v soustavném úmyslném i nevědomém komolení jména dotyčného v případě veřejných listin, pod uvedené ustanovení poté může být podřazeno i výrazné narušení požadavku úcty ke jménu.⁶³ Dle dikce zákona není oproti ostatním zásahům do jména pro naplnění zpochybnění práva ke jménu třeba, aby došlo k majetkové újmě, která je vyžadována u ostatních neoprávněných zásahů do jména, stačí aby se člověk cítil dotčen.⁶⁴

Zásah do jména, zejména neoprávněné užití je poté třeba vnímat jako porušení výlučného práva člověka disponovat s vlastním jménem. Je mu tímto umožněno se bránit, pakliže je s jeho jménem disponováno bez jeho vědomí třetími osobami. V této věci je třeba dodat, že je dodána podmínka způsobení újmy, jelikož ne každé užití jména třetí osobou je způsobilé újmu vyvolat.⁶⁵ Pokud by bylo užití jména jiné osoby součástí výkonu oprávnění třetí osoby, tak se o neoprávněné užití jména nejedná.⁶⁶ Neoprávněné užití jména, jakožto neoprávněného zásahu do práva ke jménu musí být užito za takových okolností, které by u veřejnosti mohly vyvolat dojem, že se jedná o konkrétní osobu, ale tato osoba by k daným okolnostem neměla žádný vztah. Jako příklad si dovolím uvést neoprávněné použití jména pro reklamní účely, neoprávněné

⁶¹ PAVLÍK, Pavel. Komentář k § 78 In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 273. ISBN 978-80-7598-656-6.; Srov. TŮMA, Pavel. Komentář k § 78, op. cit. 60, s. 376.

⁶² RYŠKA, Michal. Komentář k § 78, op. cit. 60, s. 129.

⁶³ PAVLÍK, Pavel. Komentář k § 78, op. cit. 61, s. 273.

⁶⁴ RYŠKA, Michal. Komentář k § 78, op. cit. 60, s. 129.

⁶⁵ TŮMA, Pavel. Komentář k § 78, op. cit. 60, s. 373–376.

⁶⁶ PAVLÍK, Pavel. Komentář k § 77, op. cit. 8, s. 273.

uveřejnění písemnosti, zvukového či obrazového záznamu, který obsahuje jméno fyzické osoby.

Za účelem ochrany svého jména se může dotčená osoba přímo dle § 78 OZ domáhat, aby od neoprávněného zásahu bylo upuštěno, tedy uplatnit zdržovací žalobu, nebo aby byl odstraněn následek, a to za pomoci odstraňovací žaloby.

Není zde v přímé návaznosti řešena možná náhrada nemajetkové újmy. V této věci se odborníci dělí na dvě názorové větve. První skupina, která zařazuje právo na jméno do přirozených práv spojených s osobností člověka považuje za možné se nemajetkové újmy domáhat s odkazem, že u uvedených práv je toto umožněno.⁶⁷ Druhá skupina se formalisticky drží znění § 78 OZ a náhradu nemajetkové újmy vylučuje, a dále argumentuje skutečností, že by nemajetková újma poté byla nahrazena vzhledem k zásahu do jiného přirozeného práva spojeného s osobností člověka.⁶⁸ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku⁶⁹ odkazuje na odčinění nemajetkové či majetkové újmy podle závazků z deliktů dle § 2984 a násl. OZ a dává tak za pravdu spíše první skupině. Konkrétně by připadala v úvahu náhrada na základě § 2956 OZ a následujících v rámci náhrady při újmě na přirozených právech spojených s osobností člověka chráněných ustanoveními první části.

Vzhledem k tomu se přikláním k výkladu, že právo na jméno je možné chápat i jako jedno z přirozených práv člověka. Zvláště se k tomuto přikláním, bylo-li dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku cílem ochranu jména zvýšit, a ne snížit. Uvádím zde i žalobu na vydání bezdůvodného obohacení. V praxi by mohlo ke vzniku bezdůvodného obohacení dojít v případě užití jména člověka bez jeho souhlasu v reklamě.⁷⁰

Na závěr si dovoluji dodat, že v případě, že nebude umožněno uplatnit náhradu majetkové či nemajetkové újmy podle výše uvedeného, stále bude pravděpodobně možné toto žádat na základě jiného zasaženého osobnostního práva, vzhledem k časté provázanosti práva na jméno s jinými osobnostními právy.

⁶⁷ RYŠKA, Michal. Komentář k § 78, op. cit. 60, s. 130.; CHALOUPKOVÁ, Helena, HOLÝ, Petr a URBÁNEK, Jiří. *Mediální právo: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2019, s. 340–341. ISBN 978-80-7400-725-5.

⁶⁸ TŮMA, Pavel. Komentář k § 78, op. cit. 60, s. 376–377.

⁶⁹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362/0, k § 77 až § 79 OZ.

⁷⁰ RYŠKA, Michal. Komentář k § 78, op. cit. 60 s. 130.; CHALOUPKOVÁ, Helena, HOLÝ, Petr a URBÁNEK, Jiří., op. cit. 67, s. 340.

4.4 Pseudonym

Občanský zákoník uznává přirozenou svobodu člověka na volbu vlastního pojmenování v soukromoprávním styku, tato volnost je v kontrastu s úpravou jména pro úřední styk. Zákonem uznávanou možností vlastního pojmenování je pseudonym. Pseudonym zastupuje jméno člověka, přičemž pod ním daný člověk vystupuje. Pseudonym má stejnou funkci jako jméno, tedy individualizační a identifikační, může být ovšem použit pouze v soukromoprávním styku.

Pro pseudonym neplatí žádná zákonná pravidla, může tak mít podobu jakéhokoli slovního označení a je možná i čistě grafická podoba.⁷¹ Počátek užívání či ukončení užívání pseudonymu není třeba nijak dokazovat. Pod jediným pseudonymem může figurovat více osob.⁷²

Pseudonym je nutno chápat jako pojem zastřešující všechna označení přijatá člověkem pro užívání v soukromém styku odlišná od jména člověka, může jít o krycí jméno, či jiné osobní označení užívané člověkem obecně v soukromoprávní oblasti, ať již se jedná typicky o uměleckou činnost, nebo o jakýkoliv jiný obor činnosti.

Pseudonym k tomu, aby byl chráněn stejně jako jméno, musí vejít ve známost. Zákon záměrně pracuje s „přijetím“ pseudonymu a nikoli s jeho „vytvořením“ jelikož pseudonym může být dané fyzické osobě dán i někým jiným, což je typické pro přezdívky. Pseudonym může vzniknout z přezdívky, podstatou této formulace je, že osoba užívající pseudonym jej sama vědomě užívá ke svému označení. Nemůže být uznán pseudonym, o němž by osoba nevěděla, že je pod ním druhým známa. Známost je v návrhu brána jako známost, ne ovšem všeobecná známost, z toho důvodu, že cílem je vždy rozhodnutí s ohledem na konkrétní situaci.⁷³ Známost pseudonymu je pravděpodobně myšlena také ve spojení s určitým člověkem.⁷⁴

4.4.1 Ochrana pseudonymu

Právní jednání pod pseudonymem nebude na újmu platnosti, pokud je zřejmé, kdo jednal a druhá strana nemůže mít pochybnosti o osobě jednajícího. Neznalost pravého jména, bydliště či rodného čísla, či jiných identifikátorů není na újmu platnosti

⁷¹ TŮMA, Pavel. Komentář k § 79. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část* (§ 1–654). Praha: C. H. Beck, 2014, s. 381. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362/0, k § 77 až § 79 OZ.

⁷⁴ CHALOUPKOVÁ, Helena, HOLÝ, Petr a URBÁNEK, Jiří., op. cit. 67, s. 341.

jednání, podstatou je, zda jsou ostatní osoby účastníci se jednání schopny určit konkrétní osobu vystupující pod pseudonymem.

Není nezbytné, aby pod pseudonymem byla pouze jedna osoba, ale ochranu více osob jednajících pod jedním pseudonymem soudy vylučují právě z důvodu složitosti této ochrany ve vazbě na identifikaci konkrétní osoby.⁷⁵

Pseudonymu je poskytnuta ochrana kromě občanského zákoníku také zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů. Autoři uměleckých děl užívají pseudonymu někdy specifickým způsobem, vystupují cíleně pod pseudonymem z důvodu, aby je nebylo možné identifikovat, nevíme tedy. Kdo pod pseudonymem jedná. Bez souhlasu autora nemůže být jeho osoba skrývající se pod pseudonymem odhalena, může se veřejně prohlásit jedině sám. V případě, že autor není znám, zastupuje ho při výkonu a ochraně práv autorských k dílu vlastním jménem, ovšem na jeho účet osoba, která dílo zveřejnila. Z hlediska působnosti autorského zákona je třeba vnímat pseudonym užívaný pouze pro literární, vědecké či jiné umělecké aktivity, nelze ho aplikovat na všechna označení přijatá člověkem pro užívání v soukromém styku odlišná od jména člověka.⁷⁶

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2116/2006 ze dne 31. 10. 2006, shodně následně ve stejné věci usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 423/07 ze dne 6. 6. 2007.

⁷⁶ TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 105. ISBN 978-80-7400-748-4.

5 Osobní jméno

V celé práci pracuji se jménem ve smyslu celého jména, to znamená, že je jím rozuměno osobní jméno, případně jména včetně příjmení, v této části se ovšem soustřeďuji pouze na osobní jméno. Mimo zákon bývají užívány pro osobní jméno také pojmy „nedědičné jméno“, „křestní jméno“ či „rodné jméno“.

Pojem nedědičné jméno odkazuje na skutečnost, že na rozdíl od příjmení se jméno obecně nedědí. Pojmy „nedědičné“ a „dědičné“ jsou užity pro zdůraznění odlišnosti mezi jménem a příjmením. Samozřejmě je možné, aby dítě mělo jméno shodné s rodičem či jiným příbuzným (ne s žijícím sourozencem), ze zákona ovšem tato povinnost kontinuity jmen neplatí, proto nedědičné jméno.

Křesťanská církev užívala pojem křestní jméno, jelikož se osobní jméno dávalo při obřadu nazývaném křest, vzhledem k vlivu církve se pojem rozšířil i na lidi nekřtěné a byl užíván jako obecné označení pro dle osobní jméno současného občanského zákoníku.

Po roce 1950 se v Československu objevil pojem rodného jména, aby v odborné literatuře nahradil pojem jména křestního, který se užíval i u lidí nekřtěných jako obecný pojem.⁷⁷ Křestní jméno nadále existuje a dnes správně označuje pouze jméno získané po již výše uvedeném vykonaném církevním obřadu. Křestní jméno je v tomto případě uvedeno v křestním listu. Celý obřad včetně vydání křestního listu je záležitostí dané církve.⁷⁸

Po vzoru matričního zákona v textu této části dále užívám pouze zkrácený pojem jméno bez přívlastku osobní, jelikož se jedná o častěji užívaný pojem, než „osobní jméno“. Navíc i předmětná literatura, a také judikatura, kterou jsem pro práci využila, pracuje pouze s pojmem „jméno“, ačkoli se jedná o „jméno osobní“. Navíc je pojem „jméno“ používán i jinými zákony, se kterými v tomto případě pracuji, a proto je z důvodu přehlednosti dle mého názoru lepší zachovat v textu terminologii dle zákona o matrikách.

⁷⁷ PLESKALOVÁ, Jana. Křestní jméno. In: KARLÍK, Petr a kol., *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Praha, 2017. [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/KŘESTNÍ_JMÉNO

⁷⁸ KNAPPOVÁ, Miloslava. Rodné jméno. In: KARLÍK, Petr a kol., *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Praha, 2017. [cit. 2021-05-23]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/RODNÉ_JMÉNO

5.1 Určení osobního jména dítěte

Určení jména dítěte se na rozdíl od příjmení provádí až po narození. Přestože rodiče mohou mít jméno vybráno před narozením dítěte, je mu jméno skutečně určeno až po narození. Příjmení, jak bude rozvedeno v dalších kapitolách, je obvykle určeno již před narozením. V oblasti volby jména je ze strany zákonodárce dána větší svoboda, než je tomu u příjmení. Tato svoboda je ohraničena pouze několika podmínkami v § 62 odst. 1 ZM, tyto podmínky rozvedu níže. Určení jména dítěte upravuje především § 18 ZM.

Určení jména dítěte patří do povinností a práv spojených s osobností dítěte, a tedy i do práv a povinností osobnostní povahy dle § 856 OZ. Ačkoliv se může zdát, že by určení jména dítěte mohlo být obsahem rodičovské odpovědnosti, já se přikláním k názoru, že tomu tak není.⁷⁹ Souhlasím s názorem, který dává přednost jazykovému výkladu § 858 OZ, ten podrobně vyjmenovává práva a povinnosti, jež jsou obsahem rodičovské odpovědnosti, přičemž určení jména dítěte v tomto výčtu absentuje. Pakliže by zákonodárce chtěl určení jména do rodičovské odpovědnosti zahrnout, tak by tak jistě učinil.⁸⁰ Obdobou tohoto ustanovení byl § 31 zákona č. 94/1963, o rodině, ten byl ve výčtu práv a povinností rodičů dítěte mnohem stručnější, zákonodárce výčet občanském zákoníku platném v současné době rozšířil, ovšem ne o určení jména a příjmení. Je nasnadě otázka, proč zákonodárce určení jména dítěte do výčtu v § 858 OZ výslovně nezahrnul. Paragraf 18 odst. 1 ZM, doslovně zní, „*Jméno, popřípadě jména dítěte se do matriky zapisují na základě souhlasného prohlášení rodičů; není-li jeden rodič znám, je rodičovské odpovědnosti zbaven nebo je výkon jeho rodičovské odpovědnosti v této oblasti omezen nebo pozastaven, zapíše se jméno, popřípadě jména dítěte podle prohlášení druhého z rodičů, jinak podle pravomocného rozhodnutí soudu.*“ Před rokem 2014, tedy před účinností takzvaného nového občanského zákoníku, byla „rodičovská odpovědnost“ zapsána jako „rodičovská

⁷⁹ V tomto mi dává za pravdu i návrh Novelu z. o matrikách, jménu a příjmení, který byl rozeslán poslancům jako sněmovní tisk č. 593/0, rozeslaný dne 16. 9. 2019, v části první - Změna zákona o matrikách, jménu a příjmení, čl. I, bod 37, navrhuje změnu: „*V § 18 odst. 1 se slova „je rodičovské odpovědnosti zbaven nebo je výkon jeho rodičovské odpovědnosti v této oblasti omezen nebo pozastaven“ nahrazují slovy „nebo je zbaven práva určit jméno, popřípadě jména, a příjmení dítěte.“*“ Návrh je ke dni uzavření rukopisu před druhým čtením v Poslanecké sněmovně.

⁸⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. Komentář k § 860 In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. a kol. *Občanský zákoník II Rodinné právo (§ 655-975). Komentář.* 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2020, s. 764. ISBN 978-80-7400-795-8., stejné pojetí dále najdeme v komentáři SVOBODOVÁ, Helena. Komentář k § 860. In: PETROV, Jan. a kol. *Občanský zákoník: komentář.* 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2019, s. 914. ISBN 978-80-7400-747-7.

zodpovědnost“. K jiné změně v tomto ustanovení s ohledem na znění § 858 v současné době účinného občanského zákoníku nedošlo, přestože docházelo ze strany právníků ke kritice podmínky výkonu, dle zákona č. 94/1963, o rodině, rodičovské zodpovědnosti pro určení jména dítěte.⁸¹ Právo určit jméno dítěte by měl mít dle kritiků, a já s nimi v této věci plně souhlasím, každý rodič bez ohledu na výkon rodičovské odpovědnosti, či omezení svéprávnosti, zvláště vzhledem k množství zákonných omezení ohledně určení jména dítěte vylučující *exces* ohledně volby jména, znemožňující v České republice zvolit dítěti jméno, které by dítěti mohlo nějakým způsobem ublížit. Dalším argumentem je nemožnost opakování určení jména dítěte a také délka soudních řízení. Nabytí pravomocného rozsudku ohledně pozastavení výkonu, omezení výkonu nebo dokonce zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti do jednoho měsíce (jedná se o lhůtu pro určení jména dítěte) od narození dítěte, je v současné praxi téměř nepravděpodobný.⁸²

Přesto se mi podařilo k problematice určení jména a příjmení v souvislosti se zbavením rodičovské odpovědnosti dohledat rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 21 Co 172/2017 ze dne 27. 9. 2017. Na tomto rozsudku si pouze dovoluji demonstrovat, jak by dle Krajského soudu v Hradci Králové mělo být v této problematice rozhodováno. Případ se týkal možnosti podání žádosti o změnu příjmení poručníkem v případě, že matka byla zbavena rodičovské odpovědnosti a otec je neznámý, nejedná se tedy o určení jména dítěte, ale o změnu. Příklad uvádím především kvůli souvislosti výkonu rodičovské odpovědnosti a určení, v tomto případě změny, jména a příjmení dítěte.

Krajský soud v Hradci Králové v souvislosti s touto problematikou provedl výklad ohledně souvislosti zbavení rodičovské odpovědnosti a určení jména a příjmení dítěte. Uvažování uvedeného soudu navazuje na mnou uvedený výklad podložený komentářem. Krajský soud v Hradci Králové stejným způsobem, jako jsem uvedla výše, oddělil rodičovskou odpovědnost, již byla matka k nezletilé zbavena, od práv týkající se osobnosti dítěte, kterých zbavena nebyla. Přestože v tomto konkrétním případě na poručnici přešla všechna rodičovská práva a povinnosti, právo určit jméno a příjmení dítěte mezi ně nepatří, a proto ani jméno ani příjmení nemohou být poručnicí změněny.

⁸¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. Komentář k § 38. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, a kol. *Zákon o rodině / Zákon o registrovaném partnerství*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 154–155. ISBN 978-80-7400-061-4.

⁸² HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. Komentář k § 860, op. cit. 80, s. 764.

Soudní výklad se přiklonil k tomu, že volba a změna příjmení a jména dítěte patří do statusových práv, která stojí vedle rodičovské odpovědnosti a nejsou její součástí. Pokud by soud považoval za vhodné, aby byl rodič dítěte zbaven kromě rodičovské odpovědnosti i práv spojených s osobností dítěte, musel by explicitně formulovat tento svůj závěr ve výroku rozhodnutí o zbavení rodičovské odpovědnosti.⁸³

Rodiče se ohledně jména musejí dohodnout, matričnímu úřadu předkládají o této věci souhlasné prohlášení.

Pokud jeden z rodičů není znám, zapíše se jméno podle prohlášení druhého z rodičů. Jestliže se do měsíce od narození dítěte na jménu rodiče nedohodnou, či ho neurčí, matriční úřad danou skutečnost oznámí soudu.

Pakliže matka dítěte není v době narození dítěte provdána a otec není znám, určí jméno dítěti ona. V případě dodatečného určení otcovství k tomuto dítěti zpravidla nedojde ke změně jména, pokud by se rodiče na tomto dohodli, jméno by mohlo být změněno pouze podle ustanovení matričního zákona o změně jména. Jedná se o jednu z dalších odlišností jména od příjmení, které se právě při určení otcovství mění poměrně běžně.

Lhůta pro určení jména dítěte uplyne jeden měsíc po jeho narození a je nevratná, jméno může být dítěti určeno pouze jednou, ve všech dalších případech se již bude jednat o změnu jména.⁸⁴

5.1.1 Určení osobního jména soudem

Pokud nedojde ve lhůtě jednoho měsíce od narození dítěte k určení jména rodiči, matriční úřad oznámí tuto skutečnost soudu (obdobný postup následuje v případě neurčení příjmení) a do matriční knihy zapíše místo jména „neuvedeno“. Stejná situace nastane v případě, když rodiče určí dítěti jméno či jména, která není možno do matriční knihy zapsat. Na základě podnětu od matričního úřadu bude soud rozhodovat v řízení péče soudu o nezletilé podle § 466 písm. a) jméno a příjmení nezletilého dítěte, dle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.⁸⁵ Podnět mohou případně podat

⁸³ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 21 Co 172/2017 ze dne 27. 9. 2017

⁸⁴ DAUBNEROVÁ, Alena. *Matriční činnost po účinnosti nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, 2013, s. 59. ISBN 978-80-7201-930-4.

⁸⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. Komentář k § 860, op. cit. 80, s. 765.

matka, otec a dále jiná osoba nebo orgán. Pro účely tohoto řízení se dítěti určí pro jeho zastupování opatrovník pro řízení.⁸⁶

Při určení jména dítěte by soud měl přihlídnout k situaci dítěte a k tomu, zda je již nějakým jménem oslovováno. V případě, že není mezi rodiči na jménu shoda, měl by soud volit jedno ze jmen, které navrhují, případně zvolit obě a určit například losem jejich pořadí. Pokud jsou rodiče dítěte známi a účastní se řízení, soud by neměl zvolit jméno, které ani jeden z rodičů nenavrhuje. Dalším pravidlem s ohledem na vztah rodiče a dítěte je, že by se soud měl přiklonit ke jménu navrhovanému tím, kdo o dítě pečuje a je s ním v pravidelném kontaktu.⁸⁷

5.2 Volba osobního jména

Jméno má oproti příjmení jednu obecně výraznou odlišnost, odkloníme-li se od specifických situací, příjmení je dědičné (příjmení získá po jednom z rodičů), jméno je čistě volbou rodičů. Jak již bylo výše uvedeno, zákonodárce neumožňuje ve výběru jména úplnou volnost a tuto volbu koriguje.

Omezení rodičů ve výběru jména jejich dítěte si dovolím rozdělit do dvou okruhů, na právní a sociální, které se ovšem vzájemně částečně prolínají.⁸⁸

Jako právní omezení si dovolím uvést ta, kterými volbu jména omezuje zákon. Zákonodárce negativně vymezuje, jaká jména mohou být zapsána. Další omezení je ohledně počtu jmen na dvě. Do těchto důvodů zahrnuji i omezení, které zákonodárce zvolil pravděpodobně i vzhledem k identifikační funkci jména, tedy aby dítěti stejných rodičů nebylo zapsáno stejné jméno. Je také pochopitelné, že i jméno cizího původu by mělo být zapsáno ve formě znaků v podobě, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy.⁸⁹

Sociální omezení jsou částečně podpořena pravidly právními. Vyplývají spíše z kultury a toho, že rodiče, kteří chtějí žít se svým dítětem v naší společnosti, by měli

⁸⁶ SVOBODOVÁ, Helena. Komentář k § 861. In: PETROV, Jan. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2019. Beckova edice komentované zákony, s. 915. ISBN 978-80-7400-747-7.

⁸⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. Komentář k § 860, op. cit. 80, s. 765.

⁸⁸ Srov. Dělení M. Knappové volba a fungování jmen ve společnosti a její dělení na ovlivňující činitele, právní, jazykové a mimojazykové v KNAPPOVÁ, Miloslava, op. cit. 18, s. 42.

⁸⁹ Nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy, ve znění nařízení vlády č. 100/2007 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy

volit jméno dítěte tak, aby bylo v souladu s českým sociálním prostředím. Příkladem uvádím známou českou kauzu z roku 2001, kdy rodiče chtěli pojmenovat dítě indiánským jménem „Půlnoční Bouře“, toto jméno bylo pro český matriční úřad neakceptovatelné a okolo zvláštního jména dívky se vytvořila obrovská mediální kauza.⁹⁰ Zvláštní jména v naší společnosti a kultuře mohou budít spíše negativní pozornost. Přestože jméno „Půlnoční Bouře“ matriční úřad z důvodu, že se ve skutečnosti nejedná o jméno, zapsat odmítl, existují i jména cizího původu, která jmény skutečně jsou a splňují tedy podmínku, že jsou ve své podstatě jménem. Otázkou zůstává, zda velmi neobvyklé jméno bude českou společností, ve které bude dítě vyrůstat kladně přijato. Požadavek ze strany zákonodárce, aby jméno bylo skutečně jménem, a tato skutečnost byla matričnímu úřadu k zápisu jména doložena případně i ve formě znaleckého posudku, je tedy v České republice pochopitelná.

Dle mého názoru, vzhledem k níže uvedenému mezinárodnímu srovnání další otázkou, zůstává, zda kdyby došlo k podstatnému rozvolnění v oblasti právních omezení volby jména, respektive že by, stejně jako v anglosaských zemích, mohlo být jako jméno zvoleno prakticky jakékoliv slovo skládající se z písmen, zda by následně byla tato jména, která dnes považujeme za neobvyklá, společností přijímána. Jestli právní omezení, které je na našem území tradiční⁹¹, neovlivnilo náš sociální cit v oblasti jmen natolik, že přijímání cizích jmen je pro nás zůstane složité a ani odstranění právních překážek by nevedlo k přechodu na jména „neobvyklá“ jako je „Půlnoční Bouře“. Domnívám se, že by vzhledem k dlouhé tradici omezení v oblasti volby jmen došlo k tomu, že by zrušení omezení volby jména v oblasti právní v sociální rovině probíhalo delší dobu, přestože by bylo přijmutí vzhledem k současné globalizaci jednodušší.

⁹⁰ Měli potíže kvůli neobvyklému jménu Thymian. Ústavní soud dal rodičům novou šanci na odškodné. In: *Česká televize* [online]. Praha, 2018, 22. 5. 2018 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2487073-spor-kvuli-neobvyklemu-jmenu-thymian-ustavni-soud-dal-rodicum-sanci-na-vyssi-odskodne>

⁹¹ Například *Katechismus Romanus*, který platil pro křesťanské země v 16. století a nařizoval dávat dětem jen jména svatých a blahoslavených, dále bych uvedla jako novodobější příklad Dekret dvorské kanceláře z roku 1826 platný na území tehdejšího Rakouska-Uherska, ten na našem území platil až do první poloviny 20. století. KNAPPOVÁ, Miloslava, op. cit. 18, s. 42. Více k omezení volby osobních jmen je uvedeno v části týkající se historického vývoje.

5.3 Zákonná pravidla volby osobního jména

Dle § 62 odst. 1 ZM do matriční knihy může být zapsáno jakékoliv existující jméno, a to ve správné pravopisné podobě. Zákon dále vylučuje výčtem, že nelze zapsat jména zkomolená, zdrobnělá či domácí.

Je také žádáno, aby byla shoda jména a pohlaví, tedy osoba ženského pohlaví má mít ženské jméno a osoba mužského pohlaví mužské. S ohledem na povinnost souladu jména a pohlaví v České republice je důsledně rozlišováno mezi jmény mužskými a ženskými. Existují ovšem i neutrální, takzvaně obourodá jména, ta jsou vhodná pro obě pohlaví.

Dále zákonodárce stanovil pravidlo, které zakazuje užívat stejné jméno žijícím sourozencům, kteří mají stejné rodiče.

Zákonodárce neurčuje, že se musí jednat o českou podobu jména. Uvedené slovo, jméno, pouze již musí být jménem, mít tento význam a být jako jméno užíváno.⁹² Dítě nemůže dostat rodiči vymyšlené zcela nové, dosud neexistující, jméno.⁹³

V praxi matriční úřady používají takzvaný přehled již ověřených jmen.⁹⁴ V této knize napsané Miloslavou Knappovou, znalkyní v oboru jazykovědy, s rozsahem znaleckého oprávnění ověřování podob jmen a příjmení z hlediska zákonných ustanovení usměrňující jejich zápis do osobních dokladů, jsou uvedena jak česká, tak cizí již ověřená jména.⁹⁵ Kromě Knappové má stejné znalecké oprávnění například Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky.

Pokud by matriční úřad měl pochybnost ohledně existence jména, či jeho správné podoby, může si vyžádat znalecký posudek, který musí zajistit občan žádající o jméno, v případě dítěte zákonný zástupce.

Proti požadavku znaleckého posudku v případě zvolení jména cizího původu pro dítě se postavili rodiče dítěte, kteří zvolili v České republice neobvyklé jméno Thymian poté, co jim nebylo umožněno zapsat jméno dítěte bez znaleckého posudku, přičemž oni dle svého mínění existenci jména dostatečně prokázali. Spor mezi rodiči a matričním

⁹² HENYCH, Václav, op. cit. 2, s. 238.

⁹³ KNAPPOVÁ, Miloslava, op. cit. 18, s. 43–44.

⁹⁴ DAUBNEROVÁ, Alena., op. cit. 84, s. 39.

⁹⁵ Přesně se jedná o publikaci MILOSLAVA, Knappová. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?: původ, význam, pravopis, výskyt a obliba, kalendář : informace o jménech afrických a asijských*. 6., aktualizované a podstatně rozšířené vydání. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2656-9. vždy v aktuálním znění.

úřadem se dostal až k Nejvyššímu správnímu soudu.⁹⁶

Matka dítěte byla amerického původu a zvolené jméno patřilo jednomu z jejích předků. Rodiče dále doložili existenci jména v podobě, kterou žádali zapsat, několika důkazními prostředky v elektronické podobě z různých zemí (Spojených států amerických, Nizozemského království či Spolkové republiky Německo), tyto anonymní údaje dostupné na internetu matriční úřad nepovažoval oproti rodičům za dostatečné. Matriční úřad trval na potvrzení správné pravopisné podoby od znalce. Vzhledem k dostatečné průkaznosti existence jména neviděli rodiče dítěte důvod k předložení znaleckého posudku, který matriční úřad pro zápis požadoval.⁹⁷

Dle Nejvyššího správního soudu: „*Správní orgán (příslušný matriční úřad) je oprávněn rodiče jako žadatele vyzvat k opatření znaleckého posudku a pro případ jeho nepředložení řízení zastavit teprve poté, co se tyto pochybnosti (pokud vůbec vzniknou) nepodaří odstranit jinak, zejména ani po provedení (jiného) vhodného dokazování, které je pro rodiče méně časově či finančně nákladné.*“⁹⁸ Soud tedy dále rozvedl, že požadavek znaleckého posudku nelze vnímat formalisticky tak, že musí být doložen vždy, má být vnímán tak, že má být doložen v případě, že není možné použít jinou metodu dokazování, která by méně zatěžovala žadatele a byla méně nákladná.⁹⁹

V dané záležitosti Nejvyšší správní soud uvedl, že mohlo být užito jako důkazu svědecké výpovědi manželky, na jejíž americké občanství bylo několikrát poukázáno, vzhledem k tomu, že se jedná o jméno jejího předka. Dalšími důkazy mohly být listiny nesoucí jméno manželčina příbuzného. Matriční úřad se dle názoru soudu nemá upínat pouze na znalecký posudek, ale má dokazování provádět i sám. Dle Nejvyššího správního soudu je třeba klást zvláštní důraz na oprávněné zájmy rodičů a dítěte, jak uvádí § 2 odst. 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, podle něhož „*[s]právní orgán šetří práva nabytá v dobré víře, jakož i oprávněné zájmy osob, jichž se činnost správního orgánu v jednotlivém případě dotýká a může zasahovat do těchto práv jen za podmínek stanovených zákonem a v nezbytném rozsahu.*“ Nejvyšší správní soud dále poukázal na § 6 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, podle něhož „*[s]právní orgán postupuje tak, aby nikomu nevznikaly zbytečné náklady, a dotčené osoby co možná nejméně zatěžuje*“.

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 4 As 155/2014 ze dne 22. 1. 2015

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž, bod 18.

⁹⁹ Tamtéž, bod 19.

Nejvyšší správní soud tímto uznal nadbytečnost znaleckého posudku v případě, kdy je možné dokazování ohledně existence a pravopisné podoby jména dokázat jiným způsobem, zvláště vzhledem k časové a finanční náročnosti získání posudku znalce v daném oboru, přičemž znalců pro tento obor v České republice je velmi málo. Matriční úřady by se tedy měly snažit dokazování provést i jiným způsobem než formalisticky trvat pouze na posudku znalce.¹⁰⁰

5.4 Více jmen

Zákon o matrikách v § 18 odst. 2 stanovuje, že občanům České republiky je možné zapsat pouze dvě jména, která nesmí být stejná, a to ani v jiném jazyce například Jan John.¹⁰¹ Pouze dítěti, které není občanem a jehož rodiče nemají občanství České republiky, je možné zapsat více jmen než dvě. Pokud fyzické osobě byla zapsána dvě jména, je povinna je v úředním styku používat obě přesně tak, jak jsou zapsána v matrice. Počet jmen nebyl vždy omezen, ke změně došlo až od roku 1950, kdy dítě mohlo mít pouze jedno jméno, tak tomu bylo až do roku 2001, kdy bylo umožněno, aby dítěti byla zapsána jména dvě.¹⁰²

Zapsání druhého jména, pakliže fyzická osoba doposud měla jméno pouze jedno, je možné na základě prohlášení před maticním úřadem. Při zápisu druhého jména musí být vycházeno z obecných omezení daných zákonem o matrikách ohledně jmen, která je možné maticním úřadem zapsat. Druhé jméno může být zapsáno i dítěti na základě prohlášení jeho rodičů, pokud mu již bylo 15 let, je třeba jeho souhlasu.

5.5 Cizojazyčná osobní jména českých občanů

Čeští občané mohou mít jméno cizího původu, což může být způsobeno dvěma hlavními faktory. Za prvé, nejsou české národnosti, ale jsou občany České republiky. Za druhé, mají dvojí státní občanství. Níže zpracovávám právní možnosti ve vazbě na jméno cizího původu, ať už z důvodu příslušnosti k národnostní menšině či dvojímu státnímu občanství.

¹⁰⁰ Tamtéž, bod 25.

¹⁰¹ KNAPPOVÁ, Miloslava, op. cit. 18, s. 62.

¹⁰² HENYCH, Václav, op. cit. 2, s. 135.

5.5.1 Česká podoba cizojazyčného osobního jména

Občan České republiky, který se rozhodne, že chce užívat českou podobu svého doposud cizojazyčného jména, tuto skutečnost podle § 63 ZM oznámí matričnímu úřadu, v jehož matriční knize narození je jeho jméno zapsáno. Pokud by existovala pochybnost, zda se jedná o českou podobu daného jména, byl by povinen doložit svou žádost vyjádřením znalce. Může si zvolit pouze jméno v české základní spisové podobě, jako příklad je možno uvést jméno Charles, které je do češtiny překládáno jako Karel.¹⁰³

5.5.2 Osobní jméno v jazyce národnostní menšiny

Právo na jméno v jazyce národnostní menšiny vyplývá z čl. 11 odst. 1 Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin,¹⁰⁴ podle něhož se strany zavazují uznávat, že každý příslušník národnostní menšiny má právo používat své příjmení (jméno po otci) a křestní jména v menšinovém jazyce a má právo na jejich oficiální uznání způsobem podle právního řádu země, odkud pocházejí. Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů v § 7 stanoví, že příslušníci národnostních menšin mají právo na užívání svého jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny ve formě znaků přepsaných do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy.¹⁰⁵ V zákoně o matrikách na uvedený paragraf navazuje § 26 odst. 3, ten uvádí, že pokud občan, který je příslušníkem národnostní menšiny chce jméno či příjmení v této podobě zapsat, musí o to požádat, neděje se tak automaticky.

5.5.3 Osobní jméno podle práva a tradic jiného státu EU

Občan České republiky, který je zároveň občanem jiného státu EU, má právo užívat jméno podle práva a tradic druhého členského státu EU. Občan musí prokázat podobu jména, které chce užívat matričním dokladem, popřípadě jinou veřejnou listinou tohoto jiného členského státu Evropské unie. Tento postup nalezneme v § 70a zákona o matrikách. Více se této problematice budu věnovat v části týkající se příjmení. Právě

¹⁰³ Tamtéž, s. 241–242.

¹⁰⁴ Sdělení č. 96/1998 Sb., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin

¹⁰⁵ Nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy, ve znění nařízení vlády č. 100/2007 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy

o příjmení existuje i rozsáhlá judikatura Soudného dvora Evropské unie, s ohledem na tuto skutečnost danou problematiku více rozvedu v části týkající se příjmení.

5.5.4 Více jmen na základě cizí právní úpravy

Pokud má být do zvláštní matriky¹⁰⁶ zapsán zápis o narození a na cizozemském dokladu jsou uvedena více než dvě jména, která dovoluje česká právní úprava, může občan prohlásit podle § 62 odst. 5 ZM, které jméno, případně která dvě jména bude užívat.

Specifickým případem více cizích jmen je zápis jména odvozeného od jména otce, které je typické pro východoevropské státy. Pokud by mělo být zapsáno občanovi České republiky, tak to není podle zákona možné. Tento typ jména se nazývá trojčlenné jméno a v českém prostředí jeho zápis do matriky v podobě užívané ve státech, pro které je kulturně typické, například v Rusku, není možný.¹⁰⁷ Příkladem uvedu Alexandra Sergejeviče Puškina. Jméno Sergejevič odkazuje na Alexandrova otce a není tedy jménem podle českého práva.¹⁰⁸

Pokud tyto osoby nejsou občany ČR a nechtějí, aby do českých dokladů bylo převzato jméno odvozené od jména otce, je jim tento zápis dovolen, a to s ohledem na vývojové trendy v uvedených zemích, kde také aktuálně dochází k přechodu na dvojčlenný systém, který se skládá ze jména a příjmení.¹⁰⁹

5.6 Srovnání právní úpravy osobního jména ve vybraných cizích zemích

Vzhledem k tomu, že v zákoně o matrikách v § 62 odst. 1 je dána možnost do matriční knihy zapsat jakékoliv existující jméno, což znamená zápis jména, jehož původ je z cizího státu, považuji za vhodné poukázat i na možnosti v oblasti určení jména v jiných zemích. V praxi tedy stačí českému matričnímu úřadu dokázat, že jméno zvolené rodiči je již jinde na světě oficiálně a obvykle užíváno jako jméno. Česká republika patří k zemím s přísnější právní úpravou ohledně volby jména. Vycházím ze srovnávací studie porovnávající právní úpravu jména a příjmení v jedenácti zemích, byla zaměřena na Slovenskou republiku, Rakouskou republiku, Spolkovou republiku Německo, Polskou republiku, Portugalskou republiku, Španělské království,

¹⁰⁶ Dle § 3 odst. 5 ZM: „Matriční knihy, do kterých se zapisuje narození, uzavření manželství, vznik partnerství a úmrtí občanů, ke kterým došlo v cizině, vede Úřad městské části Brno-střed.“

¹⁰⁷ KNAPPOVÁ, Miloslava, op. cit. 18, s. 64.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 65.

¹⁰⁹ Tamtéž s 64–65.

Francouzskou republiku, Ukrajinu, Švédské království, Slovinskou republiku a Spojené království velké Británie a Severního Irska, přičemž se studie soustředila na podmínky ve Walesu a Anglii.¹¹⁰ České úpravě se nejvíce podobá právní úprava slovenská, rakouská, či německá.¹¹¹

Kontinentální systém práva je poměrně konzervativní a zápis jména je, především v Evropě, obvykle alespoň minimálním způsobem regulován zákonem. Nejčastěji se jedná o omezení počtu jmen, pravopisu a často i souladu pohlaví a jména. Předpisy těchto států také zpravidla regulují, co lze považovat za jméno.¹¹²

Slovenská republika je nám logicky svou právní úpravou jména velmi blízká, dovolím si tuto blízkost demonstrovat na několika příkladech slovenské právní úpravy. Jméno je speciálně upraveno v zákoně č. 300/1993 Z.z., o mene a priezvisku, a v § 2 tohoto zákona obsahuje právní úpravu téměř totožnou s úpravou v § 62 odst. 1 ZM. Slovenská právní úprava dle § 2 zákona č. 300/1993 Z.z., o mene a priezvisku zní: *„Nemožno určiť meno hanlivé, neosobné alebo domácku podobu mena, alebo prvé meno totožné s menom žijúceho súrodenca uvedeným v matrike na prvom mieste, alebo osobe mužského pohlavia určiť ženské meno a naopak. Tieto obmedzenia sa nevzťahujú na cudzojazyčné meno, ak je všeobecne známe, že takéto použitie mena je v súlade s tradíciou štátu, kde je takéto meno obvyklé. Na požiadanie matričného úradu tieto skutočnosti preukazuje rodič dieťaťa potvrdením zastupiteľského úradu cudzieho štátu.“* Slovenský zákonodárce tedy navíc zdůraznil rozdíl v pravidlech v případě výběru jména cizího původu. Slovenský zákonodárce navíc dovoluje svým občanům zvolit si až tři jména, český umožňuje jména pouze dvě.¹¹³

Ze zemí s volnější právní úpravou jména uvádím jako příklad z evropských zemí Francouzskou republiku, kde mají možnosti, pokud jde o určení jména velmi volné, jedinou povinností orgánu zapisující jméno je posouzení, zda je jméno dítěte v souladu s jeho zájmem. Francouzské úřady navíc na rozdíl od českých úřadů mají výslovně zkoumat, zda případně i kombinace jména či jmen a příjmení jsou v souladu se zájmem dítěte.¹¹⁴

¹¹⁰ SMETANKOVÁ, Daša. *Právní úprava jména a příjmení ve vybraných zemích: Srovnávací studie č. 5. 390*. Praha: Kancelář Poslanecké sněmovny, 2019, s. 3. ISSN 2533-4131.

¹¹¹ Tamtéž, s 4.

¹¹² KNAPPOVÁ, Miloslava, op. cit. 18, s. 54.

¹¹³ Srov. § 2 odst. 1 zákona č. 300/1993 Z.z., o mene a priezvisku.

¹¹⁴ Francouzská republika, *Code civil* (francouzský občanský zákoník), článek 57.

Existuje tedy například rozhodnutí z roku 2016, kdy matriční úřad shledal, že by bylo proti zájmu dítěte zapsat jméno Mohamed, jelikož jeho příjmení bylo Merah, celým jménem by se dítě jmenovalo Mohamed Nizar Merah. Právě jméno Mohamed Merah bylo jméno atentátníka, který spáchal teroristické činy v roce 2012 ve Francii. Z tohoto důvodu byl matriční orgán proti zápisu kombinace tohoto jména a příjmení.¹¹⁵ Francouzský model považují za inspirativní, jelikož jsou-li jméno a příjmení posuzovány samostatně, nemusí vždy vyplynout negativní význam, který mohou mít na život dítěte. Český zákonodárce dává důraz na jednotlivé části jména, ale právě spojení jména a příjmení, které by mohlo zapříčinit, že budou mít negativní vliv na život dítěte, neupravuje. S vysokou pravděpodobností se takovéto kombinace vyskytují spíše výjimečně, ale přesto je zajímavé, jakým způsobem se francouzský zákonodárce vypořádal s právní úpravou jména a příjmení.

Téměř žádnou právní úpravu v oblasti jména nemají státy vycházející z angloamerického systému práva. Mezi tyto země tedy řadíme Spojené království Velké Británie a Severního Irska. Konkrétně v Anglii a Walesu, v dalších částech Spojeného království je právní úprava mírně odlišná, jediným požadavkem je, aby se jméno skládalo z písmen.¹¹⁶

Ve většině států Spojených států amerických jsou regulovány pouze lhůty k určení jména dítěte rodiči.¹¹⁷

Seznam jmen užívaných občany České republiky se tak tímto způsobem postupně rozšiřuje jmény, která jsou užívaná v jiných státech, kde je a historicky i byl vývoj jmen volnější.

¹¹⁵ Nice : des parents renoncent à appeler leur enfant "Mohamed Merah." In: *Sud Ouest* [online]. 2016, 1.12.2016 [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://www.sudouest.fr/2016/12/01/nice-des-parents-renoncent-a-appeler-leur-enfant-mohamed-merah-2587207-4697.php?nic>

¹¹⁶ SMETANKOVÁ, Daša, op. cit. 110, s. 15.

¹¹⁷ KNAPPOVÁ, Miloslava, op. cit. 18, s. 55.

6 Příjmení

6.1 Pojem příjmení a jeho význam

Příjmení slouží k bližší identifikaci člověka. V kombinaci s osobním jménem již dokážeme téměř stoprocentně určit konkrétního člověka. Není tomu tak vždy, existují kombinace osobních jmen a příjmení, které má více fyzických osob, ať už z důvodu blízké příbuznosti, například když syn nese úplně stejné jméno a příjmení jako jeho otec, nebo pouze z důvodu obliby jistých kombinací osobních jmen u častých příjmení. Dále, pokud je postupováno standardně podle zákona, tak v České republice může být z příjmení určeno i pohlaví fyzické osoby, a to díky příponě -ová, která je připojována k příjmení osob ženského pohlaví.

Nesmí být opomenuta ani sociálně přiřazovací funkce příjmení, tedy význam příjmení jakožto ukazatele jmenné sounáležitosti členů jedné rodiny. Příjmení se někdy také označuje jako dědičné jméno rodiny, jelikož se v rodině zpravidla dědí. Na rozdíl od jména bývá příjmení obvykle určeno ještě před narozením dítěte, pokud ne konkrétně, je vždy jasné, že ponese buď příjmení stejné, jako je jeho matky, nebo otce. Příjmení odkazuje na příslušnost k rodině, děti mají stejné příjmení jako jejich rodiče, případně se změní příjmení při uzavření manželství, kdy snoubenci do manželství vstupují, aby vytvořili rodinu. Ke změně příjmení z důvodu, aby rodina měla jedno shodné příjmení, dochází i při osvojení, kdy se osvojenec stane dítětem osvojitelů, a tím součástí širší rodiny, v případě nezletilého automatické nabytí příjmení shodného s osvojitelem, v případě zletilého osvojení je změna příjmení také možná, ale není automatická.

6.1.1 Rodné příjmení

Zákon o matrikách v § 68 odst. 2 přesně vymezuje pojem „rodné příjmení“, tím se rozumí příjmení uvedené v knize narození při narození dítěte, určení otcovství nebo osvojení do nabytí svéprávnosti dítěte a v souvislosti se změnou pohlaví. Tato přesná definice přibyla v zákoně o matrikách v návaznosti na vydání nového občanského zákoníku.¹¹⁸ V 77 odst. 1 OZ je stanoveno, že jméno člověka je jeho osobní jméno

¹¹⁸ Novela byla provedena dle Zákona č. 312/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

a příjmení, popřípadě jeho další jména a rodné příjmení. Právě z tohoto důvodu zákonodárce definoval pojem rodného příjmení v zákoně, do té doby se vycházelo z toho, že rodné příjmení je to, které je v rodném listu fyzické osoby. Nejednalo se tedy o změnu, spíše pouze o dodatečné zakotvení zákonné definice.¹¹⁹

Rodné příjmení je tedy to, které je dítě oprávněno i povinno užívat od okamžiku narození, pozdější změny nemají na tuto skutečnost vliv, až na tři uvedené výjimky.

První výjimkou je určení otcovství u dítěte narozeného mimo manželství, nezáleží na tom, zda došlo k určení otcovství rozhodnutím soudu či souhlasným prohlášením rodičů. Změna příjmení v souvislosti s určením otcovství určuje příslušnost k rodiči a nejedná se podle zákona o změnu příjmení jako takovou. Ministerstvo vnitra dále uvedlo, že se přiklání k *extenzivnímu* výkladu daného ustanovení, tedy nejen na situace, kdy je otcovství k dítěti určeno, ale i na ty situace, kdy je otcovství k dítěti úspěšně popřeno, i když uvedené ustanovení výslovně nestanoví, že rodným příjmením se rozumí i příjmení uvedené v knize narození při popření otcovství.¹²⁰

Druhou výjimkou je osvojení do nabytí svéprávnosti dítěte. Osvojením je vztah nahrazující biologické rodičovství.¹²¹ Dítě se potom stane dítětem rodičů, kteří ho osvojili, a dostane se na roveň s jejich biologickými dětmi. Tato skutečnost je stvrzena i změnou příjmení dítěte, aby odpovídalo jeho rodině. Pokud má osvojenec již vzhledem k věku možnost se vyjádřit, musí být na jeho názor brán ohled. Soud může rozhodnout, pakliže dítě se změnou příjmení nesouhlasí, že bude mít ke svému příjmení osvojitelovo příjmení doplňovat.

Poslední výjimkou je situace, kdy dojde ke změně příjmení osoby, aby bylo v souladu s jejím změněným pohlavím. V souvislosti se změnou pohlaví je jí změněno i její rodné příjmení.¹²²

Rodná příjmení osob nabytá podle staré právní úpravy zákona o matrikách, do 31. 12. 2013, se nadále považují za jejich rodná příjmení.

¹¹⁹ HENYCH, Václav, op. cit. 2, s. 247.

¹²⁰ Informace Ministerstva vnitra ČR č. 16/2018, č. j. MV-19510-3/VS-2018 ze dne 23. 8. 2018

¹²¹ SEDLÁK, Petr, KYSELOVSKÁ, Tereza. Komentář k § 794. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, a kol. *Občanský zákoník II Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2020, s. 558. ISBN 978-80-7400-795-8.

¹²² HENYCH, Václav, op. cit. 2, s. 248.

6.2 Určení příjmení při narození

Způsoby určení příjmení dítěte jsou uvedeny v občanském zákoníku, v § 860 až § 862. V zákoně o matrikách jsou některé situace, které mohou z právního hlediska nastat, konkretizovány, a to v § 19 ZM.

První možností, kterou je ze zákona určeno příjmení dítěte, je při uzavření manželství rodičů, jedná se o první variantu určení příjmení dítěte uvedenou v zákoně, je v § 860 odst. 1 OZ a jde také o nejdřívější možnost z hlediska plynutí času. Občanský zákoník navazuje na tradiční vizi, že manželství je uzavíráno za účelem založení rodiny, a předjímá tedy, že snoubenci uzavírající manželství budou mít děti, volbu příjmení společných dětí tak snoubencům ukládá již při sňatečném obřadu. Pakliže snoubenci postupují podle § 660 písmen a) a b) OZ a zvolí si společné příjmení, stane se *ex lege* také příjmením dítěte.¹²³ Pokud si snoubenci svá příjmení ponechají, postupují podle § 660 písmene c) OZ, občanský zákoník v § 661 odst. 1 žádá, aby snoubenci při sňatečném obřadu prohlásili, které z jejich příjmení bude příjmením jejich společných dětí.¹²⁴ V případě páru sezdaného podle českého práva, je příjmení jejich dětí určeno již při uzavření manželství. Zákon o matrikách v § 19 odst. 3 výslovně upravuje situaci s příjmením dítěte s ohledem na domněnku otcovství manžela matky, uvádí, že, „[d]ítěti, které se narodí v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, nebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného, se zapíše příjmení, na kterém se manželé dohodli při uzavření manželství, pokud matka neuzavřela nové manželství.“ Pokud by se žena před porodem tohoto dítěte vdala, otcem dítěte by byl zapsán její nový manžel.¹²⁵ Řešením situace je popření otcovství ze strany bývalého manžela.

Další možností je zvolení příjmení podle jednoho z rodičů, na základě jejich dohody, tato možnost je uvedena jako druhá v pořadí, v § 860 odst. 2 OZ, dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku, „[...] výrazem „jinak“ v druhém odstavci se rozumí situace, kdy rodiče mají příjmení různá a příjmení pro dítě (děti) nebylo určeno při uzavření manželství rodičů (rodiče např. spolu neuzavřeli manželství). Ustanovení § 860 odst. 2 je třeba vykládat pro situaci, kdy rodiče nemají

¹²³ SLOVÁČEK, Martin. Komentář k § 661. In: PETROV, Jan. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2019. s. 731. ISBN 978-80-7400-747-7.

¹²⁴ Podle matriční praxe, kdyby si v tuto chvíli, snoubenci příjmení neurčili, matrika by měla zapsat nezjištěno a vyzvat soud k určení příjmení dětí. Srov. DAUBNEROVÁ, Alena, op. cit. 84, s. 27.

¹²⁵ HENYCH, Václav, op. cit. 2, s. 139.

*shodné příjmení a neučinili dohodu o příjmení při sňatku (např. sňatky v cizině).*¹²⁶ Výklad v důvodové zprávě pro „jinak“ ve druhém odstavci a následné poučení o výkladu druhého odstavce je při nejmenším zvláštní, pakliže pro situace, kdy rodiče dítěte nejsou manželé předpokládá zákonodárce úpravu v § 862 odst. 1 OZ, jelikož v reálném světě rodiče dítěte manželé jsou, či jimi nejsou, více variant není.

Stejnou formulaci výkladu § 860 odst. 2 cituje a rozvádí jeden z komentářů: *„Nejsou-li rodiče dítěte sezdáni, jakož i ve všech případech ostatních, kdy při sňatku rodičů nedošlo k prohlášení dohody o příjmení, je třeba, aby se při narození dítěte dohodli, či příjmení bude dítě mít. Nelze ale volit jiné příjmení než některého z rodičů.*“¹²⁷

Naproti tomu komentář jiné skupiny autorů uvádí, že odst. 2 se užívá k *„[...] určení příjmení dítěte v situaci, kdy rodiče jsou manželé, ale při uzavření manželství nebylo určeno příjmení dítěte [...].*“¹²⁸

V této práci se přikláním k výkladu autorů druhého komentáře, vzhledem k tomu, že by v rámci první varianty výkladu, navazujícího na důvodovou zprávu, došlo § 862 odst. 1 k duplikaci § 860 odst. 2 OZ. Navíc v případě výkladu § 860 pouze pro případy, kdy jsou rodiče dítěte manželé, dochází také k lepší logické návaznosti na § 19 odst. 1 ZM a § 862 odst. 1 OZ na § 19 odst. 2 ZM.

Na případy, kdy rodiče dítěte nejsou manželé, je aplikován § 862 odst. 2 OZ. V praxi se určení příjmení provádí při či po prohlášení o určení otcovství. Znamená to tedy, že až ve chvíli, kdy se otec k dítěti přihlásí, může dítě nést jeho příjmení, tak je dáno v § 19 odst. 2 ZM. Stejný postup je v případě umělého oplodnění, zde je otcem muž, který dal s umělým oplodněním souhlas, jak uvádí § 19 odst. 4 ZM. Podstatné, je že dohodu o příjmení dítěte nelze v žádném případě měnit.¹²⁹

Dítěti, u nějž je znám pouze jeden rodič, určí se příjmení podle tohoto rodiče, jak stanoví § 861 OZ. Zákon o matrikách počítá v § 19 odst. 5 pouze s variantou, že není

¹²⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362/0, k § 860.

¹²⁷ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 860 [Volba příjmení a osobního jména dítěte]. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek II (§ 655 až 975)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 451–453. ISBN 978-80-7478-457-6.

¹²⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. Komentář k § 860, op. cit. 80, s. 764.

¹²⁹ HENYCH, Václav, op. cit. 2, s. 138.

znám otec a je zapsáno příjmení matky. Občanský zákoník v této věci vlastně počítá s variantou širší, než jakou předpokládá zákon o matrikách.¹³⁰

Třetí možnost je určení příjmení soudem, postup je tedy stejný jako v případě, že se rodiče nedohodnou na osobním jménu dítěte. U příjmení je pro soud volba zjednodušená na dvě možnosti – soud určí dítěti příjmení podle matky či podle otce. Pokud jde o praxi soudů, v případě určení příjmení je hleděno především na zájem dítěte. Postup soudů je nejčastěji takový, že je dítěti určeno příjmení podle matky, protože ta je obvykle tou, které je dítě svěřeno do péče.¹³¹ V období těsně po narození je dítě přirozeně více závislé na péči matky, a proto ji nadále soudy upřednostňují, pokud jde o svěření dítěte do péče, čímž v konečném důsledku rozhodují i o určení příjmení dítěte po matce častěji než po otci. V této věci rozhodoval několikrát již i Ústavní soud, naposledy 20. října 2020 pod sp. zn. III. ÚS 2629/20, a nadále setrvává na tom, že rozhodování soudů o příjmení podle toho, kdo o dítě pečuje, je odůvodněné. Ústavní soud uvedl, že „[j]akkoli stěžovatel [otec dítěte] subjektivně může vnímat úkorně, že hledisko do jisté míry praktické převážilo nad tradičním chápáním předávání příjmení z otce na syna, nelze než konstatovat, že ve světle konstelace rodinných vztahů v současné době jde o běžně užívaný způsob řešení aprobovaný judikaturou Ústavního soudu (srov. usnesení sp. zn. II. ÚS 126/05 ze dne 14. 9. 2005, ve kterém se konstatuje, že byl-li nezletilý svěřen do péče matky a sdílí s ní společnou domácnost, je logické, aby sdílel i její příjmení, či usnesení sp. zn. III. ÚS 486/20 ze dne 10. 3. 2020.“¹³²

Určení příjmení dle rodiče, který bude o dítě pečovat, není pevně daným pravidlem, každý případ je posuzován individuálně, jedná se pouze o uvedení

¹³⁰ „Ačkoli situace, kdy dítě má zapsáno v matriční knize jen matku, je v praxi častější, může nastat i výjimečná situace, kdy se matku nepodařilo identifikovat, např. u nalezeného dítěte, a muž, který je biologickým otcem dítěte, podá návrh na zahájení řízení dle 3. domněnky otcovství. Je možné připustit, že bude určeno otcovství bez určení mateřství. Dle našeho názoru je možné dovodit, že takto podaný návrh je v souladu se zájmem dítěte a jeho právem znát, pokud je to možné, svůj původ (čl. 6 až 8 ÚPrDt). Nesporný charakter řízení o určení otcovství dává možnost určit otcovství i v případě, kdy není známa matka dítěte. Poté dítě ponese příjmení otce. Výjimečně zákon připouští, aby se osvojitelem nezletilého dítěte stala osamělá osoba (§ 800 odst. 1). Může to být i muž. Osvojitel bude nositelem i vykonavatelem rodičovské odpovědnosti. [...] Dítě ponese příjmení osvojitele.“ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. Komentář k § 861. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. a kol. *Občanský zákoník II Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2020, s. 766. ISBN 978-80-7400-795-8.

¹³¹ Dítě je do péče matky svěřeno v 78,8 procentech případů, srov.: České soudnictví 2018: Výroční statistická zpráva. In: *Justice.cz* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2019 [cit. 2021-02-15].

Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2018_vyrocní_stat_zprava.pdf/7a0eb503-6fd7-4b70-b31f-882398651520

¹³² Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2629/20 ze dne 20. 10. 2020

nejčastějšího uvažování soudů, které vychází především z praktického hlediska. Dítě žije s matkou, která za něj vyřizuje veškeré záležitosti a je s ním v bližším styku, je tedy praktičtější, aby neslo její příjmení. Pokud by dítě bylo svěřeno do péče otce, bylo by uvažování soudu stejné.

6.3 Ženská příjmení

Dle § 69 odst. 1 ZM se příjmení žen tvoří v souladu s pravidly české mluvnice. Vytvoření specifického tvaru příjmení pro ženu, díky němuž je možno poznat pohlaví dané osoby již pouze z tvaru příjmení zakončeného charakteristickou koncovkou -ová, je zákonodárcem preferováno. Postup doplnění koncovky k mužskému tvaru příjmení se volí podle mluvnických pravidel, výjimku tvoří příjmení vytvořená z přídavných jmen (Černý/Černá).¹³³

Zvyšující se mezinárodní styk, jakož i problémy s užíváním přechýlených ženských podob v cizině, vedl zákonodárce v roce 2004 k novele¹³⁴, která matričně evidovaným cizinkám, ale i občankám České republiky umožnila matričně zapsat jejich příjmení také nepřechýleném tvaru.¹³⁵

Všechny možnosti, kdy může osoba ženského pohlaví užívat příjmení v mužském tvaru zákonodárce považuje za výjimky. V uvedeném paragrafu § 69 ZM, jsou v odstavci třetím vypsány situace, v jejichž případě je umožněno dítěti ženského pohlaví zapsat příjmení v mužském tvaru, dítě je a) cizincem; b) občanem, který má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině; c) občanem, z jehož rodičů je jeden cizincem, nebo; d) občanem, který je jiné než české národnosti. V těchto vymezených případech zákonodárce ustupuje a dovoluje zapsat nepřechýlené příjmení i ženám při uzavření manželství, pouze písmeno c) je v případě manželství ve výčtu upraveno, a to na manžel či partnerka je cizinka. Stejně tak umožňuje rodičům dítěte splňující tyto podmínky jméno pro dítě ženského pohlaví změnit na variantu v mužském tvaru. O zápis příjmení

¹³³ Přechylování příjmení ve veřejné komunikaci. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=700>

¹³⁴ Zákon č. 165/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁵ KNAPPOVÁ, Miloslava (1, 2), SLOBODA, Marián (3). Příjmení. In: KARLÍK, Petr a kol., *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Praha, 2017. [cit. 2021-05-23]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PŘÍJMENÍ>

v mužském tvaru se podává odůvodněná žádost odkazující na jednu z možných výjimek.¹³⁶

6.4 Více příjmení

Užívání více příjmení je upraveno zákonem o matrikách v § 70. Právní úprava vychází z předpokladu, že fyzická osoba má jedno příjmení, připouští ovšem možnost užívat dvě příjmení. Uvedené ustanovení se vztahuje pouze na případy, které jsou vyjmenovány v tomto ustanovení, jedná se o taxativní výčet.

Jako první upravuje toto ustanovení možnost, že dvě příjmení osoba nabyла podle předešlých platných předpisů, to znamená před 1. 7. 2001. Příkladem si dovoluji uvést užívání dvou příjmení ženami, které uzavřely manželství před 1. 1. 1950 a připojily si své rodné příjmení ze příjmení manžela.¹³⁷

Užívání druhého příjmení je dále navázáno na úpravu uzavření manželství a související volbu příjmení manželů v § 660 OZ. Jednomu ze snoubenců je umožněno, aby za příjmení společné doplnil své příjmení rodné, zákon neříká, který ze snoubenců je povinen toto učinit, ale tradičně si své rodné příjmení připojuje žena k příjmení muže, které je obvykle zvoleno za společné. Další způsob, jak mohou manželé mít dvě příjmení, je ten, že manžel, jehož příjmení si zvolili za společné, již dvě příjmení měl. Dále je tak umožněno, aby mělo dvě příjmení dítě, jehož rodič či rodiče mají dvě příjmení. Jako poslední možnost zde zákon uvádí případ osvojení.

K vytvoření dvou příjmení, může dojít i změnou příjmení podle § 72 odst. 2 ZM. Žadatel o změnu uvede, proč o zdvojení příjmení žádá. Praktický příklad mohu uvést na rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 1 As 26/2011. Žadatel chtěl změnit své příjmení, aby navázal na rodovou tradici a uchoval původně zdvojené rodinné příjmení. Podrobněji se uvedenému judikátu věnuji v části práce týkající se změny jména a příjmení.

Vzhledem k administrativní, především evidenční a identifikační funkci příjmení se zákonodárce snaží o logickou kontinuitu příjmení v rodinách, ale určuje také jasná

¹³⁶ Od roku 2019 probíhá diskuse a v rámci Novelu z. o matrikách, jménu a příjmení, který byl rozeslán poslancům jako sněmovní tisk č. 593/0, dne 16. 9. 2019, zda by mělo dojít ke změně, aby mužská podoba příjmení osoby ženského pohlaví nebyla povolena pouze v případě výjimek, ale aby byla povolena na základě prosté neodůvodněné žádosti. Nakonec se změna předmětného ustanovení dostala skrze třetí čtení a pokračuje do Senátu v podobě přijatého pozměňovacího návrhu zpracovaného jako tisk 1044/3, který byl rozeslán 13. 5. 2021 poslancům k Vládnímu návrhu zákona o občanských průkazech - související, Sněmovní tisk 1044/0, který byl rozeslán poslancům rozeslán dne 7. 10. 2020.

¹³⁷ HENYCH, Václav, op. cit. 2, s. 258.

pravidla v případě manželství – pokud jde o zdvojení příjmení a posunutí vlastního příjmení na druhé místo a užívání společného příjmení manželů na místě prvním, obdobně tomu je u osvojení.

6.5 Příjmení podle práva a tradic jiného státu EU

Pro určování jména a příjmení občanů nejsou v rámci Evropské unie stanovena jednotná pravidla a každá země postupuje podle svého právního řádu, který obvykle vychází z tradic pojmenovávání v dané zemi. Za dobu fungování Evropské unie narazil Soudní dvůr na několik problémů v oblasti určování příjmení dítěte.

Český zákonodárce na judikaturu reaguje § 70a ZM, který se do zákona dostal novelou provedenou zákonem č. 312/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, účinném od 1. 1. 2014. Vztahuje se pouze na občany České republiky, kteří jsou současně občany jiného státu Evropské unie a v matriční knize mají uvedeno své příjmení v podobě dle české mluvnice.¹³⁸ Užívání příjmení občana v podobě, kterou mu umožňuje užívat právo a tradice jiného členského státu Evropské unie, má být tomuto občanovi umožněno, prokáže-li občan jeho užívání matričním dokladem, popřípadě jinou veřejnou listinou tohoto jiného členského státu Evropské unie. Stejně tak tomu je v případě jména, judikatura Soudního dvora Evropské unie se ovšem věnovala především příjmení.

6.6 Judikatura Soudního dvora v oblasti příjmení

Judikatura Soudního dvora se v oblasti příjmení postupně vyvíjela, níže shrnuji čtyři stěžejní judikáty v této oblasti. Problémy vycházejí ze střetů právní úpravy příjmení jednotlivých členských států, které spadá do pravomoci členských států. Neexistuje tedy žádná sjednocující evropská úprava, pokud jde o příjmení. Rozdíly v právní úpravě v oblasti příjmení poté způsobují problémy osobám, které například mají dvě státní občanství, tyto osoby mají problémy především v oblasti vydávání dokladů těmito státy, jelikož každý doklad poté obsahuje jinou podobu jejich jména.

¹³⁸ Důvodová zpráva k vládní návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, sněmovní tisk 1000/0, I. Obecná část, 5. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s právem Evropské unie a s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána.

V důsledku těchto skutečností dochází k omezení svobody pohybu, která je v rámci Evropské unie klíčová.

První judikát C-148/02 *Garcia Avello* proti Belgickému státu ze dne 2. 10. 2003¹³⁹ řeší problém vyvstalý z konfliktu v případě osob mající dvě státní občanství, přičemž státy, kterých jsou občany, měly odlišné zákony v oblasti příjmení.

Druhý judikát C-353/06 *Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul* proti Standesamt Niebüll ze dne 14. října 2008¹⁴⁰ už řeší problematiku různého určování příjmení státu, kde se osoba narodila a má bydliště, oproti státu, jehož je osoba státním příslušníkem.

Třetí judikát C 208/09 v řízení *Ilonka Sayn-Wittgenstein* proti Landeshauptmann von Wiense ze dne 22. 12. 2010¹⁴¹ se týká šlechtických titulů, ty jsou i dnes v některých evropských státech nadále uznávané, naopak v některých jsou nejen zrušeny, ale i zakázány. Ovšem i rozdíl v oblasti uznání šlechtických titulů jednotlivými státy může zapříčinit rozdílnost v dokladech vydávaných těmito státy.

Poslední judikát C-391/09 *Malgožata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn* proti *Vilniaus miesto savivaldybės administracija* a další ze dne 12. 5. 2011¹⁴² se týkal přepisu jména fyzických osob v dokladech o osobním stavu do podoby, která je v souladu s pravidly grafického záznamu státního úředního jazyka, který se ovšem mezi státy liší.

Soudní dvůr postupně rozvíjel svůj pohled na úpravu příjmení, jelikož jak sám opakovaně uvádí se jedná o oblast, která je státům na jednu stranu vlastní, nejedná se o oblast upravovanou právem Evropské unie, na druhou stranu se jedná o problém praktický, který v konečném důsledku znemožňuje volný pohyb osob, proto Soudní dvůr v této oblasti shledal svou pravomoc.¹⁴³ Je třeba zajistit, aby různá právní úprava

¹³⁹ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-148/02, *Carlos Garcia Avello* proti Belgickému státu ze dne 2. 10. 2003, ECLI:EU:C:2003:539

¹⁴⁰ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-353/06, *Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul* proti *Standesamt Niebüll* ze dne 14. října 2008, ECLI:EU:C:2008:559

¹⁴¹ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-208/09, *Ilonka Sayn-Wittgenstein* proti *Landeshauptmann von Wien*, ze dne 22. 12. 2010, ECLI:EU:C:2010:806

¹⁴² Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-391/09, *Malgožata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn* proti *Vilniaus miesto savivaldybės administracija* a další ze dne 12. 5. 2011, ECLI:EU:C:2011:291

¹⁴³ Srov. Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-148/02, *Carlos Garcia Avello* proti Belgickému státu ze dne 2. 10. 2003, ECLI:EU:C:2003:539, bod 25, srov. Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-353/06, *Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul* proti *Standesamt Niebüll* ze dne 14. října 2008, ECLI:EU:C:2008:559, bod 16, a srov. Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-208/09, Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-208/09, *Ilonka Sayn-Wittgenstein* proti *Landeshauptmann von Wien*, ze dne 22. 12. 2010, ECLI:EU:C:2010:806, bod 38.

v oblasti jména nebyla na překážku volnému pohybu osob z důvodů, které nejsou objektivní.

Evropská unie tedy nepracuje s právní úpravou určování jména skrze právní akty, ale skrze judikaturu Soudního dvora usměrňuje právní úpravu v oblasti určování jména tak, aby nebyly vytvářeny překážky volného pohybu osob, nebo aby nedocházelo k diskriminaci těchto osob.

Vzhledem k absenci právní úpravy a významu judikatury Soudního dvora v této oblasti rozebírám uvedené rozsudky velice podrobně. Zároveň je dle mého podrobné rozebrání judikátů vhodné pro ukázkou různých právních úprav v dané oblasti. Soudní dvůr se věnoval několika článkům Smlouvy o Evropském společenství (dále jen „ES“), jejichž obsah je převzat do článků v současnosti platné Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“)¹⁴⁴.

6.6.1 C-148/02 Garcia Avello proti Belgickému státu

Soudní dvůr Evropské unie ve svém rozsudku C-148/02 Garcia Avello proti Belgickému státu ze dne 2. října 2003 řešil změnu příjmení nezletilých dětí, které měly dvojí státní občanství, španělské po otci a belgické po matce a žily v Belgickém království. Rodiče dětí byli manželé. Děti se narodily v letech 1988 a 1992, s tím, že jim úředník belgické matriky na základě belgické právní úpravy na rodném listu jako jejich příjmení uvedl příjmení jejich otce, a to Garcia Avello.¹⁴⁵ Španělský konzulát v Belgii příjmení dětí zapsal jako Garcia Weber, dle španělské právní úpravy.¹⁴⁶

V roce 1995 podali rodiče dětí, jako jejich zákonní zástupci, žádost belgickému ministru spravedlnosti, v níž žádali o změnu příjmení dětí podle španělské právní úpravy a tradice na Garcia Weber, Garcia bylo příjmení otce a Weber jejich matky.¹⁴⁷ Postupovali tak v souladu s belgickou právní úpravou, která umožňovala v případě, že je žádáno o jiné příjmení než dle belgického zákona, podat žádost přímo ministru spravedlnosti.¹⁴⁸ V roce 1997 byl pan Garcia Avello vyrozuměn o skutečnosti, že žádost o změnu příjmení jeho dětí byla zamítnuta s ohledem na to, „že vláda se domnívá, že neexistují důvody dostatečné k tomu, aby jeho výsosti králi bylo navrženo, aby Vám

¹⁴⁴ Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. Úřední věstník. C 326, 26. 10. 2012, s. 47–390.

¹⁴⁵ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-148/02, *Carlos Garcia Avello proti Belgickému státu* ze dne 2. 10. 2003, ECLI:EU:C:2003:539, bod 13 a 14.

¹⁴⁶ Tamtéž bod 16.

¹⁴⁷ Tamtéž, bod 15 a 16.

*prokázal laskavost spočívající ve změně Vašeho příjmení na příjmení Garcia Weber. Jakákoli žádost za účelem připojení příjmení matky k příjmení otce, pokud jde o dítě, je totiž obvykle zamítnuta z důvodu, že v Belgii děti nesou příjmení svého otce.*¹⁴⁹

Problém tedy nastal vzhledem k tomu, že dle španělského právního řádu a tradice se dětem zapisuje složené příjmení z příjmení matky a otce, což belgický právní systém neumožňoval a děti tak měly vydané veřejné listiny dle každého státu s jiným příjmením.¹⁵⁰

Předběžná otázka položená Soudnímu dvoru ve svém jádru řešila, zda zásady práva vyplývající z evropského občanství a volného pohybu osob, které jsou zakotveny v článcích 17¹⁵¹ ES a 18¹⁵² ES jsou v rozporu s praxí belgického správního orgánu v oblasti určování příjmení.¹⁵³ Cílem článku 17 ES dle Soudního dvora není rozšíření věcné působnosti Evropské unie také na vnitrostátní situace, ale v případě, že osoby jsou příslušníky jednoho státu a legálně pobývají na území jiného státu, je zde prvek, který dává souvislost s právem Evropské unie.¹⁵⁴ Dle Soudního dvora se děti dále mohly dovolávat článku 12 ES, tedy aby nebyly diskriminovány kvůli své státní příslušnosti.¹⁵⁵

Soudní dvůr judikoval: „*Články 12¹⁵⁶ ES a 17 ES musejí být vykládány v tom smyslu, že brání tomu, aby za takových okolností, jako jsou okolnosti ve věci v původním řízení, správní orgán jednoho členského státu odmítl vyhovět žádosti o změnu příjmení týkající se nezletilých dětí pobývajících v tomto státě, které mají dvojí státní občanství uvedeného státu a jiného členského státu, jestliže předmětem této žádosti je, aby tyto děti mohly nést příjmení, jehož by byly nositeli na základě práva a tradice druhého členského státu.*“¹⁵⁷

Soud vychází z toho, že by neměly být dotčeny vnitrostátní předpisy o určování příjmení, příslušné úřady by ovšem měly povolit změnu příjmení podle práv a tradic

¹⁴⁸ Tamtéž, bod 10, 11 a 12.

¹⁴⁹ Tamtéž, bod 18.

¹⁵⁰ Tamtéž, bod 36 a 37.

¹⁵¹ Dnes se jedná o článek 20 SFEU.

¹⁵² Dnes se jedná o článek 21 SFEU.

¹⁵³ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-148/02, *Carlos Garcia Avello proti Belgickému státu* ze dne 2. 10. 2003, ECLI:EU:C:2003:539, bod 19.

¹⁵⁴ Tamtéž, bod 26 a 27.

¹⁵⁵ Tamtéž, bod 29.

¹⁵⁶ Dnes se jedná o článek 18 SFEU.

¹⁵⁷ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-148/02, *Carlos Garcia Avello proti Belgickému státu* ze dne 2. 10. 2003, ECLI:EU:C:2003:539, bod 45.

jiného členského státu na základě žádosti. Výklad Soudního dvora má za cíl zabránit různosti příjmení v případě, že jednotlivé členské státy, jichž je osoba občanem, užívají jiné způsoby určení příjmení.

6.6.2 C-353/06, Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul proti Standesamt Niebüll

Další problém řešil Soudní dvůr s ohledem na právní úpravu ve Spolkové republice Německo, jednalo se o předběžnou otázku v rámci sporu mezi S. Grunkinem a D. Paul (dále jen rodiče) proti Standesamt Niebüll (matriční úřad v Niebüll). Uvedený orgán odmítl uznat příjmení jejich syna Leonharda Matthiase tak, jak bylo určeno a zapsáno v Dánsku, a zapsat jméno do německé matriky.

Článek 10 odst. 1 zákona uvedeného v německém občanském zákoníku (Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch) stanovil: „*Příjmení osoby se řídí právem státu, jehož je tato osoba státním příslušníkem.*“¹⁵⁸ Dítě i jeho rodiče žili v Dánsku, ovšem všichni měli nadále německou státní příslušnost, syn se v Dánsku dokonce narodil. Vzhledem k tomu, že se narodil v Dánsku, bylo mu jeho jméno a příjmení zapsáno podle dánského práva ve znění Leonhard Matthias Grunkin-Paul, měl příjmení po matce i po otci, tato varianta ovšem nebyla ve Spolkové republice Německo uznávána.¹⁵⁹

Podstatou sporu bylo, „[...] *zda články 12¹⁶⁰ ES a 18¹⁶¹ ES brání tomu, aby příslušné orgány členského státu odmítly uznat příjmení dítěte tak, jak bylo určeno a zapsáno v jiném členském státě, v němž se dítě, které má stejně jako jeho rodiče státní příslušnost pouze prvně uvedeného členského státu, narodilo a v němž má od té doby bydliště.*“¹⁶² Rozdílnost příjmení určeného ve státě narození a příjmení určeného ve státě, jehož státním příslušníkem je tato osoba, vytváří překážku volného pohybu, který zaručoval článek 18 ES.¹⁶³

Soudní dvůr odkázal na svůj předchozí rozsudek ve věci C-148/02 Garcia Avello proti Belgickému státu, ve kterém se jednalo o osoby nezletilé mající dvě státní

¹⁵⁸ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 14. října 2008 věci C-353/06, *Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul proti Standesamt Niebüll*, ECLI:EU:C:2008:559, bod 3.

¹⁵⁹ Tamtéž, body 6 a 7.

¹⁶⁰ Dnes se jedná o článek 18 SFEU.

¹⁶¹ Dnes se jedná o článek 21 SFEU.

¹⁶² Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 14. října 2008 věci C-353/06, *Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul proti Standesamt Niebüll*, ECLI:EU:C:2008:559, bod 14.

¹⁶³ Tamtéž, bod 22.

občanství. Tento případ se lišil tím, že rozdílné příjmení není dáno dvěma různými státními příslušnostmi, ale tím že v členském státě narození a bydliště dítěte má určení příjmení vazbu na bydliště a v členském státě, jehož je státním příslušníkem, má toto určení vazbu na státní příslušnost. Důsledky rozdílnosti příjmení ve dvou státech jsou ovšem stejné jako v předchozím rozsudku Soudního dvora.¹⁶⁴

V tomto judikátu se Soudní dvůr více zaměřil na právní úpravu určení jména a příjmení v členských státech, přičemž jeho závěrem bylo, že státní příslušnost je jakožto hraniční určovatelná pro jméno a příjmení užívána často.¹⁶⁵ Dále se Soudní dvůr soustředil především na praktickou stránku toho, že v každém státě je příjmení uznáváno v jiné podobě. Především zdůraznil problematiku v oblasti vydávání dokladů a jiných veřejných listin, které by každý z uvedených států vydával s jiným příjmením, což by v důsledku vedlo k problémům na straně osoby postižené touto rozdílností právní úpravy. V konečném důsledku vede k překážce volného pohybu a pobytu zaručeném článkem 18 ES.¹⁶⁶

Dle Soudního dvora: „[s]ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na položenou otázku odpovědět tak, že za takových podmínek, jaké nastaly ve věci v původním řízení, brání článek 18 ES tomu, aby orgány členského státu odmítly na základě vnitrostátního práva uznat příjmení dítěte tak, jak bylo určeno a zapsáno v jiném členském státě, v němž se toto dítě, které má stejně jako jeho rodiče pouze státní příslušnost prvního uvedeného členského státu, narodilo a v němž má od té doby bydliště.“¹⁶⁷

Úvahu Soudního dvora považuji s ohledem na svobodu pohybu za významnou. Neboť pokud nezaručíme osobám možnost volně se pohybovat v tom smyslu, že budou, pokud se přestěhují do jiného státu Evropské unie, bojovat s úřady i v základních věcech, nebude cíl Evropské unie, tedy volný pohyb osob a jejich pobyt, plně možný.

6.6.3 C-208/09 Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshauptmann von Wien

Na první pohled obdobná problematika příjmení podle práv dvou různých členských států byla řešena v rozsudku Soudního dvora ve věci C-208/09, v řízení Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshauptmann von Wien, ze dne 22. 12. 2010. Zde se ovšem jednalo o problematiku šlechtického titulu připojeného k příjmení, v tomto

¹⁶⁴ Tamtéž, bod 24.

¹⁶⁵ Tamtéž, bod 30, 31 a 32.

¹⁶⁶ Tamtéž, bod 21, 28, 29.

¹⁶⁷ Tamtéž, bod 39.

konkrétním případě osoby, která měla jak rakouské státní občanství, avšak žila a podnikala v Německu, kde jí byly také vydávány doklady.

Paní Sayn-Wittgenstein, rakouská občanka byla v dospělosti osvojena německým občanem, přičemž nedošlo ke změně její státní příslušnosti, ale bylo jí současně s osvojením změněno její příjmení.¹⁶⁸ V Rakouské republice jsou stejně tak jako v České republice šlechtické tituly absolutně zrušeny a jejich užívání je zakázáno¹⁶⁹ naproti tomu ve Spolkové republice Německo je povoleno je užívat jakožto součást příjmení.¹⁷⁰

Paní Sayn-Wittgenstein žila ve Spolkově republice Německo, kde podnikala pod příjmením včetně titulu, na toto jméno jí byl vydán i řidičský průkaz, a dokonce i rakouské konzulární úřady jí vydaly pas na jméno se šlechtickým titulem.¹⁷¹ V roce 2003 vydal rakouský Ústavní soud rozsudek v prakticky stejné problematice, dle kterého není možné, aby rakouský občan, který získal šlechtický titul díky osvojení německým občanem, mohl tento titul užívat v Rakouské republice. Paní Sayn-Wittgenstein bylo v roce 2007 oznámeno, že její příjmení bude v návaznosti na uvedený rozsudek rakouského Ústavního soudu změněno na podobu bez šlechtického titulu, ve znění Sayn-Wittgenstein, jelikož původní zápis s titulem, který navrhovatelka 15 let užívala, byl chybný.¹⁷²

Díky tomuto došlo mezi veřejnými listinami vydanými v těchto zemích k rozporu.

Problém byl obdobný situaci ve výše uvedených rozsudcích Soudního dvora, ovšem v tomto případě se nejedná přímo o příjmení, ale o prvky vážící se ke šlechtickému titulu („Füstin von“ znamená „kněžna z“), který není plně součástí příjmení.¹⁷³

„Podstatou předběžné otázky předkládajícího soudu v zásadě je, zda článek 21 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby orgány členského státu mohly za takových okolností, jako jsou okolnosti v projednávané věci, odmítnout uznat všechny prvky příjmení státního příslušníka tohoto státu, které bylo ve druhém členském

¹⁶⁸ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-208/09, *Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshauptmann von Wien*, ze dne 22. 12. 2010, ECLI:EU:C:2010:806, bod 20.

¹⁶⁹ Zákon č. 61/1918 Sb., o zrušení šlechtictví, řádů a titulů.

¹⁷⁰ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-208/09, *Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshauptmann von Wien*, ze dne 22. 12. 2010, ECLI:EU:C:2010:806, bod 3–18.

¹⁷¹ Tamtéž, bod 24.

¹⁷² Tamtéž, bod 25, 26.

*státě, v němž má uvedený státní příslušník bydliště, určeno při osvojení v dospělosti státním příslušníkem tohoto druhého členského státu, pokud toto příjmení obsahuje šlechtický titul, který není v prvně uvedeném členském státě na základě jeho ústavního práva přípustný.*¹⁷⁴

Soudní dvůr v tomto případě porovnával předchozí situace, v již výše uvedených judikátech se situací ohledně šlechtického titulu.¹⁷⁵ A došel k závěru, že „[v] důsledku toho skutečnost, že orgány členského státu odmítly uznat všechny prvky příjmení státního příslušníka tohoto státu, které bylo určeno ve druhém členském státě, ve kterém má státní příslušník bydliště a které bylo po dobu patnácti let zapsáno v matrice prvně uvedeného členského státu, představuje omezení svobod přiznaných článkem 21 SFEU každému občanu Unie.“¹⁷⁶

Soudní dvůr ovšem dále prošel vyjádření vlády rakouské, italské, slovenské a také české, jenž se názorově shodly na skutečnosti, že přiznání šlechtického titulu by narušilo veřejný pořádek v těchto zemích a důvod nepřiznání titulu je objektivní, vzhledem k historickému vývoji v daných zemích, které jsou republikami.¹⁷⁷ Soudní dvůr s ohledem na vysvětlení uvedených vlád považuje neuznání šlechtického titulu ve státě, kde je šlechtický titul nepřípustný na základě ústavního práva, za přípustný a nepovažuje ho za neodůvodněné opatření zasahující do svobody pohybu.¹⁷⁸

Soudní dvůr judikoval: „Článek 21 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání tomu, aby orgány členského státu mohly za takových okolností, jako jsou okolnosti v projednávané věci, odmítnout uznat všechny prvky příjmení státního příslušníka tohoto státu, tak jak bylo určeno v druhém členském státě, kde má uvedený státní příslušník bydliště, při jeho osvojení v dospělém věku státním příslušníkem tohoto druhého členského státu, pokud toto příjmení obsahuje šlechtický titul, který v prvně uvedeném členském státě není přípustný na základě jeho ústavního práva, pokud jsou opatření přijatá těmito orgány v takovém kontextu odůvodněna důvody veřejného pořádku, tedy jsou nezbytná pro ochranu zájmů, které mají zaručit a jsou přiměřená legitimně sledovanému cíli.“¹⁷⁹

¹⁷³ Tamtéž, bod 32.

¹⁷⁴ Tamtéž, bod 36.

¹⁷⁵ Tamtéž, bod 52 až 57.

¹⁷⁶ Tamtéž, bod 71.

¹⁷⁷ Tamtéž, bod 73–78.

¹⁷⁸ Tamtéž, bod 94.

¹⁷⁹ Tamtéž, bod 95.

Prostor, pokud jde o uznání příjmení ve formě užívané dle tradic a předpisů jiného členského státu tak není bezmezný. Pokud by se jednalo o porušení ústavních norem daného státu, nemůže být stát nucen uznat šlechtický titul, který je v jiném státě umožněn užívat bez omezení.

V tomto souhlasím s vyjádřením, které podala k dané problematice česká vláda, ta uvedla, že příjmení má rozlišovací funkci, šlechtický titul naproti tomu označuje sociální status.¹⁸⁰ Neuznání šlechtického titulu ze strany státu, kde šlechtické tituly obecně nejsou uznávány a jsou dokonce zrušeny, je legitimní a není omezující, jelikož osoba nadále má příjmení, dle kterého je rozpoznatelná, pouze jí není dovoleno užívat titul, který není pro odlišení osoby rozhodující, pouze určuje její sociální status. Navíc se nejedná o diskriminaci, jelikož daný stát neuznávající šlechtické tituly zachází se všemi osobami stejně.

6.6.4 C-391/09 Malgožata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn proti Vilniaus miesto savivaldybės administracija a další

V tomto případě se jednalo o výklad článků 18 SFEU a 21 SFEU, a dále čl. 2 odst. 2 písm. b) směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000 (dále jen „směrnice Rady 2000/43/ES“), kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ.¹⁸¹

Spor vyvstal na základě odmítnutí změny jméno a příjmení litevské státní příslušnice Malgožatou Runevič-Vardyn a jejího manžela, státního příslušníka Polské republiky Łukasze Paweła Wardyna na jedné straně a Vilniaus miesto savivaldybės administracija (Magistrát města Vilnius), Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (Ministerstvo spravedlnosti Litevské republiky), Valstybinė lietuvių kalbos komisija (Národní komise pro litevský jazyk) a Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Teisės departamento Civilinės metrikacijos skyrius (oddělení matriky při právním odboru Magistrátu města Vilnius, dále jen „matriční úřad“) na straně druhé.¹⁸²

Celý spor se týkal problematiky přepisu jména osob v Litevské republice, která zapisuje záznamy do osobních dokladů v úředním jazyce, litevštině. Paní Malgožata

¹⁸⁰ Tamtéž, bod 48.

¹⁸¹ Směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000 kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ. Úřední věstník, ze dne 19. 7. 2000, L 180, s. 22–26.

¹⁸² Rozsudek Soudného dvora EU ve věci C-391/09, *Malgožata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn proti Vilniaus miesto savivaldybės administracija a další* ze dne 12. 5. 2011, ECLI:EU:C:2011:291.

Runevič-Vardyn se hlásila k polské menšině, neměla ovšem polskou státní příslušnost, v roce 2006 jí byl v Polské republice vydán rodný list, ve kterém její jméno bylo uvedeno v polštině Małgorzata Runiewicz. Paní Malgożata Runevič-Vardyn dále žila a pracovala v Polské republice, později se tam i vdala, jí a jejímu manželovi byl vydán polský oddací list a její jméno i jméno jejího manžela, polského státního příslušníka bylo uvedeno v polštině, tedy ve formě Łukasz Pawel Wardyn.¹⁸³

Matrika ve Vilniusu jí vydala oddací list, kde bylo její jméno a jméno jejího manžela uvedena v litevštině, tedy ve znění Łukasz Pawel Wardyn, a sice latinkou bez použití diakritických znamének, zatímco jméno jeho manželky je uvedeno v podobě Malgożata Runevič-Vardyn, což znamená, že byly použity pouze litevské znaky, k těmto znakům nepatří písmeno „W“, a to i přesto, že jméno jejího manžela s „W“ přepsáno bylo. Paní Runevič-Vardyn zažádala o matriční úřad ve Vilniusu o přepis svého jména do podoby Małgorzata Runiewicz-Wardyn, aby se její jméno shodovalo s příjmením jejího manžela a jejich v té době již narozeného syna. Dle matričního úřadu tato změna nebyla možná.¹⁸⁴

V dané záležitosti bylo položeno několik otázek, uvádím pouze jejich shrnutí v odpovědi Soudního dvora: *„Vnitrostátní právní úprava, která stanoví, že příjmení a jména osoby mohou být v dokladech o osobním stavu tohoto státu přepisována pouze do podoby, která je v souladu s pravidly grafického záznamu státního úředního jazyka, se týká situace, která nespadá do působnosti směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ.“*

Dále se Soudní dvůr zaměřil na článek 21 SFEU a jeho výklad k uvedené skutečnosti. Soudní dvůr uvedl, že výklad čl. 21 SFEU nebrání zápisu jména a příjmení podle vnitrostátních pravidel a členské státy nejsou povinny přepsat záznamy svých státních příslušníků dle vnitřních pravidel jiného členského státu.¹⁸⁵ Odmítnutí změny přepisu jména osoby, není v rozporu s článkem 21 SFEU, pokud nezpůsobuje občanům Evropské unie značné administrativní, pracovní a soukromé potíže, což by měl určit vnitrostátní soud. Ten by se měl zabývat proporčností mezi ochrannou zájmů chráněných vnitrostátní úpravou, v tomto konkrétním případě se jednalo o ochranu

¹⁸³ Tamtéž, bod 15–20.

¹⁸⁴ Tamtéž, bod 58.

¹⁸⁵ Tamtéž, bod 71.

litevského jazyka, který je ústavní hodnotou a výše uvedených problémů, které tato úprava způsobuje občanům Evropské unie. Stejně tak nemusí členský stát změnit jméno občana Evropské unie, který je příslušníkem jiného členského státu, do podoby dle členského státu jeho původu včetně diakritických znamének.

Je ovšem pravdou, že přepis jména v jiné podobě může způsobovat problémy, proto je v České republice využíváno služeb znalců, aby k přepisu docházelo ve správné podobě. Jinak mohou nastat problémy minimálně v oblasti výslovnosti. Dle mého názoru by ovšem nemělo dojít k tak velkým problémům v oblastech uvedených v judikátu, jakožto podmínek pro zvážení proporcionality v oblasti přepisu v národním jazyce. Dle mého názoru se právě čeští občané, jako příslušníci země, která patří k menším zemím co se týče velikosti, a také vzhledem k unikátnosti svého jazyka musí například smířit se skutečností, že ne všechny země užívají stejná diakritická znaménka jako nalezneme v češtině a je pravdou, že obvyklé řešení, kterým bývá právě absence diakritických znamének, je ve společnosti obecně přijímána a rozlišování osob narušeno není. Pokud ovšem chybí v dané abecedě písmeno, je logické, že musí být adekvátním způsobem nahrazeno a přepis jména se pozmění. V případě změny písmena by k takové změně mělo být přistupováno citlivě, v ideálním případě po konzultaci se znalcem, aby nedošlo ke zkomolení jména, ale skutečně pouze k jeho nezbytnému vhodnému přepisu.

6.7 Příjmení v jazyce národnostní menšiny

Občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti, má podle § 26 ZM právo, aby jeho příjmení, stejně jako jeho jméno, bylo uvedeno v jazyce této národnostní menšiny, pokud takovou podobu umožňuje nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy, ve znění nařízení vlády č. 100/2007 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy.

Umožnění tohoto zápisu je dáno s ohledem na čl. 11 odst. 1 Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin, podle něhož se strany zavazují uznávat, že každý příslušník národnostní menšiny má právo používat své příjmení, tedy jméno po otci, v menšinovém jazyce a právo na jejich oficiální uznání způsobem určeným jejich právním řádem.

K zápisu požadovaného příjmení v jazyce národnostní menšiny je v případě společného příjmení manželů souhlas obou manželů. Kdyby mělo změnou příjmení rodičů dojít i ke změně příjmení jejich nezletilého dítěte staršího 15 let, je třeba i jeho souhlasu.

Všechny doklady se následně budou vydávat s podobou příjmení v jazyce této národnostní menšiny.

6.8 Srovnání právní úpravy příjmení ve vybraných evropských zemích

Vzhledem k členství České republiky v Evropské unii a možnosti užívání příjmení občana v podobě, kterou mu umožňuje užívat právo a tradice jiného členského státu Evropské unie dle § 70a ZM, považuji za vhodné přidat stručné srovnání tvorby příjmení v jiných evropských zemích. Srovnání provádím v oblasti určení příjmení dítěte, případně uzavření manželství a vlivu na příjmení dítěte.

Česká republika obecně patří k zemím, které mají výraznou regulaci ohledně tvorby jména a příjmení. V tomto případě vycházím ze srovnávací studie porovnávající právní úpravu jména a příjmení v jedenácti zemích, byla zaměřena na Slovenskou republiku, Rakouskou republiku, Spolkovou republiku, Německo, Polskou republiku, Portugalskou republiku, Španělské království, Francouzskou republiku, Ukrajinu, Švédské království, Slovinskou republiku a Spojené království velké Británie a Severního Irska, přičemž se studie soustředila na podmínky ve Walesu a Anglii. Nejpodobnější právní úpravu mají k české úpravě příjmení logicky země geograficky a kulturně České republice nejbližší, tedy Slovenská republika, Rakouská republika a Spolková republika Německo.¹⁸⁶

Slovenská republika je nám logicky svou úpravou velmi blízká, dovolím si tuto blízkost, stejně jako v případě jména, demonstrovat na několika příkladech slovenské právní úpravy. Příjmení je speciálně upraveno v zákoně č. 300/1993 Z. z., o mene a priezvisku, v § 4 tohoto zákona obsahuje právní úpravu téměř totožnou s úpravou v § 860 až § 864 českého občanského zákoníku. V případě změny příjmení při uzavření manželství se musíme podívat do zákona č. 36/2005 Z. z., o rodine, konkrétně do § 6, který téměř zrcadlí úpravu českého občanského zákoníku v § 660 a § 661. Jejich úprava je nám skutečně velmi blízká.

¹⁸⁶ SMETANKOVÁ, Daša, op. cit. 110, s. 3–4.

Ovšem v § 4a zákona č. 300/1993 Z. z., o mene a priezvisku je uvedeno, že „*Ak je dieťa štátnym občanom aj iného štátu, môže nadobudnúť priezvisko alebo priezviská (ďalej len „priezvisko“) v súlade s jeho právnym poriadkom alebo tradíciou.*“ Český zákonodárce se problému příjmení dle tradice jiného státu věnuje, jak již bylo uvedeno výše v § 70a ZM, a to pouze podle jiného státu Evropské unie, nikoli pro jakéhokoliv občana, který je současně občanem kteréhokoliv jiného státu. Slovensko má právní úpravu v posledním uvedeném příkladě volnější, než je česká právní úprava.

Existují i země s velmi volnou a téměř žádnou úpravou v oblasti jména a příjmení, mezi tyto země řadíme Spojené království Velké Británie a Severního Irska. Konkrétně v Anglii a Walesu, v dalších částech Spojeného království je právní úprava mírně odlišná, právní předpisy neomezují možnost, jaké příjmení má být dáno dítěti, může tedy dostat zcela jiné příjmení, než mají jeho rodiče. Pokud úředník zapisující příjmení považuje příjmení za nevhodné, může s rodiči danou situaci prodiskutovat.¹⁸⁷

V Evropě se samozřejmě nacházejí i země, které mají právní úpravu v této oblasti na půli cesty mezi přísnou regulací a téměř žádnou regulací. Příkladem si dovoluji uvést Francouzskou republiku. Příjmení upravuje *Code civil* (francouzský občanský zákoník) v článcích 311-21 až 311-24-1. Francouzská právní úprava omezuje počet příjmení na dvě příjmení. Dítěti ovšem mohou rodiče určit pořadí příjmení, v případě, že má mít příjmení po každém z nich. V tomto případě jsou ovšem omezeni, jestliže měl každý z rodičů dvě příjmení, mohou vybrat příjmení tak, aby dítě mělo pouze dvě, tedy od každého případně jedno z příjmení. Příjmení může získat dítě po otci či po matce, nemůže mu být zvoleno zcela libovolné příjmení. Uzavření manželství zde nevede ke změně příjmení, výběr příjmení manželů nemá vliv na příjmení dítěte.¹⁸⁸ Přestože je v jistém ohledu francouzská právní úprava podobná české právní úpravě, je výrazně volnější ve smyslu, že pokud jde o pořadí či vliv manželství rodičů na jeho příjmení.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 15.

¹⁸⁸ Francouzská republika, *Code civil* (francouzský občanský zákoník), 1804, články 311-21 až 311-24-1.

7 Změna osobního jména a příjmení

7.1 Problematika změny osobního jména a příjmení

Osobní jméno a příjmení jsou, jak již bylo řečeno, individuálním označením fyzické osoby. Každá fyzická osoba je pod nimi zapsána v matrice či v jiných veřejných listinách. Pod osobním jménem a příjmením osoba vystupuje v právních poměrech, určují její totožnost.¹⁸⁹

V průběhu života fyzické osoby zákon o matrikách a občanský zákoník předpokládají několik právních skutečností, které vedou ke změně příjmení, případně osobního jména, ale i obou částí jména současně.

Pod osobním jménem a příjmením, případně doplněným o rodné číslo či trvalé bydliště vystupují osoby v právních poměrech. Osoby, kterým bylo změněno osobní jméno či příjmení, by měly o této skutečnosti spravit ostatní účastníky právních poměrů, ve kterých vystupují.¹⁹⁰ Ne vždy mají fyzické osoby motivaci spravit účastníky právních poměrů v nichž vystupují o změně svého jména, typicky se tak může stát v případě právních poměrů mezi dlužníky a věřiteli, kdy dlužník obvykle nemá zájem informovat věřitele o případné změně osobního jména či příjmení, a ten má poté problém danou osobu dohledat.¹⁹¹

Změny osobního jména a příjmení jsou matrikami evidovány včetně všech dokumentů, které s danou změnou souvisí. Vzhledem k tomu, že se příslušnost matričního úřadu během života dané osoby může měnit, a to v případech, kdy je příslušnost matričního úřadu odvozena od trvalého pobytu, a pro některé události si osoby dokonce mohou matriční úřad zvolit, je vytvořena jednotná databáze těchto údajů.¹⁹² Stát si vede informační systém centrální evidence obyvatel, kde jsou uloženy informace z matričních úřadů o státních občanech České republiky, osobách, které

¹⁸⁹ KRAMÁŘ, Květoslav. Jméno a příjmení. In: HENDRYCH, Dušan, a kol. Právní slovník. 3. vydání. [online]. Praha: C. H. Beck, 2009. [cit. 2021-03-22] Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhf64zrguxgu3lfnzxv6yk7obzgs2tnmvxgs>

¹⁹⁰ Tato povinnost je zakotvena například v zákoně č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů v § 12 písm. k) je konkrétně uvedeno, že pojištěnec je povinen změnu jména a příjmení nahlásit a to do 30 dnů ode dne, kdy ke změně došlo příslušné zdravotní pojišťovně.

¹⁹¹ Například v rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 5.2016 pod č.j. 2 VSPH 816/2016-P3-9 je nastíněna situace, kdy se věřitel pozdě přihlásil v insolvenčním řízení a mezi důvody uvedl právě změnu příjmení a adresy dlužníka.

¹⁹² Srov. § 10 a § 11 ZM.

pozbyly státní občanství České republiky, cizincích, kteří jsou matkou, otcem, popřípadě jiným zákonným zástupcem, manželem, registrovaným partnerem nebo dítětem občana České republiky.¹⁹³

Jak jsem již nastínila v předchozích částech práce týkající se osobního jména a příjmení, Česká republika patří k zemím, které mají právní úpravu v těchto oblastech velice podrobnou a přísnou s ohledem na možnosti tvorby osobního jména a příjmení.¹⁹⁴ Logicky je právní úprava přísná i v oblasti možnosti změn a obsahuje podmínky a výjimky, kdy jsou změny možné. Zároveň i například v oblasti tvorby příjmení zdvojeného po sňatku či osvojení zákon uvádí jasná pravidla, jaké má být pořadí původního a nového příjmení.

Po vzoru matričního zákona v textu této části dále užívám pouze zkrácený pojem jméno bez přívlastku osobní. Navíc i předmětná literatura, a také judikatura, kterou jsem pro práci využila, pracuje pouze s pojmem „jméno“, ačkoli se jedná o „jméno osobní“, tedy stejně jako v části práce týkající se jména.

7.2 Změna osobního jména

Změna jména je méně obvyklá než změna příjmení a dochází k ní v praxi například v případě změny pohlaví, kdy změna jména a příjmení proběhne současně. Další možností, kdy ze zákona může dojít ke změně jména, je osvojení nezletilého dítěte. Poslední možností je změna jména z vůle osoby podle § 72 odst. 1 ZM, stejně jako je tomu u příjmení. Pro změnu jména platí omezení § 62 odst. 1 ZM, může být tedy zvoleno jakékoliv existující jméno ve správné pravopisné podobě. Nesmí být zkomolené, zdrobnělé ani domácké. Osobě ženského pohlaví nemůže být dáno mužské jméno a naopak. Dále platí, že nesmí být zvoleno jméno žijícího sourozence.

7.2.1 Změna osobního jména nezletilého dítěte v souvislosti s osvojením

Změna jména je na rozdíl od změny příjmení při osvojení nezletilého dítěte upravena pouze v zákoně o matrikách. V § 64 ZM je dáno, že osvojitelé mají právo do 6 měsíců od právní moci rozsudku o osvojení, nejpozději však do dosažení zletilosti osvojence, souhlasným prohlášením před matričním úřadem zvolit jiné jméno, popřípadě jména. Mohou pro něj rovněž zvolit pouze druhé jméno, pokud doposud měl

¹⁹³ Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů

pouze jediné. V případě osvojení staršího 15 let je třeba i jeho souhlasu. V § 6 ZM je výslovně uvedeno, že případné zrušení osvojení nemá vliv na změnu jména osvojení, které mu bylo změněno podle § 64 ZM.

7.3 Změna příjmení

Ke změně příjmení dává zákonodárce více právních důvodů než ke změně jména a v praxi k ní také dochází mnohem častěji. Změna příjmení se nejčastěji pojí se změnou rodiny, ať už se jedná o manželství, případně registrované partnerství, nebo o osvojení. Změnit příjmení je však možné i pouze z vůle fyzické osoby, pakliže je dle ní hanlivé, směšné či ji k tomu vede jiný vážný důvod.

7.3.1 Změna příjmení z důvodu manželství

7.3.1.1 Při uzavírání manželství

Při uzavírání manželství mají snoubenci tři možnosti, jak mohou postupovat, jsou uvedeny v § 660 občanského zákoníku.

Podle písmene a), si snoubenci zvolí jako společné příjmení jednoho z nich a dále užívají jen jedno shodné příjmení.

Pokud snoubenci zvolí úpravu podle písmene b) jejich příjmení zůstanou zachována v původní podobě a ke změně nedojde.

Písmeno c) je kompromisem mezi úpravou v písmenu a) a b). Snoubencům je umožněno určit si společné příjmení podle jednoho z nich a ten druhý, jehož příjmení zvoleno nebude, si může své původní příjmení připojit ke společnému. Jeden z manželů tak má dvě příjmení. Zákonodárce zde zdůraznil, že druhé příjmení v pořadí je příjmením připojovaným. Pokud snoubenec již měl zdvojené příjmení, může si vybrat pouze první z nich, a to připojit ke společnému příjmení. Pokud již snoubenec, jehož příjmení by si chtěli snoubenci zvolit za společné příjmení, má již připojované příjmení, nemůže k němu být další příjmení připojeno, tedy jeden z nich nemůže mít ve výsledku tři příjmení.

Pro písmeno a) i c) platí, že manželé si mohou zvolit za společné příjmení kteréhokoliv z nich, žena i muž si jsou v tomto případě rovni. Příjmení si snoubenci volí

¹⁹⁴ Vycházím ze srovnávací studie vytvořené Parlamentním institutem Poslanecké sněmovny České republiky, ve které bylo vybráno 11 zemí Evropy s různou právní úpravou pro možnosti srovnání s Českou republikou. SMETANKOVÁ, Daša, op. cit. 110, s. 4–15.

již před uzavřením manželství v předodдавkovém řízení.¹⁹⁵ Úprava příjmení manželů je důležitá pro příjmení jejich dětí.

7.3.1.2 Během manželství

Změna příjmení snoubenců během manželství je umožněna občanským zákoníkem i zákonem o matrikách. Nejprve se budu věnovat možnosti změny, kterou předpokládá občanský zákoník, ten v § 661 upravuje situaci, kdy si manželé zvolili příjmení podle § 660 písmena b) OZ a umožňuje jim zvolit si společné příjmení dodatečně.

Další varianty změny příjmení během manželství upravuje již zákon o matrikách v § 73. Za trvání manželství může být příjmení změněno pouze na základě souhlasu obou manželů, pokud by souhlas jednoho z manželů chyběl, nebylo by možné tuto změnu povolit, nejde ani nahradit rozhodnutím soudu. Pokud jeden z manželů za trvání manželství požádá o změnu příjmení, změní se příjmení i druhého manžela. Mají-li manželé společné příjmení, za které jeden z manželů doplňuje své příjmení, případná žádost o změnu dopadá pouze na společné příjmení.¹⁹⁶

Změna příjmení pouze jednoho z manželů za trvání manželství, pakliže mají příjmení společné v našem právním řádu není možná, jelikož změna příjmení jednoho z manželů by za trvání manželství vedla i ke změně příjmení druhého z manželů. Jedinými kroky, které mohou vést ke změně příjmení jednoho z manželů v průběhu manželství, jsou možnosti, které vedou ke změně příjmení manželů na jedno společné příjmení dle § 661 odst. 2. Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku sp. zn. 7 As 64/2017 tuto tezi potvrdil: *„Za trvání manželství není změna společného příjmení pouze u jednoho z manželů možná, neboť kladné rozhodnutí o povolení změny společného příjmení se automaticky vztahuje na oba manžele (§ 73 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů). Nejde o porušení čl. 10 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, pokud správní orgán nevyhoví žádosti o změnu příjmení do podoby, kterou se žadatel uzavřením nového sňatku svobodně rozhodl opustit.“*¹⁹⁷ Rozhodnutí soudu se vztahovalo k případu, kdy manželka chtěla změnit své příjmení

¹⁹⁵ DAUBNEROVÁ, Alena, op. cit. 84, s. 24.

¹⁹⁶ HENYCH, Václav, op. cit. 2, s. 272.

a manžel jí dal souhlas ke změně příjmení, ale pouze jejího, své změnit nechtěl a souhlas k tomuto nedal. Tento postup ani přes manželův souhlas tedy není dle českého práva možný.

7.3.1.3 Změna příjmení v případě manželství s cizincem

Specifická právní úprava manželství s cizincem je upravena v § 77 až § 79 ZM. Zákon o matrikách speciálně upravuje případ změny příjmení českého občana, který je v manželství s cizincem. Pro cizince je nezbytné, aby přiložil doklad, že podle právního řádu jeho domovského státu dojde k uznání požadované změny. Pokud má cizinec trvalý pobyt na území České republiky, není předložení dokladu třeba.

Pro platnost pravomocného rozhodnutí cizího státu o změně příjmení občana České republiky za trvání manželství s cizincem na území České republiky je rozhodující, zda měl český občan na území cizího státu trvalý pobyt. Pokud český občan měl trvalý pobyt na území cizího státu, je toto rozhodnutí bez dalšího platné, pokud český občan trvalý pobyt neměl, rozhodnutí bude platné až po uznání platnosti rozhodnutí Ministerstvem vnitra. Pokud existuje mezi Českou republikou a cizím státem mezinárodní smlouva o uznání těchto rozhodnutí, není uznání ze strany Ministerstva vnitra třeba.

7.3.1.4 Příjmení manželů a jeho vliv na příjmení dětí

Příjmení nezletilých dětí je úzce navázáno na příjmení jejich rodičů. Případy, kdy je příjmení dítěte určeno při uzavírání manželství jeho rodičů jsem již vypočetla výše. V návaznosti na určení příjmení dohodou snoubenců při uzavírání manželství, reaguje § 73 ZM na změny příjmení manžela, podle kterého je určeno příjmení společných dětí. Pakliže by manželé změnili své společné příjmení, změnilo by se i příjmení jejich nezletilých dětí. Mají-li manželé příjmení různá, je pro změnu příjmení nezletilého dítěte relevantní pouze změna příjmení rodiče, jehož příjmení nese.

Občanský zákoník speciálně upravuje v § 862 odst. 2 situaci, kdy uzavře manželství matka dítěte, jehož otec není znám. Tito manželé mohou před matričním úřadem prohlásit, že příjmení určené pro jejich ostatní děti bude nést i toto dítě. Nedojde k prohlášení o určení otcovství, pouze dítě po tomto kroku ponese příjmení,

¹⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 7 As 64/2017 ze dne 4. 1. 2018, rozsudek byl potvrzen Ústavním soudem usnesením Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 640/18 ze dne 15. srpna 2018, ten se ztotožnil s rozsudkem Nejvyššího správního soudu.

keré bude případně stejné jako jeho sourozenců. Manžel se poté podílí na výchově dítěte, jak je uvedeno v § 885 OZ. Jedná se o specifickou situaci, kdy otec dítěte není znám, kdyby znám byl a byl zapsán v rodném listu dítěte, bylo by nezbytné k uvedené změně příjmení dítěte získat jeho souhlas podle § 76 odst. 2 ZM.¹⁹⁸

7.3.1.5 Příjmení manželů po rozvodu

V případě rozvodu manželství je manželovi, který přijal příjmení druhého manžela, ať už měli příjmení společné, či si své původní příjmení připojoval k jejich příjmení společnému, umožněno se vrátit ke svému původnímu příjmení, a to v § 759 OZ. K učinění tohoto kroku, spočívajícím v jednostranném právním jednání v podobě prohlášení má manžel zákonnou lhůtu 6 měsíců od rozvodu. Dřívější příjmení, ke kterému se manžel může vrátit, je příjmení, které měl v okamžiku uzavírání manželství. Návrat k dřívějšímu příjmení je svobodnou volbou a druhý manžel nemá právní prostředek, jak druhého přinutit, aby tuto změnu provedl. Ke změně stačí prohlášení o návratu k příjmení před uzavřením manželství.

Pokud bylo manželství rozvedeno v cizině, je zde nutnost uznání cizího rozhodnutí Nejvyšším soudem podle § 51 zákona č. 91/2012, o mezinárodním právu soukromém.¹⁹⁹ Šestiměsíční lhůta k prohlášení návratu k původnímu příjmení je počítána až po právní moci rozhodnutí Nejvyššího soudu o uznání cizího rozhodnutí.²⁰⁰

Navrácení k původnímu příjmení pouze na základě prohlášení je možné, vzhledem k tomu, že toto ustanovení je kogentní, pouze v případě rozvodu. Toto ustanovení nemůže být použito v případě zániku manželství smrtí či prohlášením za mrtvého.²⁰¹

7.3.2 Změna příjmení z důvodu registrovaného partnerství

Změna příjmení z důvodu uzavření registrovaného partnerství je specifická v tom, že žádná taková speciální úprava v českém právu není. Registrovaní partneři nemají stejná práva a povinnosti, pokud jde o příjmení jako manželé. Část občanského

¹⁹⁸ SVOBODOVÁ, Helena. Komentář k § 860, op. cit. 80, s. 916–917. ISBN 978-80-7400-747-7.

¹⁹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a KORNEL, Martin. Komentář k § 759. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 438. ISBN 978-80-7400-795-8.

²⁰⁰ DAUBNEROVÁ, Alena, op. cit. 84, s. 39.

²⁰¹ K tomuto závěru je možno dospět na základě argumentace *a contrario* § 31 Vyhlášky Ministerstva vnitra, kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

zákoníku upravující příjmení manželů, která by mohla dopadat na příjmení registrovaných partnerů je *a contrario* vyloučena § 3020 OZ. Přestože v některých zemích mají osoby stejného pohlaví práva a povinnosti rovny osobám rozdílného pohlaví a jejich svazky od sebe nejsou zákonnou úpravou příliš odlišeny.²⁰²

V českém právu bylo na tuto překážku upozorněno především rozsudkem Krajského soudu v Brně sp. zn. 30 A 128/2011 ze dne 28. 11. 2013, ve kterém byl řešen problém české občanky, která pojala za partnerku občanku Spolkové republiky Německo, kde je párům stejného pohlaví umožněno mít stejné příjmení. Občanka České republiky následně nechala uznat svazek uzavřený v Německu v České republice a nechala jej zapsat do knihy registrovaného partnerství, včetně změny svého příjmení. Právě v žádosti o zápis změny příjmení v návaznosti na uzavření registrovaného partnerství ženě vyhověno nebylo a byla odkázána na možnost změny příjmení podle § 72 ZM. Soud k uvedenému uvedl: „*Určení jména a příjmení, včetně případné změny příjmení (§ 72 a násl. zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení), podléhá pravomoci jednotlivých členských států, avšak i při výkonu této pravomoci je potřeba dodržovat právo EU, které nelze přehlédnout a jen na základě vnitrostátního práva odmítnout uznat změnu příjmení tak, jak bylo v důsledku vstupu do registrovaného partnerství určeno v jiném členském státě (zde ve Spolkové republice Německo). Matriční úřad proto pochybil, pokud takto postupoval a při zápisu, resp. opravě zápisu v knize registrovaného partnerství pominul, že rozdíl v příjmení žalobkyně - podle toho, zda se nachází v České republice nebo ve Spolkové republice Německo - pro ni představuje překážku volného pohybu v rámci EU, kterou je možno akceptovat pouze za předpokladu, že by se zakládala na objektivních důvodech a byla přiměřená ve vztahu k legitimně sledovanému cíli.*“²⁰³

Český zákonodárce doposud s touto nerovností v oblasti příjmení, která dle mého názoru není důvodná, dokonce ji ani nikde nevysvětluje a neodůvodňuje, nadále pracuje.²⁰⁴

²⁰² Dvě příjmení registrovaným partnerům zákon nedovoluje. Mění si proto i křestní. In: Aktuálně.cz [online]. Praha: Economia, 2020, 25.7.2020 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/dve-prijmeni-registrovanym-partnerum-zakon-nedovoluje-meni-s/r~272fc09ecb6511ea9d470cc47ab5f122/>

²⁰³ Rozsudek Krajského soudu v Brně sp. zn. 30 A 128/2011 ze dne 28. 11. 2013

²⁰⁴ V návrhu novely sněmovní tisk 593/0, Novela z. o matrikách, jménu a příjmení, který byl rozeslán poslancům 16. 9. 2019, v Části třetí - Změna zákona o správních poplatcích, Čl. IV, bod 1, byl podán návrh na osvobození od poplatku, je-li důvodem změny příjmení registrované partnerství, ke dni uzavření rukopisu byla tato novela těsně před druhým čtením v Poslanecké sněmovně. Dále byla navržena novela

Páry uzavírající registrované partnerství doposud musejí postupovat podle § 72 odst. 1 a 2 ZM a platit správní poplatek za změnu příjmení, což manželé nemusí.²⁰⁵

7.3.3 Změna příjmení z důvodu osvojení

7.3.3.1 Osvojení nezletilého

Když dochází k osvojení, je cílem vytvoření rodiny, toto se promítá i do toho, že nezletilý osvojenec získává příjmení osvojitele. Příjmení nezletilého osvojenec je upraveno v § 835 OZ a k jeho změně dochází *ex lege* při osvojení. Záleží na tom, zda osvojuje pouze jedna osoba, poté má dítě příjmení po ní, osvojují-li manželé, příjmení osvojovaného nezletilého se řídí podle dohody manželů o příjmení jejich dětí.

Osvojenec má právo se změnou svého příjmení nesouhlasit a má právo se obrátit na soud, který by měl určit, že příjmení osvojitele bude připojovat ke svému na druhém místě. Pokud jde o změnu příjmení dítěte, a to i v případě osvojení je třeba se podívat do § 863 OZ, které se primárně sice vztahuje k § 862 OZ, ale i zde je třeba vyjádření dítěte a od 15 let je nutné, aby se změnou příjmení souhlasilo.

Zákonodárce zde opět staví limit pro maximálně dvě příjmení. Pokud má osvojenec již jedno připojované příjmení a chtěl by si ponechat původní, musel by si nechat pouze první příjmení a osvojitelovo příjmení připojit. Pokud by měl dvě příjmení osvojitel, osvojenec by si opět připojoval pouze jedno příjmení, a to první příjmení osvojitele.

Změna příjmení osvojenec nastává spolu s právní mocí rozhodnutí o osvojení. Pro určení příjmení osvojenec je rozhodující příjmení, které má osvojitel v době rozhodnutí o osvojení, pokud je příjmení osvojitele změněno po osvojení, již výše popsaným způsobem ke změně příjmení osvojenec nedochází.

občanského zákoníku, která by zrovnoprávnila manželství stejnopohlavních párů s manželstvím muže a ženy, tuto změnu poslanci vložili do dokumentu Sněmovní tisk 201/0, Novela zákona č 89/2012 Sb., občanský zákoník, návrh zákona rozeslán poslancům dne 13. 6. 2018, k článku I body 2 (§ 655 a § 656 odstavec 1 občanského zákoníku). Ke dni uzavření rukopisu byla předmětná novela po prvním čtení v Poslanecké sněmovně přikázána výborům. Diskuse na toto téma se tak alespoň dostala do Poslanecké sněmovny. Změna občanského zákoníku by samozřejmě znamenala nedůvodnost změny poplatku. Tyto navrhované změny představují varianty, jakým směrem by se mohla předmětná cesta k zrovnoprávnění manželství a registrovaného partnerství ubírat.

²⁰⁵ Dvě příjmení registrovaným partnerům zákon nedovoluje. Mění si proto i křestní. In: Aktuálně.cz [online]. Praha: Eonomia, 2020, 25.7.2020 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/dve-prijmeni-registrovanym-partnerum-zakon-nedovoluje-meni-s/r~272fc09ecb6511ea9d470cc47ab5f122/>

Může dojít i ke zrušení osvojení, zrušení se promítne samozřejmě také do příjmení osvojenec a § 842 OZ umožňuje změnu příjmení osvojenec zpět na jeho příjmení před osvojením. Osvojenci je umožněno prohlásit, že si své příjmení získané osvojením ponechá podle § 71a ZM. Osvojitel nemůže do tohoto kroku nijak zasáhnout. V předešlé zákonné úpravě, v zákoně č. 94/1963, o rodině, bylo povinné, aby se osvojenec po zrušení osvojení vrátil zpět ke svému původnímu příjmení. Pokud měl připojení osvojitele pouze připojeno, dojde ke změně tak, že se zruší příjmení připojené.

7.3.3.2 Osvojení zletilého

Osvojení zletilého nemá vliv na jeho příjmení. Pakliže se osvojenec rozhodne příjmení osvojitele přijmout, občanský zákoník mu to v § 851 umožňuje, ovšem ve specifické podobě připojovaného příjmení a osvojitel s tímto musí vyslovit souhlas. Navíc, pokud je osvojitel v manželském svazku a manželé mají společné příjmení, je třeba, aby i tento manžel s úpravou příjmení osvojenec souhlasil. Pokud by zletilá osvojená osoba již uzavřela manželství a manželé měli společné příjmení, byla by povinna žádat také o souhlas manžela.

7.3.4 Změna příjmení hanlivého, směšného či z vážného důvodu

Zákonodárce v § 72 ZM odst. 2 umožňuje změnu příjmení, která vychází čistě z vůle fyzické osoby a jejího pocitu ohledně příjmení, jehož změnu opírá o nějaký důvod. Zákonodárce tak umožňuje svým způsobem komukoliv, jakkoliv a kdykoliv změnit své příjmení. Zákonodárce přímo uvádí pro změnu důvody jako je směšnost či hanlivost a jiný vážný důvod. Právě jiný vážný důvod vytváří široký prostor pro ty, kteří nezapadají do ostatních možností vytvořených zákonodárcem, jednou z těchto možností je i registrované partnerství. Další možnosti, které jsem dohledala v praxi, byly zachování jména předků²⁰⁶ či pracovní závazky v cizině²⁰⁷. Důvod může být ovšem jakýkoliv, je poté pouze na správním posouzení orgánu, zda příjmení změní. Vzhledem k možnosti správního uvážení, mohou správní orgány v této věci rozhodovat ne zcela jednotně. I v případě dojmu žadatele o hanlivosti či směšnosti jeho příjmení

²⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu, sp. zn. 1 As 26/2011 ze dne 11. 5. 2011

²⁰⁷ Ondřej Gregor Brzobohatý s manželkou Taťánou mají oficiálně dvě příjmení. In: IDnes.cz [online]. Praha: MAFRA, 2017, 23.6.2017 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z:

by orgán měl vycházet ze subjektivního pocitu osoby.²⁰⁸ Použití neurčitého právního pojmu „vážný důvod“ ze strany zákonodárce v § 72 odst. 2 ZM, vytváří problémy, které jsou následně řešeny soudy, níže uvádím rozsudky, které se problematikou tohoto výkladu zabývaly, a dále se zabývaly možnostmi nahrazení jednoho příjmení dvěma příjmeními, což je pro matriční úřady zjevně nejproblematictější vzhledem k výkladu § 70 odst. 1 ZM, který taxativně vymezuje možnost mít dvě příjmení.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 1 As 26/2011 ze dne 11. 5. 2011 dále umožnil, aby změna příjmení byla možná z příjmení jediného na příjmení dvě. Žalobce s rodným příjmením Heide chtěl změnit své jednoduché příjmení na nové příjmení skládající se ze dvou, Heide-Hermann. Žalobce doložil listiny potvrzující, že jeho praděd, děd i otec užívali příjmení v podobě Heide-Hermann, a že jeho otec nechal příjmení změnit v roce 1971 na zkrácené Heide, přičemž žalobce se narodil až v roce 1973. Žalobce z pohledu matričního úřadu nenaplnil ani jednu z výjimek dle § 70 odst. 1 ZM, který umožňuje občanovi České republiky užívat více příjmení pouze za přesně vymezených podmínek, v tomto případě byla dle matričního úřadu relevantní pouze podmínka pod písmenem d) jde-li o příjmení dítěte po jeho rodičích, kteří jsou oprávněni užívat více příjmení, ostatní body se týkají manželství či osvojení, což se daného případu netýkalo. Matriční úřad by příjmení dle svého vyjádření změnil pouze, kdyby měl příjmení po rodičích, kteří sami měli více příjmení, což se v tomto případě v důsledku toho, že se žalobce narodil později, než bylo příjmení jeho otce změněno, nestalo. Matriční úřad se tedy soustředil na právní argumentaci ohledně § 70 ZM, který se týká více příjmení.

Naproti tomu Nejvyšší správní soud se soustředil na § 72 ZM týkající se změny příjmení, konkrétněji na vztah výkladu § 72 odst. 2 zákona o matrikách a § 70 odst. 1 tohoto zákona. Soud zdůraznil, že příjmení je ústavně chráněno jako součást práva na rodinný život a soukromí čl. 10 Listiny základních práv a svobod i čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.²⁰⁹

Nejvyšší správní soud dále odkázal na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, dle té je nutno vyvažovat ochranou poskytnutou jednotlivcům před svévolnými zásahy veřejné moci dle čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod,

https://www.idnes.cz/revue/spolecnost/ondrej-gregor-brzobohaty-tatana-kucharova-prijmeni-zmena.A170623_181104_lidicky_zar

²⁰⁸ HENYCH, Václav, op. cit. 2, s. 269.

²⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu, sp. zn. 1 As 26/2011 ze dne 11. 5. 2011, bod 22.

a tedy jejich zájmy individuálními a naproti tomu veřejným zájmem, kterým v tomto případě může být požadavek na jednoznačnou identifikaci osob či to, aby rodina měla shodné příjmení. Evropský soud pro lidská práva v rozsudku ze dne 25. 11. 1994 ve věci *Stjerna proti Finsku*²¹⁰, či rozsudku ze dne 6. 9. 2007 ve věci *Johansson proti Finsku*²¹¹ konstatoval, že každý stát k právní úpravě příjmení, a také k možnostem změny příjmení přistupuje odlišně, avšak vždy by státy měly při vytváření vnitřních pravidel ohledně příjmení respektovat povinnost danou v čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.²¹²

Dle Nejvyššího správního soudu, „[...] změna příjmení dle § 72 odst. 2 zákona o matrikách může spočívat v nahrazení dosud užívaného jediného příjmení více příjmeními, jestliže to opodstatňuje vážný důvod, pro nějž se o změnu příjmení žádá.“²¹³ Podle Nejvyššího správního soudu dále platí, že „[z]měna příjmení na základě žádosti je specifickou, samostatnou matriční skutečností, což vyjadřuje i systematika zákona o matrikách, který upravuje tuto otázku v samostatném dílu.“²¹⁴ Matriční úřad by tedy dle tohoto výkladu neměl hledat spojitost mezi § 72 odst. 2 ZM týkajícím se změny příjmení a § 70 odst. 1, který obsahuje úpravu možnosti více příjmení. Nejvyšší správní soud navíc dodává, že § 70 odst. 1 se aplikuje pouze v případech, které jsou spojeny s matriční událostí či matriční skutečností.

Nejvyšší správní soud zakončil svou argumentaci srovnáním žadatelů o změnu příjmení: „Pokud by žádosti o změnu dosavadního jediného příjmení na více příjmení, která je odůvodněna blízkým osobním či citovým vztahem k osobě užívající více příjmení, nebylo vyhověno pouze kvůli tomu, že nejsou splněny podmínky § 70 odst. 1 zákona o matrikách, byl by žadatel bezdůvodně znevýhodněn oproti žadateli, který by ze stejného důvodu žádal o změnu z dosavadního jediného příjmení na jiné jediné příjmení. Právní řád je založen na relativním konceptu rovnosti, dle něhož je přípustný odlišný postup vůči různým skupinám jednotlivců, jestliže se tak děje dle kritérií racionálních a objektivních. Kritériem pro úspěšnost žádosti by v daném případě bylo, zda se navrhované příjmení po změně má skládat pouze z jednoho příjmení, nebo více

²¹⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 11. 1994 ve věci *Stjerna proti Finsku*, stížnost č. 18131/91

²¹¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 9. 2007 ve věci *Johansson proti Finsku*, stížnost č. 10163/02

²¹² Rozsudek Nejvyššího správního soudu, sp. zn. 1 As 26/2011 ze dne 11. 5. 2011, bod 23

²¹³ Tamtéž, bod 28.

²¹⁴ Tamtéž, bod 34.

*příjmení. Toto kritérium je sice objektivní, nicméně nikoliv racionální. Veřejný zájem na stálosti příjmení a snadné identifikaci osob je totiž prolomen v obou případech, a to se stejnými důsledky. Nelze tedy dospět k závěru, že by rozdílné zacházení s těmito případy bylo opodstatněno veřejným zájmem. Tím méně v případě, kdy identifikace osob je zajišťována především pomocí v zásadě neměnných rodných čísel.*²¹⁵

Nejvyšší správní soud ovšem daným nepopřel možnost zamítnout změnu z jednoho na více příjmení, dle něj, má být přísně zkoumáno, z jakého důvodu má k dané změně dojít, pouze se nesmí jednat, na základě výše uvedených argumentů, o jediný důvod zamítnutí žádosti.²¹⁶

Formulace „jiný vážný důvod“ v § 72 odst. 2 ZM je matričními úřady vykládána různě a některé úřady jsou dokonce velmi důsledné, pokud jde o důkazní břemeno žadatele o změnu příjmení, požadují aby „vážný důvod“ prokázal a provázání s § 70 odst. 1 ZM nadále uplatňují.

Příkladem může být rozhodnutí Nejvyššího správní soudu sp. zn. 2 As 324/2015 ze dne 25. února 2016. Matka čtyř dětí se domáhala změny svého příjmení, které si změnila po rozvodu tak, aby měla zdvojené příjmení, přičemž by odpovídalo nově jejímu rodnému příjmení a příjmení jejího bývalého manžela, kterého se vzdala, dle jejích slov na základě citů po rozvodu, ale v zájmu dětí nesoucích příjmení bývalého manžela by si ho raději nechala vrátit. Matriční úřad odkázal na § 70 odst. 1 a taxativní vymezení důvodů změny jednoho příjmení na dvě příjmení.²¹⁷ V tomto případě Nejvyšší soud zopakoval svou argumentaci ohledně zasahování státu do příjmení a zvážení důvodů změny. Zároveň apeloval na matriční úřad v tom smyslu, že pakliže dle názoru matričního úřadu „vážný důvod“ pro změnu shledán není, měl by důkladně argumentovat, proč žádosti nevyhoví.²¹⁸

V nedávné době obdobnou problematiku řešil Krajský soud v Plzni dne 4. června 2019, pod sp. zn. 57 A 30/2019, jednalo se o případ manželů, kteří chtěli mít společné zdvojené příjmení skládající se z příjmení jich obou s ohledem na profesní pověst, kterou si pod svým příjmením vytvořili, a rodinou tradici příjmení, v níž chtějí oba pokračovat.²¹⁹ Krajský soud v Plzni se přiklonil na stranu manželů s tím, že se jedná

²¹⁵ Tamtéž, bod 36.

²¹⁶ Tamtéž, bod 37.

²¹⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 2 As 324/2015 ze dne 25. 2. 2016, bod 8.

²¹⁸ Tamtéž, bod 17, 18 a 22.

²¹⁹ Rozsudek Krajského soudu v Plzni sp. zn. 57 A 30/2019 ze dne 4. 6. 2019, bod 2 a 3.

o vážný důvod a zdůraznil, že důvody jako směšnost či hanlivost jsou podmínky subjektivní, což představuje postoj zákonodárce nakloněný změně příjmení pouze na základě subjektivního pocitu žadatele, ne objektivního hodnocení matričního úřadu.²²⁰ Krajský soud dále zdůraznil, že pojem „vážný důvod“ umožňuje správní uvážení správního úřadu, který by měl dle názoru Krajského soudu v Plzni neumožnit změnu příjmení například v případě, že pachatel chce zakrýt svou kriminální minulost či ztížit svou identifikaci jakožto dlužníka. Primárně by se měl snažit spíše žadateli vyhovět.²²¹

7.4 Změna osobního jména a příjmení nezletilého

Změna jména a příjmení nezletilého probíhá shodně jako změna u osoby zletilé podle § 72 ZM, přístup k této změně je veden s ohledem na ochranu dítěte. V případě nezletilého dítěte je nezbytné postupovat podle § 76 ZM a k žádosti o povolení změny musí být přiložen i souhlas druhého rodiče. Souhlas může být nahrazen pravomocným rozhodnutím soudu. Souhlas druhého rodiče k povolení změny jména a příjmení není logicky třeba předkládat, pakliže druhý rodič zemřel, je ovšem třeba přiložit k prokázání této skutečnosti úmrtní list. Dále nemusí být souhlas předložen, pokud byl druhý rodič zbaven rodičovské odpovědnosti či pokud byl v jejím výkonu omezen, anebo mu byl její výkon pozastaven. S ohledem, na již výše uvedený výklad k rodičovské odpovědnosti, by v rozhodnutí soudu ohledně rodičovské odpovědnosti mělo být výslovně uvedeno zbavení práva na změnu jména a příjmení.²²² Předložení souhlasu není třeba ani v případě, kdy není známo místo pobytu druhého rodiče. Změna jména a příjmení je obdobná, doložení postupů prezentují na judikatuře týkající se příjmení, které je měněno běžněji.

V případě změny příjmení dítěte je třeba poměřovat požadavek na stabilitu jeho příjmení jakožto součást jeho identity a zároveň požadavek na výraz sounáležitosti k jeho rodině.²²³ Případy, kdy soudy takto rozhodují, jsou individuální, můžeme ovšem pozorovat jisté ustálené situace, vyplývající z judikatury. I dnes soudy vychází a nadále pracují s právním názorem, který formuloval ve svém rozsudku Nejvyšší soudu ČR

²²⁰ Tamtéž, bod 35.

²²¹ Tamtéž, bod 38.

²²² Srov. HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. Komentář k § 860, op. cit. 80, s. 764., stejné pojetí dále najdeme v komentáři SVOBODOVÁ, Helena. Komentář k § 860, op. cit. 80, s. 914.

²²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a WESTPHALOVÁ, Lenka, Komentář k § 860, op. cit. 80, s. 760.

ze dne 19. 8. 1971 pod sp. zn. 1 Cz 50/71, tento názor zní: „*Jestliže se rodiče nedohodli o podání žádosti o změnu příjmení nezletilého dítěte příslušnému správnímu orgánu, dá soud [...] souhlas k podání této žádosti jedním z rodičů jen tehdy, jsou-li k tomu závažné důvody. Tak tomu bude např. tehdy, jestliže rodič, který se změnou příjmení nezletilého dítěte nesouhlasí, neplní své povinnosti vůči dítěti, nejeví o ně zájem a ztratil k němu zřejmě citový vztah, nebo jestliže z jiného vážného důvodu není v zájmu další výchovy dítěte, aby u něho byl udržován a prohlubován pocit sounáležitosti s tímto rodičem.*“

7.4.1 Názor nezletilého na změnu příjmení

Změna příjmení je velice významnou statusovou změnou a zásahem do osobnostních práv, proto je třeba v případě, že je dítě dostatečně rozumově vyspělé, aby bylo zjištěno jeho stanovisko a aby bylo respektováno. V občanském zákoníku se názoru dítěte v oblasti příjmení týká § 863 odst. 1, ten konkrétně odkazuje na situaci, kdy se mění příjmení dítěte podle § 862 OZ. Vzhledem k tomu, že § 863 odst. 1 OZ odkazuje na vyjádření dítěte jako v jiných záležitostech, které se jej týkají, postupuje se podle § 867 a 875 OZ.

Pokud šlo o změnu příjmení dítěte, Ústavní soud ve svém rozhodnutí ve věci sp. zn. IV. ÚS 1002/19-2 ze dne 9. 10. 2019, řešil přímo otázku, v kolika letech je dítě schopno se k této otázce vyjádřit. Podle Ústavního soudu sedmileté dítě, je schopno se ke změně svého příjmení vyjádřit, “*[...] a to zvláště za situace, kdy svůj názor bez jakýchkoliv problémů sděluje orgánu sociálně-právní ochrany dětí, přičemž z těchto pohovorů vyplývá, že nezletilý je schopen samostatně formulovat, při správně a odborně vedeném rozhovoru, své myšlenky. Ústavní soud již v minulosti opakovaně vyjádřil právní názor, že šestileté dítě je nepochybně schopno vyjádřit se k tomu, zda si přeje chodit do školy či nikoliv (srov. nálezy ze dne 19. 12. 2017 sp. zn. II. ÚS 1931/17 či ze dne 9. 1. 2018 sp. zn. IV. ÚS 3749/17), a že sedmileté dítě je schopno vyjádřit svůj názor, zda se mu ve škole líbí, jaké tam má kamarády, jestli má kamarády i ve druhé škole, se kterými se již nyní případně připravuje na výuku, jestli by mu změna školy vadila, či by se naopak na změnu těšilo apod. (srov. nález ze dne 10. 4. 2018 sp. zn. IV. ÚS 827/18). Per analogiam je pak bezpochyby i sedmileté dítě schopno formulovat svůj názor, při správně vedeném rozhovoru, na otázku, zda by se chtělo jmenovat jako jeho matka*

či nikoliv.²²⁴ Pakliže by se jednalo o rozumově velmi vyspělé dítě, mohl by případný věk být dle mého názoru i nižší, Ústavní soud se k věkové hranici doposud vyjádřil pouze takto.

Pokud by se mělo měnit příjmení dítěte staršího 15 let, je třeba jeho souhlasu, tak je uvedeno jak v § 863 odst. 1, tak ve všech částech zákona o matrikách, kde dochází ke změně jména či příjmení nezletilého dítěte staršího 15 let.

7.4.2 Kompetenční spory vzniklé na základě § 862 odstavce 1 občanského zákoníku

Rozhodování v oblasti změny jména skutečně přísluší pouze matričním úřadům. Příslušnost soudů je omezena pouze na situace, kdy po narození dítěte nelze provést matriční zápis, protože nedošlo ke shodě rodičů na jeho příjmení. Změna již v matrice zapsaného příjmení dítěte, spadá pouze do působnosti matričních úřadů a nelze pro pravomoc soudu o takovém návrhu nalézt oporu v právu hmotném ani právu procesním. Přesto Zvláštní senát zřízený podle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů v této věci soudy, které se často v rámci opatrovnického řízení snaží v dané věci rozhodnout, usměrňuje a vykládá § 862 odst. 1 OZ, takto: „*Pravomoc soudů určit příjmení osoby, vyplývající z § 862 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, nedopadá na případy změny příjmení, ale na situace, kdy po narození dítěte či určení otcovství k dítěti nelze provést matriční zápis příjmení dítěte do knihy narození, neboť nesezdání rodiče se o této otázce nedohodli.*²²⁵

Přestože je snaha soudů v dané věci je pravděpodobně i snahou o urychlení řízení, veřejná moc je omezena zásadou *enumerativnosti* veřejnoprávních pretenzí a soudy si nemohou, navzdory dobrému úmyslu na sebe převzít pravomoc svěřenou matričním úřadům.

²²⁴ Rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1002/19-2 ze dne 9. 10. 2019, bod 23.

²²⁵ Usnesení Zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb., č. j. Konf 23/2019-18 ze dne 27. 2. 2020, jedná se o ustálený výklad dále srov.: Usnesení Zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb., č. j. Konf 41/2018-25 ze dne 12. 2. 2019; Usnesení Zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb., č. j. Konf 7/2018-11 ze dne 21. 3. 2018; Usnesení Zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb., č. j. Konf 53/2017-12 ze dne 15. 5. 2018.

7.5 Změna osobního jména a příjmení v případě změny pohlaví

Jméno a příjmení v České republice odpovídá pohlaví dané fyzické osoby, a tak zákon počítá s úpravou této životní situace, a to v § 72 odst. 5 ZM. Zákon postupuje podle fází změny pohlaví, která je, jak je známo dlouhodobější záležitostí.

Nejprve se osobě podstupující změnu pohlaví umožňuje, aby v případě zahájení léčby změnila své jméno a příjmení na neutrální. V České republice je zákonný požadavek na soulad jména a pohlaví. V době změny pohlaví, je tento požadavek zákonodárcem zmírněn a umožňuje po dobu, kdy se pohlaví osoby mění, užívat jméno neutrální (obourodé). Toto ovšem podstoupit nemusí, jedná se pouze o možnost, ale je na ni právní nárok. Osobě stačí, aby matričnímu úřadu předložila potvrzení poskytovatele zdravotnických služeb o zahájení léčby pro změnu pohlaví, dále rodný list a předmětnou žádost o změnu.²²⁶ Pokud osoba vhodně zvolila toto neutrální jméno a příjmení, může u ní dojít k tomu, že druhý krok z hlediska změny nebude muset provést.

Další krok už je ovšem povinný, osoba, jejíž pohlaví bylo změněno, musí podat žádost o změnu jména a příjmení po dokončení léčby, aby došlo k souladu jména, příjmení a pohlaví.

Pokud krok při dokončení změny pohlaví není proveden samotnou osobou, která ji podstoupila, provede ho matrika sama. Nejprve změní příjmení do správného tvaru, aby bylo v souladu s pravidly, jméno nezapiše a dá pro jeho určení podnět soudu.²²⁷

²²⁶ DAUBNEROVÁ, Alena, op. cit. 84, s. 71–72.

²²⁷ Podle Henycha, by primárně měl správní orgán při nečinnosti vyzvat osobu, aby daný úkon provedla a postupovat podle § 2 až § 8 správního řádu v HENYCH, Václav, op. cit. 2, s. 272.

8 Jméno a podnikání

8.1 Souvislost jména a podnikání

Jméno člověka může být součástí názvu právnické osoby, člověk může pod svým jménem přímo podnikat a je možné nechat registrovat jméno člověka, či jeho část jako ochranou známku.

Užití jména člověka v kterékoliv z uvedených variant je speciálně upraveno zákonem, a to jak forma použití, tak i ochrana takto užitého jména. V oblasti ochrany pak dochází k překrývání různých možností ochrany, ta může být uplatněna dle § 78 OZ, ale u jednotlivých užití jména je dále uvedena speciální ochrana.

Zákonodárce se v občanském zákoníku snaží vyvážit ochranu práva na jméno a hodnoty, jež jméno propůjčuje právě například svým užitím v názvu obchodní firmy či právnické osoby. V českém občanském zákoníku je dle mého názoru této vyváženosti dosaženo, což dokážu na jednotlivých ustanoveních občanského zákoníku, které se předmětné problematiky týkají. Český zákonodárce se s vyvážením těchto zájmů vypořádal obstojně i v zákoně o ochranných známkách.

8.2 Použití jména člověka v názvu právnické osoby

Dle § 133 odst. 1 OZ může název právnické osoby obsahovat jméno člověka, ke kterému má tato právnická osoba zvláštní vztah. Používání jména člověka v názvu právnické osoby vyžaduje souhlas člověka, jehož jméno má být k tomu účelu užito.

Jméno je v tomto paragrafu myšleno ve smyslu významu jména daném občanským zákoníkem v § 77 odst. 1, jméno člověka je jeho osobní jméno, příjmení případně jeho další jména, a také rodné příjmení. Stejně tak je chráněn i pseudonym.²²⁸ Ochrana jména v názvu právnické osoby je vlastně speciálním druhem ochrany jména a pseudonymu, kterou jim poskytuje občanský zákoník v § 77 a následujících.

Zákonem není blíže stanoveno, co je „zvláštním vztahem“ myšleno. Vrchní soud v Praze definoval „zvláštní vztah“ takto: „*Jméno fyzické osoby užitá v obchodní firmě obchodní korporace (názvu právnické osoby) musí mít věcnou či logickou spojitost s obchodní korporací (právnickou osobou). Není žádný rozumný důvod, proč by určitá fyzická osoba (či i jen potenciálně existující jméno fyzické osoby) měla být jakkoliv*

²²⁸ JANOŠEK, Vladimír. Komentář k § 133. In: PETROV, Jan. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2019, s. 205. ISBN 978-80-7400-747-7.

*spojována s právnickou osobou, s níž nemá nic společného. Kritérium zvláštního vztahu je splněno u osob, jež jsou zakladateli či společníky (členy) obchodních korporací nebo jež určitou právnickou osobu přímo či nepřímo zaštitily nebo uvedly v život či veřejnou známost.*²²⁹ Soud ve své argumentaci klade důraz především na to, že případné jméno člověka v názvu právnické osoby obvykle asociuje spojitost fyzické osoby, jejíž jméno je užito, s právnickou osobou, v jejíž názvu se nachází. Pokud by podmínka zvláštního vztahu nebyla splněna, jednalo by se tedy dle výkladu soudu o klamavý název. Zpravidla se bude vztah právnické osoby a osoby, jejíž jméno bylo použito do názvu, posuzovat individuálně.²³⁰

Tímto se Vrchní soud v Praze nepřímo také negativně postavil k názvům právnických osob, které obsahují fiktivní, tedy vymyšlenou fyzickou osobu, z důvodu klamavosti.

Pro užití jména člověka v názvu právnické osoby je třeba souhlasu. V případě osoby žijící je potřeba souhlas přímo této osoby, pokud tato osoba zemřela dříve, než dala souhlas, vyžaduje se, aby jej v taxativním a přesně daném pořadí dal manžel, zletilý potomek či předek. Platí, že souhlas dávají přesně v tomto pořadí, to znamená, že pokud by manželka již byla po smrti, bylo by třeba žádat zletilého potomka, kdyby i ten byl po smrti, byl by žádán předek.

Pokud by bylo užito v názvu právnické osoby příjmení, mohou se obdobně jako dle § 78 odst. 3 OZ z důvodu důležitého zájmu na ochraně rodiny domáhat ochrany samostatně manžel nebo jiná osoba dotčenému blízká, přestože do jejich práva ke jménu přímo zasazeno nebylo. Odvolání může provést kdokoliv z oprávněných osob a v nezávislém pořadí. Toto právo mohou uplatnit i proti vůli osoby, která dala souhlas.²³¹

Ten, kdo má právo souhlas udělit, má také právo ho vzít zpět. Právo užívat jméno v názvu právnické osoby může být dáno na určitou dobu, mohou být ujednány i podmínky odvolání, ani jedna z uvedených podmínek nemusí být dodržena v případě, že odvolání je odůvodněno podstatnou změnou okolností či jiným rozumným důvodem. Odvolání souhlasu bez uvedených podmínek vede k tomu, že odvolávající je povinen

²²⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 203/2015 ze dne 1. 2. 2016

²³⁰ VEČERKOVÁ, Eva Komentář k § 423. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 878, 874. ISBN 978-80-7598-656-6.

²³¹ JANOŠEK, Vladimír. Komentář k § 133, op. cit. 228, s. 206.

nahradiť právnické osobě škodu z tohoto jednání vzniklou. V zákoně není upravena forma souhlasu, ani jeho odvolání.

Je-li jméno užíváno v názvu právnické osoby neoprávněně, lze se domáhat ochrany jména postupem podle § 78 OZ. V případě, že soud rozhodne, že je jména užíváno neoprávněně, uloží povinnost změnit název. Tímto rozhodnutím není dotčeno právo žádat i případné odčinění nemajetkové újmy.²³²

8.3 Podnikání pod vlastním jménem

Občanský zákoník vymezuje podnikatele poměrně široce v § 420 OZ pomocí znaků, tedy pomocí materiálního vymezení a v § 421 OZ formálně na základě zápisu podnikatele v obchodním rejstříku.²³³ Jméno podnikatele, pod kterým je zapsán v obchodním rejstříku, je obchodní firma. Podle § 45 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů mají povinnost se nechat zapsat do obchodního rejstříku fyzické osoby uvedené v § 43²³⁴ uvedeného zákona, které jsou podnikatelem podnikajícím na území České republiky, když výše jejich výnosů nebo příjmů snížených o daň z přidané hodnoty, je-li součástí výnosů nebo příjmů, dosáhla nebo přesáhla za 2 po sobě bezprostředně následující účetní období v průměru částku 120 000 000 Kč.

Pro ostatní podnikatele podnikající jako fyzické osoby je zápis do obchodního rejstříku dobrovolný a obchodní firmu tak nemají, na tyto podnikatele se vztahuje § 422 OZ, podle tohoto ustanovení podnikatel nemající obchodní firmu, právně jedná pod svým vlastním jménem.

Vlastní jméno podnikatele by mělo být jméno, jak ho definuje občanský zákoník v § 77 odst. 1, tedy jeho osobní jméno, případně další jména a jeho příjmení, ale i jeho rodné příjmení. Podle komentářové literatury by jméno, pod kterým může osoba podnikat, mělo být vykládáno široce, tak aby byl zahrnut i pseudonym, a to vzhledem k ochraně jména dle občanského zákoníku, který chrání i pseudonym, přestože v tomto

²³² Tamtéž, s. 206.

²³³ LASÁK, Jan. Komentář k § 420. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1605. ISBN 978-80-7400-529-9.

²³⁴ Těmito osobami jsou státní občani členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace a jejich rodinní příslušníci s oprávněním pobývat na území České republiky, státní občani třetího státu, kterému bylo v členském státě Evropské unie přiznáno právní postavení dlouhodobě pobývajících rezidenta a jejich rodinní příslušníci s oprávněním k dlouhodobému pobytu, a další fyzické osoby, které vzniklo právo podnikat podle živnostenského zákona nebo jiného zákona.

ustanovení není výslovně uveden. Komentář v tomto případě zmiňuje především umělecké profese, které právě pod pseudonymem obvykle vystupují. *Restriktivní* výklad zaměřený pouze na podnikání pod vlastním jménem, jak je definováno v § 77 odst. 1 OZ, by tyto profese nezahrnul. Na druhou stranu tímto existuje bohužel možnost klamání spotřebitelů, ta by ovšem mohla být vyřešena právě díky znění § 79 odst. 2 OZ, který ošetřuje platnost jednání pod pseudonymem.²³⁵

Podnikatel jednající při podnikání pod vlastním jménem může ke svému jménu připojit i dodatky, jenž blíže charakterizují jeho osobu nebo obchodní závod, ani jedno ovšem nesmí být klamavé. Důvodová zpráva k § 422 dále zdůrazňuje, že ochrana proti klamání spotřebitele je uvedena také u nekalé soutěže.²³⁶ Dodatky mohou být téměř jakékoliv, nesmí však být, jak již bylo uvedeno klamavé, vhodným příkladem je například rozšíření o dodatek ve smyslu profese (Petr Novák, truhlář) či na osobní bázi (Karel Novák, ml.), pakliže například podnikají pod vlastním jménem příbuzní a chtějí být rozlišeni. Dodatek tak může přispět i k rozlišení více osob stejného jména mezi sebou. Nesmí se jednat o čistě vymyšlený dodatek, který by podnikatele či závod blíže necharakterizoval. Tyto dodatky jsou založeny na faktické bázi, nikam se nezapisují a nemusí být tedy uváděny ani na žádných listinách. Jejich funkce má být, jak již bylo uvedeno čistě rozlišující.²³⁷

8.4 Jméno člověka součástí obchodní firmy

Jak již bylo uvedeno výše, fyzická osoba, která je podnikatelem, se může, v některých případech dokonce musí nechat zapsat do obchodního rejstříku. Dle § 423 OZ je jméno, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku, obchodní firmou. Jménem je opět myšleno jméno ve smyslu § 77 odst. 1 OZ, to znamená osobní jméno, příjmení případně jeho další jména, a také rodné příjmení.

Člověk se dle § 425 OZ zapíše do obchodního rejstříku pod obchodní firmou tvořenou zpravidla jeho jménem. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku připouští i obecně vžitý pseudonym a podobné alternativy.²³⁸ Dle současného občanského

²³⁵ PELIKÁN, Robert a PELIKÁNOVÁ, Irena. Komentář k § 422. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 873, 874. ISBN 978-80-7598-656-6.

²³⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362/0, k § 420 až § 422 OZ.

²³⁷ LASÁK, Jan. Komentář k § 422. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1613. ISBN 978-80-7400-529-9.

²³⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362/0, k § 423 až § 425 OZ.

zákoníku není již nutné, aby se vlastním jménem do obchodního rejstříku podnikatel zapsal. Své osobní jméno a příjmení však fyzická osoba musela mít v rámci své obchodní firmy zapsáno podle dnes již neplatného § 9 odst. 1, zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.²³⁹ Jméno užitě v obchodní firmě by v danou dobu ovšem mělo osobě patřit, tato zásada pravdivosti firmy je prolomena v případě, že ke změně jména dojde dodatečně.²⁴⁰ V občanském zákoníku je ošetřena změna jména v tom smyslu, že pokud se jméno osoby změní a ona nadále chce užívat své dřívější jméno jako firmu, což se může typicky stát v případě čerstvě vdaných žen, které nechtějí okamžitě měnit firmu, pod kterou začaly být známé, je to možné. Změna jména však musí být uveřejněna, aby nedošlo ke klamání. Tato možnost není z logického hlediska možná u osob podnikajících pod svým vlastním jménem dle § 422 OZ, tyto osoby, pokud změní své jméno, budou podnikat pod změněným vlastním jménem, opět si zde dovoluji uvést příklad uzavření manželství, následkem něž se změní ženino příjmení.

Zápis člověka do obchodního rejstříku pod jinou obchodní firmou, než tvořenou z jeho jména musí být rozlišen tak, aby bylo jasné, že se nejedná o obchodní firmu právnické osoby.

Do problematiky obchodní firmy a jména člověka zasahuje i § 427 OZ, týkající se převodu obchodní firmy. Obchodní firma může změnit svého vlastníka, a ten kdo ji nabude, musí mít k jejímu používání souhlas svého předchůdce nebo jeho právního nástupce a vyžaduje se, aby k obchodní firmě byl připsán údaj vyjadřující právní nástupnictví. Firma může být zděděna, na rozdíl od podnikání pod vlastním jménem, pakliže se obchodní firma jmenuje „Jízdní kola Karel Kopejtko“, je tato obchodní firma zděditelná a měla by být v případě dědění přejmenována tak, aby v ní byl údaj o právním nástupnictví. Zákon neuvádí, jak přesně má být právní nástupnictví formulováno, dodatek by tedy mohl být jakýkoliv. Případný nástupce by pouze musel doplnit dodatek tak, aby firma nebyla klamavá, a neobsahovala údaj o osobě, které firma už nepatří. Například „Jízdní kola Lukáš Kopejtko, dříve Karel Kopejtko“,

²³⁹ LASÁK, Jan. Komentář k § 425. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část* (§ 1–654). Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1622. ISBN 978-80-7400-529-9.

²⁴⁰ KALENSKÝ, Michal. Pravidla tvorby obchodní firmy fyzické osoby po rekodifikaci. *Právní rozhledy*. C.H. Beck, 2012, (22), 799-803. ISSN 1210-6410.

by jistě zachovalo původní firmu a dodatek by vyjadřoval, že firma je již někoho jiného.²⁴¹

S užíváním vlastního jména člověka v obchodní firmě právnické osoby může nastat komplikace, související s užitím jména člověka v názvu právnické osoby, je zde ovšem mimo § 133 OZ speciální úprava v § 428 OZ pro užití jména v obchodní firmě. Souhlas s užitím jména člověka v obchodní firmě právnické osoby má právo ten, kdo k tomu má závažný důvod, odvolat. Závažný důvod je takový, na jehož základě již nelze po osobě spravedlivě požadovat, aby její jméno bylo využíváno v obchodní firmě, jako příklad občanský zákoník v daném ustanovení uvádí změnu převažující povahy podnikání právnické osoby či změnu vlastnické struktury obchodní korporace.²⁴² Jsou-li splněny uvedené podmínky, má právo souhlas odvolat i právní nástupce osoby, která souhlas udělila. Specifikum ohledně obchodní firmy, oproti právnické osobě nezapsané v obchodním rejstříku, spočívá v možnosti uplatnění prostředku dle § 9 odst. 1 zákona 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů. Uvedené ustanovení umožňuje zápis ve veřejném rejstříku, odstranit tak, že rejstříkový soud nejprve vyzve zapsanou osobou ke zjednání nápravy a pokud podnikatelská právnická osoba ve stanovené lhůtě nápravu nezjedná, a je-li tento postup v zájmu ochrany třetích osob, může ji soud i bez návrhu zrušit s likvidací. Zde by důvodem byla ochrana člověka, jehož jméno bylo v obchodní firmě právnické osoby užito, i když souhlas s užitím jména v názvu firmy byl oprávněnou osobou odvolán.²⁴³

Problematika obchodní firmy obsahující jméno osoby vyplývá z toho, že s firmou se dá obchodovat a jméno dané osoby je obvykle tím, co vytváří hodnotu dané firmy. Hodnota firmy má vliv i na samotnou cenu závodu.²⁴⁴ Jedná se zde tedy

²⁴¹ LASÁK, Jan. Komentář k § 427. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1627. ISBN 978-80-7400-529-9.

²⁴² Pod vlastním jménem často vystupují advokáti, kteří mají právní firmy obsahující jejich jméno, příkladem z českého prostředí může být advokátní kancelář Havel, Holásek & Partners s.r.o., advokátní kancelář, která se po odchodu jednoho ze společníků změnila jméno obchodní firmy na HAVEL & PARTNERS s.r.o., advokátní kancelář, uveřejněno například: Název advokátní kanceláře Havel, Holásek & Partners se od příštího roku změní na HAVEL & PARTNERS. *EPRAVO.CZ* [online]. Praha, 2017, 6. 9. 2017 [cit. 2021-5-27]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/nazev-advokatni-kancelare-havel-holasek-partners-se-od-pristiho-roku-zmeni-na-havel-partners-106370.html>

²⁴³ LASÁK, Jan. Komentář k § 428. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1631. ISBN 978-80-7400-529-9.

²⁴⁴ VEČERKOVÁ, Eva. Komentář k § 423.op. cit. 230, s. 877.

o poměrování případné možnosti ztráty hodnoty firmy s ohledem na změnu názvu právnické osoby a ochranu a právo na jméno dané osoby.²⁴⁵

8.5 Vyvolání nebezpečí záměny užitím jména osoby jakožto nekalé soutěže

Ochranu jména člověka užívaného pro podnikatelské účely najdeme i v oblasti nekalé soutěže, konkrétně v § 2981 OZ týkajícím se vyvolání nebezpečí záměny. Kdo užije jména osoby, užívaného již po právu jiným soutěžitelem a vyvolá tím nebezpečí záměny, naplní tím skutkovou podstatu tohoto nekalosoutěžního jednání.

Obchodní zákoník, chránil pouze obchodní firmu a právnickou osobu, jejichž jméno mohlo být klamavě užito jiným soutěžitelem. Současný občanský zákoník chrání jak užití jména fyzické osoby, která je podnikatelem, tak fyzické osoby, která jím není. Ochrana před nekalosoutěžním jednáním v oblasti jména se tedy oproti původní úpravě rozšířila a zkonkretizovala.²⁴⁶ Následně může oprávněná osoba uplatnit nároky proti rušiteli podle § 2988 OZ.

8.6 Jméno člověka jako součást ochranné známky

Ochranná známka je dle § 1 zákona č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochranných známkách“) označení, které umožňuje odlišení výrobků a služeb jedné osoby, od výrobků nebo služeb jiné osoby a toto označení musí být vyjádřeno v rejstříku ochranných známek způsobem, umožňujícím příslušným orgánům a veřejnosti jasně a přesně určit předmět ochrany poskytnuté vlastníkovvi ochranné známky. Možnost použití jména člověka jako ochranné známky je v zákoně o ochranných známkách uvedena v § 1a. V případě jmen se tedy zpravidla jedná o slovní ochrannou známku.

Registrace jména, jeho části či jako součást slovního spojení ochrannou známkou byla typická spíše pro podnikatele, kteří pod svým jménem vyráběli výrobky či nabízely své služby. V posledních letech je tento krok na vzestupu u slavných osobností, ty si obvykle nechají zaregistrovat ochrannou známku obsahující část či je

²⁴⁵ VEČERKOVÁ, Eva. Komentář k § 428. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 919. ISBN 978-80-7598-656-6.

²⁴⁶ ONDREJOVÁ, Dana. *Nekalá soutěž v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 161–168.

pouze z jejich jména ve chvíli, kdy jejich jméno má jistý věhlas. Tyto slavné osoby, poté takto využívají již známého jména k různým podnikatelským aktivitám, například tedy vytvoření vlastních řad produktů či připojení jména k rozličným typům služeb. Z českého prostředí využili možnosti registrace svého slavného osobního jména a příjmení jako slovní ochranné známky, zpěvák Karel Gott, herečka Jiřina Bohdalová, zpěvačka Helena Vondráčková.²⁴⁷ Znamý český sportovec Jaromír Jágr používá své příjmení ve spojení s jeho hokejovým číslem na dresu „JÁGR 68“, a toto má zaregistrované jako slovní ochranou známku.²⁴⁸

Zákonem č. 286/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochranných známkách), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví (zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví), a zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, účinným od 1. 1. 2019, došlo k novelizaci zákona o ochranných známkách, a to z důvodu transpozice směrnice Evropského parlamentu a Rady EU č. 2015/2436 ze dne 16. prosince 2015 (dále jen „směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436“), kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách.²⁴⁹

Dle důvodové zprávy²⁵⁰ mezi hlavní cíle novely zákona o ochranných známkách patří: „*upřesnění úpravy obrany vlastního jména ve vztahu k ochranné známce*“.²⁵¹ A tento cíl novela dle mého názoru naplnila. V ustanoveních týkajících se jména, která

²⁴⁷ KAREL GOTT, slovní ochranná známka, číslo přihlášky 14952774, datum zápisu Evropské unie pro duševní vlastnictví 7. 4. 2016; JIŘINA BOHDALOVÁ, slovní ochranná známka, číslo zápisu 335556, datum zápisu Úřadem průmyslového vlastnictví 3. 1. 2014; HELENA VONDRÁČKOVÁ, slovní ochranná známka, číslo zápisu 284194, datum zápisu Úřadem průmyslového vlastnictví 25. 9. 2006

²⁴⁸ Číslo ochranné známky je 277754, datum zápisu Úřadem průmyslového vlastnictví 22. 12. 2005.

²⁴⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 ze dne 16. prosince 2015, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách. Úřední věstník, 23. 12. 2015, L 336, s. 1–26.

²⁵⁰ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 286/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochranných známkách), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví (zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk 168/0.

²⁵¹ Tamtéž, III. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy a identifikace problémů, cílů, kterých má být dosaženo a rizik spojených s nečinností, i) Změna zákona o ochranných známkách.

jsou uvedena níže došlo ke konkretizaci a zpřehlednění možností obrany vlastního jména.

Ochranu jména člověka v zákoně o ochranných známkách nalezneme v § 7 odst. 1 písm. f), ten fyzické osobě, jejíž právo na jméno by mohlo být dotčeno přihlašovaným označením, popřípadě osobě oprávněné uplatňovat tato práva, umožňuje podat námítky proti přihlašovanému označení. Ochraná známka na základě těchto námitek nebude do rejstříku zapsána. Vzhledem ke znění ustanovení, které ochraňuje i projevy osobní povahy a vlastní podobu, bývá pod právo na jméno v tomto případě zařazen i pseudonym.²⁵²

Ochrana práva na jméno je dále v § 10 odst. 1 písm. a) zákona o ochranných známkách. Omezení účinků ochranné známky je možné v tom případě, pokud třetí osoba užívá v souladu s obchodními zvyklostmi a zásadami poctivého obchodního styku. Za splnění této podmínky, není vlastník ochranné známky oprávněn zakázat třetím osobám, pokud se samozřejmě jedná o fyzické osoby, užívat v obchodním styku jejich jméno a příjmení nebo adresu. V praxi by se jednalo o situaci, kdy by se vlastník zapsané ochranné známky chtěl případně domáhat, aby se třetí osoba, v tomto případě fyzická, zdržela užívání svého osobního jména a příjmení. Kdyby toto žádala dodržovat osoba s frekventovaným jménem, například Jan Novák, tak by uskutečnění tohoto omezení s ohledem na frekventovanost jména bylo prakticky nemožné.

Nejvyšší soud se ochrannou známkou a příjmením zabýval v usnesení sp. zn. 23 Cdo 3608/2016 ze dne 14. 12. 2016. V uvedeném případě se jedná o příjmení shodné s pojmenováním věci, konkrétně „Zvonek“, a tento fakt měl vliv i na rozhodování soudu.

Jednalo se o ochrannou známku podnikatele s příjmením Zvonek ze Zlína, který dále vlastnil ve Zlíně společnost AGENTURA ZVONEK cz s. r. o., a Realitní agentura Zvonek, s. r. o. Domáhal se, aby společnost Realitní společnost ZVONEK, s. r. o., sídlící v Kroměříži, byla uložena povinnost zdržet se v obchodním styku užívání označení obsahující slovní prvek „ZVONEK“ pro služby v oblasti realitní činnosti, dále uložení povinnosti stáhnout z trhu veškeré reklamní a propagační materiály pro služby v oblasti realitní činnosti obsahující slovní prvek „ZVONEK“, a také uložení povinnosti

²⁵² DE KORVER, Zuzana. Komentář k § 7. In: HORÁČEK, Roman, BISKUPOVÁ, Eva, DE KORVER, Zuzana. *Práva na označení a jejich vymáhání*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 81. ISBN 978-80-7400-569-5.

provést změnu obchodní firmy žalované tak, aby slovo „ZVONEK“ neobsahovala. Pan Zvonek žádal i vydání bezdůvodného obohacení. Tyto nároky uplatnil podnikatel pan Zvonek z titulu práv majitele ochranné známky a z titulu zásahu do svých osobnostních práv. Společnosti pana Zvonka nároky uplatnily jednak z titulu ochrany obchodní firmy a rovněž z titulu práv k ochranné známce, kterou byly oprávněny užívat na základě licenční smlouvy jeho společnosti. Užívání označení „ZVONEK“ v obchodní firmě žalované společnosti považoval pan Zvonek rovněž za nekalosoutěžní jednání. Přestože Realitní společnost ZVONEK, s.r.o., užívala tento svůj název již 17 let. Soud dále zdůraznil, že slovo „ZVONEK“ neužívá pan Zvonek při podnikatelské činnosti jako svoje příjmení, ale v jeho běžném, tedy věcném významu.²⁵³ A ochranná známka pana Zvonka je zapsána pouze jako slovo Zvonek, nejedná se o slovní spojení jeho jména a příjmení.²⁵⁴

Závěr Nejvyššího soudu byl jednoznačně takový, že „[ú]vaha soudu, že žalobce svá práva plynoucí z označení „ZVONEK“, které je jednak jeho příjmením a jednak je formálně chráněno jako žalobcova slovní ochranná známka, uplatňuje v rozporu s dobrými mravy, není zjevně nepřiměřená, jestliže slovní prvek ZVONEK je slovo druhové, slovní ochranná známka ZVONEK sama o sobě velkou rozlišovací způsobilost nemá, a k dalšímu rozmělnění její rozlišovací způsobilosti přispěl žalobce svou dlouhodobou nečinností sám.“²⁵⁵

V tomto případě se plně ztotožňuji s názorem Nejvyššího správního soudu, že ochrana příjmení, které je zároveň druhovým slovem, nejen příjmením je značně problematická a může být takto hodnocena v rozporu s dobrými mravy. Zvláště se s tímto názorem ztotožňuji v případě, kdy byl majitel ochranné známky dlouho nečinný jako v uvedeném případě. V českém jazyce jsou prakticky všechna příjmení odvozena od běžných podstatných (Kopejtko) či přídavných jmen (Černý). Aby mohly být uplatněny námitky proti přihlašovanému označení a ochranná známka na základě těchto námitek nebyla do rejstříku zapsána, mělo by dle mého názoru být předmětné jméno člověka takové, aby skutečně nebylo pochyb, že se jedná o jednu individualizovanou osobu, to znamená minimálně jméno a příjmení. Uznávám ovšem, že mohou existovat osoby se skutečně jedinečným příjmením, které si například samy vymyslely, a jejich

²⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3608/2016 ze dne 14. 12. 2016

²⁵⁴ ZVONEK, slovní ochranná známka, číslo zápisu 201112, datum zápisu Úřadem průmyslového vlastnictví 26. 6. 1997.

²⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3608/2016 ze dne 14. 12. 2016

příjmení poté skutečně označuje pouze je. Tento problém vyvstává především u ochranných známek, které jsou pouze slovní a jejich rozlišovací schopnost v případě užití běžného příjmení, případně jména a příjmení snižuje jejich odlišovací vlastnost.

8.6.1 Ochranné známky v právu Evropské unie a v judikatuře Soudního dvora

Již jsem se v souvislosti se zákonem o ochranných známkách zmínila o směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436. Úprava ochranných známek spadá do působnosti Evropské unie a spadala i již do působnosti Evropského hospodářského společenství. Směrnice harmonizují ustanovení hmotného práva ochranných známek v oblastech, jejichž rozdílnost by mohla být na překážku společnému vnitřnímu trhu. Zároveň není dle orgánů Evropské unie nutné sjednotit právní úpravy ochranných známek v plném rozsahu, sjednocování proto probíhá směrnicemi.²⁵⁶

Tato oblast je upravována směrnicemi dlouhodobě, a právě s ohledem na první směrnici Rady 89/104/EHS ze dne 21. prosince 1988, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách (dále jen „směrnice Rady 89/104/EHS“), vyvstaly k jejímu výkladu i dva případy, které se týkaly právě jména a ochranné známky, tyto případy rozvedu níže.

Uvedená směrnice byla zrušena a nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES ze dne 22. října 2008, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách (dále jen „směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES“). Tato směrnice, která z velké části převzala předchozí znění, byla opět zrušena a nahrazena. V současnosti je platná směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 ze dne 16. prosince 2015, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách, ta se od předchozích směrnic liší již výrazněji.

Pro doplnění informací ohledně Evropské unie a ochranných známek uvádím, že existuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001 ze dne 14. června

²⁵⁶ Srov. odůvodnění přijetí směrnice Rady 89/104/EHS ze dne 21. prosince 1988, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách. Úřední věstník, 11. 2.1989, L 40, s. s. 92–98. (dále jen „směrnice Rady 89/104/EHS“), Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/95 / ES ze dne 22. října 2008 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se ochranných známek. Úřední věstník, 8. 11. 2008, L 299, s. 25–33. (dále jen „směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES“), směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU)2015/2436).

2017 o ochranné známce Evropské unie²⁵⁷. Osobní jméno může být součástí ochranné známky Evropské unie dle článku 4 předmětného nařízení. Jména člověka se týká článek 14 odst. 1 písm. a) a odst. 2 daného článku, je zde obdobná úprava jako v § 10 odst. 1 písm. a) zákona o ochranných známkách. Dále je v oblasti jména člověka relevantní článek 60 odst. 2 písm. a), ten odpovídá § 7 odst. 1 písm. f) zákona o ochranných známkách.

Jméno člověka užití v ochranné známce řešil Soudní dvůr již dvakrát. Poprvé ve věci C-404/02 *Nichols plc proti Registrar of Trade Marks*²⁵⁸ a podruhé ve věci C-259/04 *Elizabeth Florence Emanuel proti Continental Shelf 128 Ltd.*²⁵⁹

8.6.1.1 C-404/02 *Nichols plc proti Registrar of Trade Marks*

První byla předběžná otázka, která vyvstala ve sporu *Nichols plc proti Registrar of Trade Marks*²⁶⁰ (řediteli úřadu pro zápis ochranných známek ve Spojeném království), týkala se výkladu čl. 3 odst. 1 písm. b) a čl. 6 odst. 1 písm. a) směrnice Rady 89/104/EHS.

Článek 3 odst. 1 písm. b) směrnice Rady 89/104/EHS uváděl, že do rejstříku nebudou zapsány, a jsou-li zapsány budou prohlášeny za neplatné ochranné známky, které postrádají rozlišovací způsobilost.²⁶¹

Článek 6 odst. 1 písm. a) směrnice Rady 89/104/EHS uváděl, že ochranná známka neopravňuje majitele, aby zakázal třetí osobě užívat v obchodním styku své jméno a adresu, pokud je užívá v souladu s poctivými zvyklostmi v průmyslu nebo v obchodě.²⁶²

²⁵⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001 ze dne 14. června 2017 o ochranné známce Evropské unie. Úřední věstník, 16. 6. 2017, L 154, s. 1–99.

²⁵⁸ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 16. 9. 2004 ve věci C-404/02, *Nichols plc proti Registrar of Trade Marks.*, ECLI:EU:C:2004:538.

²⁵⁹ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 30. 3. 2006 ve věci C-259/04, *Elizabeth Florence Emanuel proti Continental Shelf 128 Ltd.*, ECLI:EU:C:2006:215.

²⁶⁰ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 16. 9. 2004 ve věci C-404/02, *Nichols plc proti Registrar of Trade Marks.*, ECLI:EU:C:2004:538, bod 1.

²⁶¹ Obsah tohoto článku je v platné směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 obsažen v článku 4 odst. 1 písm. b).

²⁶² Obsah tohoto článku je v platné směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 obsažen v článku 14, odst. 1 písm. a), je v něm pouze upřesněno, že se musí jednat o fyzickou osobu.

Zápis jména jako ochranné známky umožňovala směrnice Rady 89/104/EHS v článku 2, toto označení dle ní muselo být způsobilé odlišit zboží nebo služby jednoho podniku od zboží nebo služeb jiných podniků.²⁶³

Jádrem předběžné otázky dle Soudního dvora bylo „*za jakých podmínek má být v rámci čl. 3 odst. 1 písm. b) směrnice 89/104/EHS posouzena existence nebo neexistence rozlišovací způsobilosti ochranné známky tvořené příjmením, zvláště pokud je toto příjmení rozšířené, a má-li okolnost, že účinky zápisu ochranné známky jsou omezeny na základě čl. 6 odst. 1 písm. a) směrnice, vliv na toto posouzení.*“²⁶⁴

Uvedená společnost žádala zápis rozšířeného příjmení jako ochranné známky pro určité výrobky, konkrétně se jednalo o automaty, a dále o potraviny a nápoje, které tyto automaty distribuovaly. Registrar of Trade Marks umožnil registraci ochranné známky pro automaty, ale pro potraviny a nápoje ji s ohledem na nízkou rozlišovací schopnost zamítl. Jako důvod zamítnutí uvedl, že příjmení Nichols je ve Spojeném království dle informací z londýnského telefonního seznamu příliš běžné příjmení, aby mělo dostatečnou rozlišovací schopnost. Naproti tomu zápis pro automaty zdůvodnil tak, že trh je menší, a proto je zápis možný.²⁶⁵

Soudní dvůr rozhodl, že „*[...] posouzení existence či neexistence rozlišovací způsobilosti ochranné známky tvořené příjmením, a to dokonce i rozšířeným, v rámci čl. 3 odst. 1 písm. b) první směrnice Rady 89/104/EHS ze dne 21. prosince 1988, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách, musí být provedeno v konkrétním případě podle kritérií použitelných na jakékoliv označení uvedené v článku 2²⁶⁶ zmíněné směrnice ve vztahu jednak k výrobkům a službám, pro něž je zápis žádán, a jednak ke vnímání zúčastněného okruhu osob. Okolnost, že účinky zápisu ochranné známky jsou omezeny na základě čl. 6 odst. 1 písm. a) téže směrnice, nemá vliv na toto posouzení.*“²⁶⁷

Soudní dvůr se přiklání k myšlence, že přestože se může jednat o jméno běžné, nemůže být jeho zápis jako ochranné známky či její součásti posuzován dopředu tak,

²⁶³ Obsah tohoto článku je v platné směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 obsažen v článku 3 písm. a) a rozšířen o písm. b), které ho rozšiřuje o požadavek, aby označení bylo vyjádřeno v rejstříku způsobem, který příslušným orgánům a veřejnosti umožňuje jasně a přesně určit předmět ochrany poskytnuté vlastníkovu ochranné známky.

²⁶⁴ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 16. 9. 2004 ve věci C-404/02, *Nichols plc proti Registrar of Trade Marks.*, ECLI:EU:C:2004:538, bod 17.

²⁶⁵ Tamtéž, bod 8-10.

²⁶⁶ Obsah tohoto článku je v platné směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 obsažen v článku 3.

že nebude mít rozlišovací schopnost pouze z důvodu užití běžného jména. Soud skutečně musí posuzovat rozlišovací schopnost ve vztahu k výrobkům a službám a vnímání zúčastněného okruhu osob. Možnost zápisu ochranné známky obsahující jméno má být posuzován jako kterákoliv jiná ochranná známka, bez ohledu na možné hrozící omezení účinků ochranné známky.

8.6.1.2 C-259/04 Elizabeth Florence Emanuel proti Continental Shelf 128 Ltd.

Druhý případ se týkal sporu Elizabeth Florence Emanuel proti Continental Shelf 128 Ltd., a zde se opět jednalo o předběžnou otázku ohledně výkladu čl. 3 odst. 1 písm. g) a čl. 12 odst. 2 písm. b) směrnice Rady 89/104/EHS.²⁶⁸

Článek 3 odst. 1 písm. g) směrnice Rady 89/104/EHS uváděl, že do rejstříku nebudou zapsány a jsou-li zapsány, budou prohlášeny neplatnými ochranné známky, které by mohly klamat veřejnost, např. pokud jde o povahu, jakost nebo zeměpisný původ zboží nebo služby.²⁶⁹

Článek 12 odst. 2 písm. b) směrnice Rady 89/104/EHS uváděl, že majitel ochranné známky může být zbaven svých práv, jestliže známka po dni, ke kterému byla zapsána v důsledku užívání majitelem nebo s jeho souhlasem pro zboží nebo služby, pro které byla zapsána, může vést ke klamání veřejnosti, zejména pokud jde o povahu, jakost nebo zeměpisný původ tohoto zboží nebo těchto služeb.²⁷⁰

Módní návrhářka svatebních oděvů E. F. Emanuel (dále jen Emanuel), vytvořila v roce 1990 společnost pod názvem „Elizabeth Emanuel“. O šest let později paní Emanuel založila společně s další společností společnost Elizabeth Emanuel Plc (dále jen „EE Plc“). Paní Emanuel na tuto společnost převedla svou činnost, včetně veškerých aktiv podniku, klientely, i přihlášku k zápisu ochranné známky „Elizabeth Emanuel“ zapsanou v roce 1997. Ještě v daném roce došlo k dalšímu převodu, na další společnost, která se poté stala společností Elizabeth Emanuel International Ltd (dále jen „EE International“), uvedená společnost paní Emanuel zaměstnala, ta ovšem po měsíci skončila. Následující měsíc EE International převedla zapsanou ochrannou známku na

²⁶⁷ Tamtéž, bod 34.

²⁶⁸ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 30. 3. 2006 ve věci C-259/04, *Elizabeth Florence Emanuel proti Continental Shelf 128 Ltd.*, ECLI:EU:C:2006:215, bod 1.

²⁶⁹ Obsah tohoto článku je v platné směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 obsažen v článku 4 odst. 1 písm. g).

jinou společností, Oakridge Trading Ltd (dále jen „Oakridge“). Dne 18. března 1998 Oakridge podala přihlášku, aby byla zapsána ochranná známka „ELIZABETH EMANUEL“ psaná s velkými písmeny a původní ochranná známka se stejným textem psaná v podobě „Elizabeth Emanuel“ byla zrušena. Byly ovšem podány námitky a následně návrh na zrušení, obojí bylo zamítnuto. Důvodem zamítnutí bylo, že i když došlo ke klamání veřejnosti, vzhledem k odchodu paní Emanuel ze společnosti žádající o zápis ochranné známky s jejím jménem, se jednalo o nevyhnutelný následek převodu společnosti.²⁷¹

Soudní dvůr se k dané problematice postavil takto, „[z]ápis ochranné známky odpovídající jménu tvůrce a prvního výrobce zboží nesoucího tuto ochrannou známku nelze na základě této jediné zvláštnosti zamítnout z důvodu, že by tato ochranná známka mohla klamat veřejnost ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. g) směrnice Rady 89/104/EHS ze dne 21. prosince 1988, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách, zejména když klientela spojená s uvedenou ochrannou známkou, dříve zapsanou v jiné grafické podobě, byla převedena společně s podnikem vyrábějícím zboží, na které se ochranná známka vztahuje.“²⁷²

Na druhou stranu Soud uvádí, že „[m]ajitel ochranné známky odpovídající jménu tvůrce a prvního výrobce zboží nesoucího tuto ochrannou známku nemůže být na základě této jediné zvláštnosti zbaven svých práv z důvodu, že by uvedená ochranná známka mohla klamat veřejnost ve smyslu čl. 12 odst. 2 písm. b) směrnice [Rady] 89/104, zejména když klientela spojená s touto ochrannou známkou byla převedena společně s podnikem vyrábějícím zboží, na které se ochranná známka vztahuje.“²⁷³

Soudní dvůr mimo to poznamenal, že vnitrostátní soud musí posoudit, zda zápisem ochranné známky „ELIZABETH EMANUEL“ předmětná společnost nechce ve spotřebitelích vyvolat dojem, že Elizabeth Emanuel nadále pro společnost pracuje. Uvedený postup by dle Soudního dvora mohl být považován za lstivý, avšak nezakládá důvod klamání ve smyslu článku 3 směrnice Rady 89/104/EHS.²⁷⁴ Soudní dvůr upřednostňuje společnost vyrábějící produkt z toho důvodu, že jakost,

²⁷⁰ Obsah tohoto článku je v platné směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 obsažen v článku 20 písm. b).

²⁷¹ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 30. 3. 2006 ve věci C-259/04, *Elizabeth Florence Emanuel proti Continental Shelf 128 Ltd.*, ECLI:EU:C:2006:215, bod 5-10.

²⁷² Tamtéž, bod 51.

²⁷³ Tamtéž, bod 52.

²⁷⁴ Tamtéž, bod 50.

původ a vlastnosti zůstávají zaručeny výrobcem, a ne fyzickou osobou, s níž je ochranná známka spojena z důvodu převodu ochranné známky na společnost.²⁷⁵ Ve chvíli převodu vlastnictví tak došlo ke ztrátě kontroly nad ochranou známkou ze strany paní Emanuel, navzdory tomu, že obsahuje její jméno.

²⁷⁵ Tamtéž, bod 48 a 49.

Závěr

Cílem práce bylo postihnout komplexní právní úpravu jména člověka v soukromém právu. Tento cíl dle mého názoru práce naplňuje.

Práce se soustřeďuje na jméno člověka v soukromém právu, jméno má ovšem přesah do práva veřejného, především do zákona o matrikách, ve kterém zákonodárce upravuje pravidla určení jména člověka. Stejně tak neexistuje ostrá hranice ve smyslu, že by jméno bylo upraveno či chráněno pouze vnitrostátním právem. Především právní úpravu určování jména v současnosti ovlivňuje právo Evropské unie. Přesto, že se jedná o právní úpravu vlastní jednotlivým státům, Soudní dvůr dovedl svou pravomoc v této oblasti rozhodovat vzhledem k tomu, že různá právní úprava určování jména v jednotlivých státech se může stát překážkou volného pohybu osob. Mimoto Evropská unie uznává právo na speciální ochranu jména, například v zákoně o ochranných známkách, a to v souvislosti s vnitřním trhem a volným pohybem zboží.

V osmi částech je komplexně představena právní úprava jména člověka včetně jeho ochrany. První část vymezuje význam jména člověka, je rozebrán význam jména pro člověka, ale i význam samotného pojmu „jména“, který zákonodárce ve spojení s člověkem užívá v různém významu, tento jev je způsoben především potřebou využití pojmu „jméno“ v různých částech občanského zákoníku, terminologii v mezinárodních smlouvách neberoucí ohled na vnitrostátní využití tohoto pojmu, ale i potřebám užití v různých zákonech. Druhá část prochází historií vývoje jména ve starověkém Římě a následně na území českých zemí. Historická část přináší především vzhled do vývoje vnímání jména člověka ze strany státu a vývoj omezení podoby jména člověka ze strany státu, který využil jméno člověka k evidenci a identifikaci, a proto se snažil zajistit jistou jednotnost v pojmenovávání svých občanů. Třetí část se snaží přiblížit, co je obsahem práva na jméno a jeho vnitrostátní a mezinárodní pojetí. Vnitrostátní právo se více soustřeďuje na statusovou rovinu práva na jméno a jeho ochranu, naopak mezinárodní úmluvy se soustředí především na rovinu přirozenoprávní a její ochranu. Čtvrtá část se soustředí na ochranu samotného práva na jméno v souladu s úpravou v občanském zákoníku. Je zde předložena varianta nejširšího možného výčtu prostředků ochrany, ale i náhrady, kterou v současnosti odborníci v této oblasti navrhují. Právě tato část je nejkontroverznější částí celé práce vzhledem k neshodám panujícím v důsledku změny přinesené současným občanským zákoníkem oproti občanskému zákoníku

z roku 1964, který zahrnoval jméno mezi ostatní osobnostní práva. Vzhledem k vyjmutí jména z ostatních osobnostních práv, s nimiž bylo v původní úpravě velmi dlouho jméno spojeno, nebyla řešena jeho ochrana samostatně, ale spíše v souvislosti s ostatními osobnostními právy. Části pátá, šestá a sedmá se věnují právní úpravě určení jednotlivých částí jména člověka a jejich změně. Tyto části pracují s právní úpravou občanského zákoníku, navazují na ni právní úpravu zákona o matrikách a současně je výklad doplněn o relevantní judikaturu Soudního dvora. Právě v těchto třech částech práce je nejvíce patrný vliv evropského práva na vnitrostátní právní úpravu. Soudní dvůr se nesnaží o sjednocení pravidel určování jména v jednotlivých státech, ale snaží se o jisté prolomení v určování jmen v tom ohledu, aby nezpůsobovalo problémy volnému pohybu osob. Poslední část práce představuje situace, kdy se jméno propojuje s podnikáním a ukazuje, jak může být v této oblasti chráněno, přičemž poukazuje především na vhodné vyvážení mezi ochranou práva na jméno osoby a hodnotou, kterou přináší v případě užití pro podnikání.

Jméno člověka není nikterak nový pojem, je s lidstvem spojen už velmi dlouho, ale jeho právní úprava se silně vyvíjí. Osobně si myslím, že právní vývoj úpravy jména člověka jako takového bychom mohli graficky znázornit jako kruh. Na počátku právně nikdo jméno neupravoval ani neomezoval, později docházelo v historii jak k omezení možností volby jmen, tak jejich počtu v souvislosti se zájmem států na jejich zápisu při evidencích obyvatel. Dnes naopak opět dochází v mnohých státech k rozvolňování právní úpravy jmen.

Tento vývoj, s důrazem na žádost snížení omezení v oblasti volby jména člověka přikládám globalizaci a společenskému vývoji. Globalizace přináší větší propojení světa, lidé pracují v zahraničí, ale s cizími státními příslušníky vstupují i do manželství, nebo registrovaného partnerství, následkem čehož žádají například ženy zápis příjmení bez typické české koncovky -ová nebo častější zápis jmen dětí cizího původu. Další skutečností ovlivňující žádost o snížení legislativních omezení volby jmen, je prostá inspirace zahraničními právními předpisy, které jsou v mnohých státech volnější než v České republice. V oblasti společenského vývoje se jedná především o zrovnoprávnění volby společného příjmení pro homosexuální páry s heterosexuálními páry, pokud jde o příjmení.

V době psaní této práce byly aktuální především otázka společného příjmení pro registrované partnery a problematika příjmení žen v mužském tvaru. Možnost změny

příjmení ženy do nepřechýleného tvaru bez jakýkoliv dalších podmínek v den uzavření práce prošla třetím čtením v Poslanecké sněmovně a aktuálně míří do Senátu. České ženy tak v blízké době s vysokou pravděpodobností již budou moci zvolit příjmení bez koncovky -ová, bez ohledu na jakékoliv podmínky.

Seznam použitých zkratk

občanský zákoník z roku 1964

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

občanský zákoník / OZ

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon o matrikách / ZM

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně souvisejících zákonů

zákon o ochranných známkách

Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochranných známkách)

Listina základních práv a svobod / Listina

Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky

EU

Evropská unie

SFEU

Smlouva o fungování Evropské unie

ES

Smlouva o založení Evropského společenství

směrnice Rady 89/104/EHS

směrnice Rady 89/104/EHS ze dne 21. prosince 1988, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách

směrnice Rady 2000/43/ES

Směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000 kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ.

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES ze dne 22. října 2008, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách

směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436

směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 ze dne 16. prosince 2015, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách

Soudní dvůr

Soudní dvůr Evropské unie

Seznam použitých zdrojů

1. Literatura včetně odborných článků

- DAUBNEROVÁ, Alena. *Matriční činnost po účinnosti nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-930-4.
- HENYCH, Václav. *Zákon o matrikách: s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-525-8.
- HORÁČEK, Roman, BISKUPOVÁ, Eva, DE KORVER, Zuzana. *Práva na označení a jejich vymáhání*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 81. ISBN 978-80-7400-569-5.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině / Zákon o registrovaném partnerství*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-061-4.
- HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2.
- CHALOUPKOVÁ, Helena, HOLÝ, Petr a URBÁNEK, Jiří. *Mediální právo: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2019, s. 341. ISBN 978-80-7400-725-5.
- KALENSKÝ, Michal. Pravidla tvorby obchodní firmy fyzické osoby po rekodifikaci. *Právní rozhledy*. C.H. Beck, 2012, (22), 799-803. ISSN 1210-6410.
- KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?: původ, význam, pravopis, výskyt a obliba, kalendář : informace o jménech afrických a asijských*. 6., aktualizované a podstatně rozšířené vydání. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2656-9.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.
- ONDREJOVÁ, Dana. *Nekalá soutěž v novém občanském zákoníku*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-522-0.
- PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-747-7.
- POLIŠENSKÁ, Petra, FEBEROVÁ, Radka a STUHLÍK, Zdeněk. *Rodinné právo - právní postavení dítěte*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-442-5.
- SKŘEJPEK, Michal. *Latinsko-český slovníček římského práva*. 2., rozš. vyd., (Ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 1. vyd.). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-387-2.
- SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-566-1.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a Jana SVEJKOVSKÁ. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-423-0.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-656-6.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-457-6.

TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-748-4

ÜRÖGDI, György. *Tak žil starý Řím*. Praha: Orbis, 1968.

VANDENHOLE, Wouter, LEMBRECHTS, Sara a TÜRKELLI, Gamze Erdem. *LinkChildren's rights: a commentary on the Convention on the Rights of the Child and its protocols*. Northampton: Edward Elgar Publishing, 2019. ISBN 9781786433121.

2. Judikatura

Rozhodnutí Ústavního soudu

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2629/20 ze dne 20. 10. 2020

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2300/18-2 ze dne 10. 3. 2020

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 486/20 ze dne 10. 3. 2020

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1002/19-2 ze dne 9. 10. 2019

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3749/17 ze dne 9. 1. 2018

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 827/18 ze dne 10. 4. 2018

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 640/18 ze dne 15. 8. 2018

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1931/17 ze dne 19. 12. 2017

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 423/07 ze dne 6. 6. 2007

Usnesení Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 126/05 ze dne 14. 9. 2005

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu

Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 7 As 64/2017 ze dne 4. 1. 2018

Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 2 As 324/2015 ze dne 25. 2. 2016

Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 4 As 155/2014 ze dne 22. 1. 2015

Rozsudek Nejvyššího správního soudu, sp. zn. 1 As 26/2011 ze dne 11. 5. 2011

Rozhodnutí Nejvyššího soudu

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3689/2017 ze dne 28. 3. 2018

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3608/2016 ze dne 14. 12. 2016

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2116/2006 ze dne 31. 10. 2006

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 181/2004 ze dne 22. 9. 2004

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2304/99 ze dne 26. 7. 2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 1 Cz 50/71 ze dne 19. 8. 1971

Rozhodnutí vrchních a krajských soudů

Rozsudek Krajského soudu v Plzni sp. zn. 57 A 30/2019 ze dne 4. 6. 2019

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 21 Co 172/2017 ze dne 27. 9. 2017

Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Co 186/2015 ze dne 31. 1. 2017

Rozsudek Vrchního soudu v Praze č.j. 2 VSPH 816/2016-P3-9 ze dne 16. 5. 2016

Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 203/2015 ze dne 1. 2. 2016

Rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 66 C 173/2013 ze dne 10. 7. 2015

Rozsudek Krajského soudu v Brně sp. zn. 30 A 128/2011 ze dne 28. 11. 2013

Rozhodnutí Zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb.

Usnesení Zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb., č. j. Konf 23/2019-18 ze dne 27. 2. 2020

Usnesení Zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb., č. j. Konf 41/2018-25 ze dne 12. 2. 2019

Usnesení Zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb., č. j. Konf 53/2017-12 ze dne 15. 5. 2018

Usnesení Zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb., č. j. Konf 7/2018-11 ze dne 21. 3. 2018

Rozhodnutí Soudního dvora EU

Rozsudek Soudního dvora ve věci C-391/09 *Malgožata Runevič-Vardyn a Łukasz Paweł Wardyn proti Vilniaus miesto savivaldybės administracija a další* ze dne 12. 5. 2011, ECLI:EU:C:2011:291

Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-208/09, *Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshauptmann von Wien* ze dne 22. 12. 2010, ECLI:EU:C:2010:806

Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-353/06, *Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul proti Standesamt Niebüll* ze dne 14. října 2008, ECLI:EU:C:2008:559

Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-259/04, *Elizabeth Florence Emanuel proti Continental Shelf 128 Ltd.* ze dne 30. 3. 2006, ECLI:EU:C:2006:215

Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-404/02, *Nichols plc proti Registrar of Trade Marks.*, ze dne 16. 9. 2004 ECLI:EU:C:2004:538

Rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-148/02, *Carlos Garcia Avello proti Belgickému státu* ze dne 2. 10. 2003, ECLI:EU:C:2003:539

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 9. 2007 ve věci *Johansson proti Finsku*, stížnost č. 10163/02

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. 7. 1997 ve věci *Oberschlick proti Rakousku* (č. 2), stížnost č. 20834/91

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 11. 1994 ve věci *Stjerna proti Finsku*, stížnost č. 18131/91

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 2. 1994, ve věci *Burghartz proti Švýcarsku*, stížnost č. 16213/90

3. Právní předpisy

Císařský patent ze dne 1.6.1811, 946/1811 Sb.z.s., obecný zákoník občanský (již není v platnosti)

Dekret dvorské kanceláře č. 36/1826 Sb. zák. pol., o omezení změny rodového jména (již není v platnosti)

Zákon č. 61/1918 Sb., o zrušení šlechtictví, řádů a titulů (již není v platnosti)

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném (již není v platnosti)

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (již není v platnosti)

Zákon č. 55/1950 Sb., o užívání a změně jména a příjmení (již není v platnosti)

zákon č. 144/1961 Sb., o trestním řízení soudním (již není v platnosti)

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině (již není v platnosti)

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (již není v platnosti)

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (již není v platnosti)

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů

Zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech

Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů

Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně souvisejících zákonů

Zákon č. 373/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

Zákon č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů

Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 165/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 91/2012, o mezinárodním právu soukromém

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 312/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů

Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů

Zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů

Zákon č. 286/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochranných známkách), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví (zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví), a zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy

Nařízení vlády č. 100/2007 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy

Vyhláška Ministerstva vnitra 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Vyhláška č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte

Sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Sdělení č. 96/1998 Sb., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin

Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. Úřední věstník. C 326, 26. 10. 2012, s. 47–390.

Listina základních práv Evropské unie. Úřední věstník. C 326, 26. 10. 2012, s. 391–407.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001 ze dne 14. června 2017 o ochranné známce Evropské unie. Úřední věstník, 16. 6. 2017, L 154, s. 1–99.

Směrnice Rady 89/104/EHS ze dne 21. prosince 1988, kterou se sblížují právní předpisy členských států o ochranných známkách. Úřední věstník, 11. 2. 1989, L 40, s. 92–98.

Směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000 kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ. Úřední věstník, ze dne 19. 7. 2000, L 180, s. 22–26.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES ze dne 22. října 2008 o sblížování právních předpisů členských států týkajících se ochranných známek. Úřední věstník, 8. 11. 2008, L 299, s. 25–33.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 ze dne 16. prosince 2015, kterou se sblížují právní předpisy členských států o ochranných známkách. Úřední věstník, 23. 12. 2015, L 336, s. 1–26.

Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky

Slovenská republika Zákon č. 300/1993 Z.z., o mene a priezvisku

Slovenská republika, Zákon č. 36/2005 Z.z., o rodine

Francouzská republika, Code civil (francouzský občanský zákoník), 1804

Spolková republika Německo, (německý občanský zákoník) Bürgerliches Gesetzbuch

4. Internetové zdroje

Dvě příjmení registrovaným partnerům zákon nedovoluje. Mění si proto i křestní. In: *Aktuálně.cz* [online]. Praha: Economia, 2020, 25.7.2020 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/dve-prijmeni-registrovanym-partnerum-zakon-nedovoluje-meni-s/r~272fc09ecb6511ea9d470cc47ab5f122/>

ERBEN, Lukáš. Děrné štítky a holocaust: konečné řešení jako byznys. *Root.cz* [online]. Praha, 2013, 23. 7. 2013 [cit. 2021-6-1]. ISSN 1212-8309. Dostupné z: <https://www.root.cz/clanky/derne-stitky-a-holocaust-konecne-reseni-jako-byznys/>

KLOUDOVÁ, Martina a PLESKALOVÁ, Jana. Šlechtický predikát. In: KARLÍK, Petr a kol., *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Praha, 2017. [cit. 2021-05-27]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ŠLECHTICKÝ PREDIKÁT>

KNAPPOVÁ, Miloslava (1, 2), SLOBODA, Marián (3). Příjmení. In: KARLÍK, Petr a kol., *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Praha, 2017. [cit. 2021-05-23]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PŘÍJMENÍ>

KNAPPOVÁ, Miloslava. Rodné jméno. In: KARLÍK, Petr a kol., *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Praha, 2017. [cit. 2021-05-23]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/RODNÉ JMÉNO>

KRAMÁŘ, Květoslav. Jméno a příjmení. In: HENDRYCH, Dušan, a kol. *Právnícký slovník*. 3. vydání. [online]. Praha: C. H. Beck, 2009. [cit. 2021-03-22] Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxgu3lfnzxv6yk7obzgs2tnmvxgs>

Měli potíže kvůli neobvyklému jménu Thymian. Ústavní soud dal rodičům novou šanci na odškodné. In: *Česká televize* [online]. Praha, 2018, 22. 5. 2018 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2487073-spor-kvuli-neobvyklemu-jmenu-thymian-ustavni-soud-dal-rodicum-sanci-na-vyssi-odskodne>

Název advokátní kanceláře Havel, Holásek & Partners se od příštího roku změní na HAVEL & PARTNERS. *EPRAVO.CZ* [online]. Praha, 2017, 6. 9. 2017 [cit. 2021-5-27]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/nazev-advokatni-kancelare-havel-holasek-partners-se-od-pristiho-roku-zmeni-na-havel-partners-106370.html>

Nice : des parents renoncent à appeler leur enfant "Mohamed Merah." In: *Sud Ouest* [online]. 2016, 1.12.2016 [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://www.sudouest.fr/2016/12/01/nice-des-parents-renoncent-a-appeler-leur-enfant-mohamed-merah-2587207-4697.php?nic>

Ondřej Gregor Brzobohatý s manželkou Taťánou mají oficiálně dvě příjmení. In: *IDnes.cz* [online]. Praha: MAFRA, 2017, 23.6.2017 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/revue/spolecnost/ondrej-gregor-brzobohaty-tatana-kucharova-prijmeni-zmena.A170623_181104_lidicky_zar

OSN: České a evropské babyboxy patří do středověku. Děti mají právo znát rodiče [online]. Praha: *Economia*, 11.6.2012 [cit. 2021-6-1]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <https://zahranicni.ihned.cz/c1-56112550-osn-ceske-a-evropske-babyboxy-patri-do-stredoveku-deti-maji-pravo-znat-rodice>

PLESKALOVÁ, Jana. Křestní jméno. In: KARLÍK, Petr a kol., *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Praha, 2017. [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KŘESTNÍ JMÉNO>

Přechylování příjmení ve veřejné komunikaci. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=700>

Změna identifikačních údajů. In: ČSOB Leasing [online]. Praha: ČSOB Leasing [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.csobleasing.cz/klienti/zmeny-na-smlouvach/zmena-identifikacnich-udaju>

Změna příjmení. In: *E-on* [online]. Praha: E.ON Česká republika [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.eon.cz/domacnosti/kontakty-podpora/jsem-zakaznikem-eon/zmeny/zmena-prijmeni>

České soudnictví 2018: Výroční statistická zpráva. In: *Justice.cz* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2019 [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2018_vyrocní_stat_zprava.pdf/7a0eb503-6fd7-4b70-b31f-882398651520

5. Ostatní zdroje

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk 362/0

Důvodová zpráva k vládní návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, sněmovní tisk 1000/0

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 286/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochranných známkách), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví (zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví), a zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk 168/0

Informace Ministerstva vnitra ČR č. 16/2018, č. j. MV-19510-3/VS-2018. ze dne 23. 8. 2018.

Sněmovní tisk 593/0, Novela zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně souvisejících zákonů, návrh zákona rozeslán poslancům dne 16. 9. 2019

Sněmovní tisk 201/0, Novela zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, návrh zákona rozeslán poslancům dne 13. 6. 2018

Sněmovní tisk 1044/0, Vládní návrh zákona o občanských průkazech - související, který byl rozeslán poslancům rozeslán dne 7. 10. 2020.

Sněmovní tisk 1044/3 pozměňovací návrh, který byl rozeslán 13. 5. 2021 poslancům k Vládnímu návrhu zákona o občanských průkazech – související 1044/0, který byl rozeslán poslancům rozeslán dne 7. 10. 2020.

SMETANKOVÁ, Daša. *Právní úprava jména a příjmení ve vybraných zemích: Srovnávací studie č. 5. 390.* Praha: Kancelář Poslanecké sněmovny, 2019, 15 s. ISSN 2533-4131.

Committee on the Rights of the Child, *Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention - Concluding observations: Czech Republic, CRC/C/CZE/CO/3-4, 4. 8. 2011*

Abstrakt

Jméno člověka v soukromém právu

Předmětem práce je komplexní analýza právní úpravy jména člověka v soukromém právu. Práce se věnuje především úpravě jména v nejdůležitějším soukromoprávním předpisu, kterým je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“) a současně reflektuje právní úpravu ostatních zákonů věnující se jménu, a to především jeho ochraně. V návaznosti na část druhou Sb., občanského zákoníku je věnována pozornost i relevantním ustanovením zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení (dále jen „zákon č. 301/2000 Sb.“). V práci je také reflektována právní úprava Evropské unie, jelikož v některých oblastech silně ovlivňuje vnitrostátní právní úpravu. Pro podložení teoretického výkladu jednotlivých ustanovení je práce doplněna vhodnou judikaturou.

První část práce se věnuje významu jména člověka. Je zde vysvětlen význam jména člověka v jeho životě, ale také význam pojmu „jméno člověka“ v právu. Druhá část provází historickým vývojem právní úpravy jména. Historický vývoj jména je představen jak ve starověkém Římě, tak na území českých zemí. Třetí část práce představuje samotné právo na jméno, přičemž vysvětluje, co je jeho obsahem. Práce srovnává vnitrostátní a mezinárodní právní úpravu práva na jméno. Čtvrtá část představuje jednotlivé prostředky ochrany jména dle občanského zákoníku. Pátá a šestá část práce jsou zaměřeny na určování osobního jména a příjmení dle části druhé občanského zákoníku a zároveň reflektují navazující úpravu v zákoně č. 301/2000 Sb. Sedmá část práce je zaměřena na změnu osobního jména a příjmení, představuje různé životní situace, při kterých ke změnám osobního jména a příjmení dochází. V poslední části je představeno užívání jména v souvislosti s podnikáním a jeho ochrana. Pozornost je věnována možnostem užití jména v podnikání, jako je například podnikání pod vlastním jménem, jméno člověka v názvu právnické osoby či ochranné známky, které mohou jméno člověka rovněž obsahovat.

Klíčová slova

- jméno a příjmení
- právo na jméno
- jméno člověka

Abstract

Personal name in private law

The subject of this thesis is analysis of legal framework of personal name in private law. The thesis deals with relevant parts of the Act No. 89/2012 Coll., the Civil Code (hereinafter „the Civil Code“), the most important private law act. The thesis also reflects the other acts, especially the ones which concern protection of the personal name. The text of the thesis also presents the relevant parts of Act No. 301/2000 Coll. about Registers, name and surname (hereinafter „Act No. 301/2000 Coll.“) because of its connection with the family law in the Civil Code. The thesis also reflects the law of European union because this law impacts internal law. The theoretical explanation is supported with suitable case law.

The first part presents the meaning of personal name in life and it also explains the sense of the term “personal name” in law. The second part provides history of legal evolution of personal name. The thesis presents the evolution of personal name in ancient Rome and in the Czech lands. The third part contains the right to a name and explains what is content of the right to name. The thesis compares national and international law of the right to a name. The fourth part reviews the protection of personal name according to the Civil Code. The fifth and the sixth part of the thesis are focused on legal rules of giving name and surname in conformity with the Civil Code and it also reflects further legal conditions in Act No. 301/2000 Coll. The following seventh part deals with the change of the name and surname and presents various life situations in which the name and surname are changing. The last part of the thesis summarizes the legal framework of the personal name in accordance with entrepreneurship and the preservation of the personal name. The thesis presents, *inter alia*, entrepreneur who makes juridical acts within his business activities under his own name, the personal name in the name of a legal person and it also describes the using of the personal name as a trademark or as a part of trademark.

Key words

- name and surname
- right to a name
- personal name